

T.C.
Hitit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

ZİYARET FENOMENİ VE DİN
(KASTAMONU ŞEYH ŞABAN-I VELİ TÜRBESİ ÖRNEĞİ)

Lütfullah ELMACI

Yüksek Lisans Tezi

Çorum 2017

ZİYARET FENOMENİ VE DİN
(KASTAMONU ŞEYH ŞABAN-I VELİ TÜRBESİ ÖRNEĞİ)

Lütfullah ELMACI

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sefer YAVUZ

Çorum 2017

KABUL VE ONAY

Lütfullah ELMACI tarafından hazırlanan “Ziyaret Fenomeni ve Din (Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi Örneği)” başlıklı bu çalışma, 02.02.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

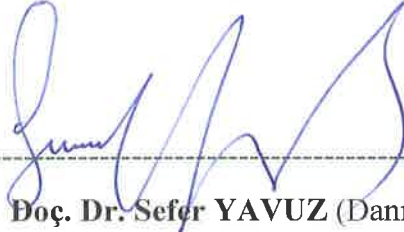
İmza

Doç. Dr. İhsan ÇAPÇIOĞLU(Başkan)

22.03.2017

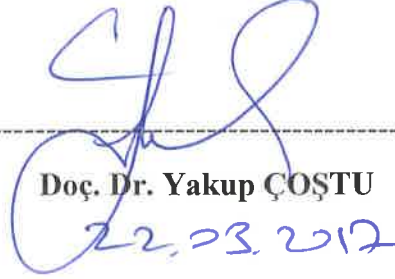
İmza

Doç. Dr. Sefer YAVUZ (Danışman)

22.03.2017

İmza

Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU

22.03.2017

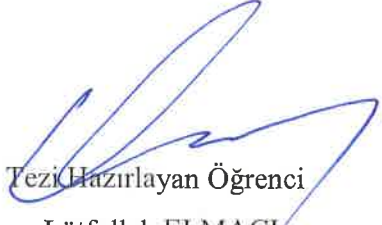

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(02/02/2017)

Tezi Hazırlayan Öğrenci
Lütfullah ELMACI
İmzası

ÖZET

ELMACI, Lütfullah, **Ziyaret Fenomeni Ve Din (Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi Örneği)**, (Yüksek Lisans Tezi) Çorum, 2017.

Geçmişten günümüze tüm dünya toplumlarında olduğu gibi Türk toplumunda da cazibe merkezleri olan dini ziyaret yerleri önemli bir yere sahiptir. Tarihsel süreç içerisinde baktığımızda insanoğlu, eski çağlardan beri doğüstü varlıklara inanmış, bu varlıklara bir kutsallık atfetmiş ve onlara yakın olma çabası içerisinde bulunmuştur.

Ziyaret fenomeninin esas amacı, kutsal olana ulaşmak ve onu yaşamaktır. Bu doğrultuda günümüzde yapılan kazı çalışmalarında da gördüğümüz gibi eski çağlarda yapılan kutsal yapılar (mabet, cami, türbe, külliye vb.) ve bunlarla ilgili zaman içerisinde ortaya çıkmış geleneksel anlatı türleri (mitolojiler, halk hikâyeleri, efsaneler, destanlar vb.) insanoğlundaki bu güdüyü gözler önüne sermektedir. Kutsal kabul edilen mekânlardan olan türbelerde ölümünden yüzyıllar geçmesine rağmen saygı duyulan ve teveccüh gösterilen kişilerin, günümüzde de insanlara fayda sağlayabileceği düşüncesi halk dindarlığı üzerinde kendisine büyük bir yer bulmakta ve kültürel hafıza süreklilik göstermektedir. Kutsal olana yakın olma düşüncesi bu mekânları manevi anlamda bir sığınağa dönüştürmekte ve özellikle kutsal gün ve gecelerde insanların değişik amaçlarla ziyaret ettiği manevi çekim noktaları haline dönüşmelerini sağlamaktadır.

Bu araştırma, Kastamonu ili Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi örnekleminde yola çıkarak, türbelerin insanların manevi yaşamlarında ve sosyal hayatlarında ne gibi rolleri olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Şeyh Şaban-ı Veli Cami cemaati ve Türbe ziyaretçileri ile bir anket çalışması yapılmış, anket verileri sonucunda; türbe ve camilere gelen ziyaretçilerin dini inançları, dini ibadetlere olan ilgileri, dini kanaatleri, dini tutumları ve günlük hayatlarında dini nitelikli diğer toplumsal olaylar karşısında takındıkları tavırları ve toplumun genelindeki din algısı konuları Din Sosyolojisi perspektifiyle ele alınarak tespit edilmeye ve çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Kastamonu, Şeyh Şaban-ı Veli, Türbe, Din, İnanç, Kutsal

ABSTRACT

ELMACI, Lütfullah. **Visiting Phenomenon and Religion (The Case of Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Tomb)**, (Master Thesis) Çorum, 2017.

Visiting religious places have been attractions in Turkish society as it is in entire world from past to present. Throughout the history, mankind has believed the existence of supernatural beings, attributed sanctity to them and been in an effort to close them. The main purpose of visiting phenomenon is to reach to sacred and live it. In this regard, as it is seen in excavations belonged to ancient times, the sacred buildings (temples, mosques, shrines, kulliye, etc.) and traditional narratives emerged within the time as to these buildings (mythology, folk tales, myths, legends, etc.) reveals human instinct. The idea that the deaths in holy temples to be beneficial to today's human beings finds a great place on public piety and demonstrate cultural memory continuity. The idea is to be close to the holy ensure that these venues are transformed into a spiritual shelter and provide them to be moral point, particularly for holy days and they are visited by people for different purposes in the nights.

Based on Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Tomb, the purpose of this study is to show how temples are effective over people' spritual and social lives and what roles given these venues. In this regard, a survey made with parish and visitors of the Tomb in question. As a result of the survey, religious beliefs of visitors to the tomb and mosque, their interest in religious worship, religious convictions, religious attitudes, their religious stands taken in relation to religious issues and religious perception in the society have been assessed and analysed within the perspective of Religious Sociology.

Keywords: Kastamonu, Şeyh Şaban-ı Veli, Tomb, Religion, Belief, Holy.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu.....	1
2. Araştırmanın Amacı.....	1
3. Araştırmanın Önemi.....	2
4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	2
5. Araştırmanın Varsayımları.....	3
6. Araştırmanın Problemleri.....	3
7. Araştırmanın Yöntemi.....	4
7.1 Araştırmanın Evreni.....	7
7.2 Araştırmanın Örneklemi.....	9
7.3 Veri Toplama Teknikleri.....	11

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TEMEL KAVRAMALAR.....	14
1.1.1. Kutsal ve Kutsal Mekân.....	14
1.1.2. Türbe ve Kabir.....	16
1.1.3. Menkabe (Menkıbe).....	18
1.1.4. Veli.....	19
1.2. KURAMSAL ÇERÇEVE	20
1.2.1. Kutsal'ın Din İçerisindeki Yeri.....	20
1.2.2. Ziyaret Fenomeninin Yapısal ve Fonksiyonel Analizi.....	23
1.2.3. Kutsalla İlişkisi Bakımından Ziyaret Fenomeni.....	28

1.2.4. Türbe ve Yatır Ziyaretleri Olgusu ve Animizmle İlişkisi	30
1.2.5. Ziyaret Fenomeninin Kültürel ve Tarihi Arka Planı.....	31
1.2.6. Cemaat.....	39
1.2.7. Manevi Bütünleşme.....	41

II. BÖLÜM

ŞEYH ŞÂBAN-I VELÎ VE TÜRBE Sİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. ŞEYH ŞÂBAN-I VELÎ'NİN HAYATI VE TARİHİ KİŞİLİĞİ.....	46
2.2. ŞEYH ŞÂBAN-I VELÎ'NİN KİTAPLARI.....	48
2.3. HALVETÎ TARİKATI VE ETKİLERİ.....	49
2.3.1. Rûşeniyye Kolu.....	50
2.3.2. Cemâliyye Kolu.....	50
2.3.3. Ahmediyye Kolu.....	50
2.3.4. Şemsiyye Kolu.....	51
2.4. HALVETÎLİK'İN ŞABÂNÎYYE KOLU.....	51
2.5. KERÂMET KAVRAMI VE “MENÂKİB-I ŞABÂN-I VELÎ”.....	52
2.6. ŞEYH ŞABAN-I VELÎ TÜRBE Sİ'NİN KISA TARİHİ.....	53
2.7. TÜRBE ETRAFINDA OLUŞAN İNANÇ VE UYGULAMALAR.....	55

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ.....	61
3.1.1. Cinsiyet.....	61
3.1.2. Yaş.....	61
3.1.3. Medeni Durum.....	62
3.1.4. Öğrenim Durumu.....	63
3.1.5. İkamet Yeri.....	63
3.1.6. Maddi Durum.....	64
3.1.7. Meslek Durumu.....	64
3.1.8. Dini Referans Kaynakları.....	65
3.1.9. Din Eğitimi Aldıkları Yerler.....	66
3.2. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİNE GÖRE DİNİ ZİYARET TUTUMLARI.....	67
3.2.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	67

3.2.2. Katılımcıların Yaşa Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	73
3.2.3. Katılımcıların Medeni Durumlarına Dini Göre Ziyaret Tutumları.....	80
3.2.4. Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	87
3.2.5. Katılımcıların İkamet Yerine Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	94
3.2.6. Katılımcıların Maddi Durumuna Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	101
3.2.7. Katılımcıların Mesleklerine Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	109
3.2.8. Katılımcıların Dini Referans Kaynaklarına Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	116
3.2.9. Katılımcıların Din Eğitimi Alma Yerlerine Göre Dini Ziyaret Tutumları.....	124
SONUÇ	130
KAYNAKÇA	135
EK-1	140
EK-2	143

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agt	: Adı geçen tez
Ayr. Bkz.	: Ayrıca bakınız
Bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım
C.	: Cilt
ev.	: Çeviri
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M	: Miladi
Mec.	: Mecmua
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: Ve benzeri
yay.	: Yayınları
yy	: Yüzyıl

TABLolar

Tablo 1: Cinsiyete Göre Örneklemin Dağılımı.....	61
Tablo 2: Yaş'a Göre Örneklemin Dağılımı	61
Tablo 3: Medeni Duruma Göre Örneklemin Dağılımı	62
Tablo 4: Eğitim Seviyesine Göre Örneklemin Dağılımı	63
Tablo 5: İkamet Yeri'ne Göre Örneklemin Dağılımı	63
Tablo 6: Maddi Duruma Göre Örneklemin Dağılımı	64
Tablo 7: Mesleklere Göre Örneklemin Dağılımı	64
Tablo 8: “Dini meselelerde nereye danışsınız?” sorusuna Göre Örneklemin Dağılımı	66
Tablo 9: Dini Eğitimi Alma Yerlerine Göre Örneklemin Dağılımı.....	65
Tablo 10: Cinsiyete Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları.....	67
Tablo 11: Yaş'a Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları.....	73
Tablo 12: Medeni Duruma Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları.....	80
Tablo 13: Eğitim Seviyesine Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları	87
Tablo 14: İkamet Yeri'ne Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları	94
Tablo 15: Maddi Duruma Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları	101
Tablo 16: Mesleklere Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları.....	109
Tablo 17: “Dini meselelerde nereye danışsınız?” Sorusuna Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları	116
Tablo 18: Dini Eğitim'i Alma Yerlerine Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları.....	124

ÖNSÖZ

Dünya tarihi boyunca inanışlar, ya dinler tarafından sistematize edilmiş ya da bizatihi insanlar tarafından kendi ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmiştir. Birbirinden farklılık arz etse de tarihteki tüm toplulukların öyle veya böyle inançları vardır. İnsanoğlunun kendi yaşamında bir anlam arayışına girişmesi ve maddi âlemden daha ötelere duyduğu merak, onu inanmaya sevk etmiştir.

Her toplumda inanma dürtüsü insiyaki olarak mevcut olduğu gibi aynı zamanda doğaüstü varlıklara inanma dürtüsü de oldukça fazladır. Birtakım insanlara ve nesnelere kutsallık atfetmeleri ve onlara yakın olma isteği taşımaları da bu sebeptedir. Günümüzde “mübarek” olarak adlandırılan kişilerin kutsallaştırılması, dini inanç ve uygulamalara “türbe ziyareti” fenomenini eklemiştir. Türbe ziyaretleri sosyolojik bir olgudur. Tarihsel süreç içerisinde bu olgu hep var olmuştur ve günümüzde de çeşitli usullerle hayatini sürdürmektedir.

Kastamonu, türbe ziyaretleri açısından oldukça zengin bir şehirdir. Geçmişten günümüze sayısız evliyaya, din büyüğüne ve âlime ev sahipliği yapmış olan Kastamonu'nun evliya şehri olarak anılmasındaki en büyük önderlerden olan Şeyh Şa'bân-ı Velî, bölge insanı açısından oldukça önemli bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple türbe etrafında zamanla çeşitli inanç ve uygulamalar oluşmuştur. İnsanlar, o yaşarken büyük bir saygı ve ihtiram gösterdikleri gibi o ebediyete intikal ettikten sonra da bu teveccühü, hazretin medfun olduğu yerden esirgememiş ve hatta bu ilgi günden güne çığ gibi büyümüştür. Günümüzde de insanların bu teveccühleri devam etmektedir. Biz bu çalışmamızda toplumsal realiteyi yansıtan alan verileri çerçevesinde öncelikle Şeyh Şabân-ı Velî türbesini analiz ederek buradan hareketle modern toplumlarda türbe ziyaretlerini değerlendirmeye çalıştık.

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Türbeler, kutsalın tezahür ettiği (hierofani) yerlerden olup adak ve ziyaret dindarlığının toplum kültürü ve yaşanan din açısından çok önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Normatif dine nispetle de bir tür “paralel din” konumunda sayılabilecek, halk dindarlığının oldukça fonksiyonel kutsal odakları olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk dindarlığının karakteristik bir boyutu olarak adak ve ziyaret dindarlığı olgusu gelişmiştir.

Kastamonu, dini yaşantı bakımından belli şekillerde ve ölçülerde yoğunluk arz eden bir çevre olarak kendini tanıtmıştır. Bu dini-sosyal yaşayışın önemli bir boyutunu da kutsal kabul edilen mekânları ziyaret, inanç ve uygulamalar oluşturmaktadır.

Çalışmanın konusu Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesini ziyaret eden cemaatin / topluluğun dini tutum ve davranışlarının Din Sosyolojisi perspektifiyle ele alınıp tespit ve çözümlemesinin yapılmasıdır.

2. Araştırmanın Amacı

İnanç merkezlerine bağlı olarak oluşan kültür değerleri, yaşayan kültür topluluğunun dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir. İnanç merkezleri, kültür ve toplum hayatında ve din algısında çok büyük bir öneme sahiptir.

Çalışmanın amacı toplumun manevi yaşamında türbelerin hangi rolleri olduğunu gerek cami cemaati gerekse türbe ziyaretçilerinden yola çıkarak Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi özelinde tespit etmektir.

3. Araştırmanın Önemi

Toplumun dini hayatını, yine o toplumun içerisinde barındırdığı bireylerin karşılıklı etkileşim süreçleriyle açıklamaya çalışmak son derece önem taşımaktadır. Özellikle türbe ve camiler gibi İslam dininin sosyal hayata taşındığı ve faaliyet gösterdiği merkezlerden yola çıkarak hem ziyaretçilerin hem de cami cemaatinin fertlerinin dini inançlarını, dini ibadetlere olan ilgilerini, dini kanaatlerini, dini tutumları ve günlük hayatlarındaki diğer toplumsal olaylar karşısında aldıkları tutumları ve bunların içinde buldukları sosyal çevre ile etkileşimleri büyük önem taşımaktadır.

Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi örneklemeden yola çıkarak bölge insanı üzerinden bir takım toplumsal saptamalarda bulunmaya çalıştığımız bu araştırma hem alandan doğrudan veri sunması hem de içinde bulunduğu bölgenin ziyaret fenomenini temsil yeteneği yüksek bir örneklem üzerinde yürütülmesi bakımından önem arz etmektedir.

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırma Kastamonu merkezde bulunan Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi'ni ziyaret eden insanların dini inanç, ibadet, tutum, değer ve davranışlarının belirlenmesi, bununla birlikte dini hayata yönelik tutum ve davranışlarının çeşitli faktörlere göre nasıl bir farklılaşma ortaya çıkardığının saptanması ile sınırlıdır.

Çalışmayı gerçekleştirdiğimiz zaman dilimi 2015 senesi olduğundan anketimizi de bu yıl içerisinde gerçekleştirdik. Özellikle ziyaretçilerin yoğun olarak geldiği Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında ve anket çalışmalarına başladığımız Ocak ve Şubat aylarının belirli günlerinde anketimizi yapmaya gayret gösterdik. Kadir gecesi ve bu neviden kandil gecelerinde anket çalışmasını ve gözlemlerimizi arttırdık. Araştırma, belli bir zaman diliminde gerçekleştirildiğinden, araştırmaya katılanların zamanla tutum ve davranışlarının değişebileceği düşünülebilir. Dolayısıyla bu çalışma, yapıldığı zaman dilimi olan 2015 senesi ile sınırlıdır. Ayrıca araştırmada elde edilen veriler araştırmaya katılanların verdikleri cevapların samimi ve doğru olduğu varsayımıyla sınırlıdır.

5. Araştırmanın Varsayımları

Varsayım; test edilmeyen, doğruluğu ve geçerliliği kabul edilen ve araştırmaya ışık tutan genel ilkelerdir. Araştırma bu varsayımlar üzerine kurulduğu için doğrulukları tartışmasız kabul edilir.¹

Araştırmamızın varsayımlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

1. İnsanlar, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir düzeyi ve mesleklerine göre farklılaşmakla birlikte türbe ziyaretlerini “halk dindarlığı” olarak adlandırılan geleneksel din anlayışının bir yansıması olarak devam ettirme eğilimindedirler.

2. İnsanlar, günlük hayatta karşılaştıkları sıkıntılardan kurtulmak ve gelecekleri ile ilgili beklentilerinin karşılanması için de türbe ziyaretinde bulunur.

3. İnsanların dindarlık seviyeleri arttıkça türbeleri ziyaret etme eğilimleri de artar.

4. Ziyaretçiler, türbede yatanın mübarek bir zat olduğuna ve onun aracılığı ile bu mekânda yapılan duaların kabul edileceğine inanır.

5. Türbe ziyaretleri özellikle kutsal kabul edilen gün ve gecelerde büyük bir artış göstermektedir.

6. Araştırmanın Problemleri

Türbe ziyaretleri, kitabî açıdan dinin özüne aykırı olan bir takım uygulamalar içermesinden dolayı eleştirilmesine rağmen “halk dindarlığı” açısından kutsal kabul edilen bu mekânlara ziyarete devam edilmesinin sosyolojik bir olgu olduğu, ziyaret edenlerin sosyo-kültürel özelliklerine göre farklılaşmakla birlikte bu olgunun günümüzde de artarak devam ettiği görülmektedir. Geçmişten günümüze süregelen türbe ziyaretlerinin modern toplumlarda hala nasıl var olduğu, insanların bu yerlere nasıl bir kutsallık atfettikleri, türbede gösterilen inanç ve uygulamaların içerdiği anlamları ve temelini nerelere dayandığı, dini duygu, düşünce ve inanışlarının ziyaret sebeplerine ne seviyede etki ettiği araştırmamızın temel problemini oluşturmaktadır.

---

¹ Zeki Arslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri*, İstanbul, 2001, s.48

Alt Problemler:

1. Kişilerin cinsiyetleri ile türbe ziyaretleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Öğrenim durumunun yüksek veya düşük olması türbe ziyaretlerini nasıl etkiler?
3. Ziyaretçilerin gelir durumu ile türbe ziyareti arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Kişilerin dini yaşantılarındaki farklılık türbe ziyaretlerindeki tutumlarını nasıl etkiler?
5. Türbe ziyaretleri sonrasında kişilerin dini yaşantılarında değişiklikler yaşanır mı?

7. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma teorik ve pratik olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Alan araştırmasına hazırlık adına yapılan teorik bölümün oluşturulmasında “dokümantasyon” tekniğinden yararlanıp, konumuzla ilgili bilgi ve belgeler, kütüphanelerden faydalanılarak ve internetten taranarak konu analiz edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın uygulama boyutunda ise, gözlem ve anket verilerinden faydalanılmıştır.

Öncelikle Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi’ne belirli aralıklarla sıradan bir ziyaretçi gibi gidilerek ziyaretçilerin türbe ziyaretleri ve ziyaret esnasındaki tavır ve davranışları gözlemlenmiş, izlenimlerimiz kayıt altına alınmıştır. İkinci olarak da türbelere gelen ziyaretçilere hazırladığımız anket soruları sunulmuştur.

Anket; kişilerin çeşitli konulardaki düşünce, bilgi, yasanti ve ilgilerini anlamak için uygun biçimde sorulacak yazılı sorulardır. Başka bir ifade ile anket, kişinin, kalem kâğıt vasıtasıyla herhangi bir konuda bilgi vermesi şeklindedir.²

---

² Hüseyin Peker, “Türbe Ziyaretlerinin Psiko- Sosyal Nedenleri”, *Geçmisten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, Mezarlıklar Vakfı Yay. İstanbul, 1999, s.451

Anket tekniğinde, araştırmayı yapan kişi ile veri kaynağı olan katılımcılar arasındaki iletişim, sadece yazı yolu ile olur. Bunun için önce bilimsel araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış sorulardan oluşan anket formu düzenlenir. Buna soru kâğıdı da denilebilir. Anket formunda yer alan bağımsız değişken sorularla yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim seviyesi gibi kişiyi tanımaya yönelik bilgilere ulaşmak amaçlanır. Bağımlı değişken sorularla da bireylerin dini duygu, düşünce, tasavvur, kanaat, şüphe, inkâr vb. dini yaşantıları ile ilgili bilgiler elde edilmek istenir. Anket formlarının başında henüz daha sorulara geçilmeden, anketin kim tarafından, niçin, hangi amaçla yapıldığı hakkında bilgi verilerek, meselenin önemi ve ciddiyeti vurgulanarak araştırmacının niyetine dikkat çekilmek suretiyle katılımcılara güven telkin edilir, katılımcılardan yardım talep edilir ve teşekkür edilir.

İnsanların dini yaşantıları hakkında kendilerine sorulan sorulara verdikleri cevaplar, iç gözlem temeline dayanmaktadır. İnsanların neyi nasıl yaşadıkları, niçin öyle davrandıklarını öğrenmek için bu hususları kendilerine sormak en makul yol olarak görülmektedir. Fert, kendisine sorulan soru hakkında doğru bilgiler verdiği müddetçe, bu bilgiler, onun dini konulardaki tutum ve davranışlarını anlamaya, tasvir ve tasnif etmeye yardım edebilir.

Anketin hazırlanması ve uygulanması büyük dikkat gerektiren bir iştir. Bu sebeple anketin hazırlanması ve uygulanması sürecinde üzerinde dikkatle durulması gereken bir takım kaideler vardır:

Anket sorularını düzenlerken dilin açık, anlaşılır olması ve deneğin kendi iç dünyasını dışarıya yansıtacak bir üslup ve ifade kullanılması çok önemlidir. Ayrıca katılımcıların yönlendirilmemesi açısından anket soruları kapalı ve açık uçlu, direkt ve dolaylı, olumlu ve olumsuz gibi değişik türde soru tiplerini içermelidir.³

Anketlerin bazı sakıncalı tarafları da vardır. Şöyle ki, anketi dolduran kişinin, bilerek veya soruyu anlamaksızın yanlış cevaplar vermesi anketi uygulayanı yanlış sonuçlara götürebilir. Bu nedenle, anketi dolduranlara, toplanacak bilgilerin amaç dışı kullanılmayacağı, gizli tutulacağı ve başkalarına verilmeyeceği, anket üzerine isim

³ Hayati Hörelekli, *Din Psikolojisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ankara, 2005, s.12

yazmalarının gerekmediği gibi güven verici ifadeler kullanılarak doğru bilgi vermeleri sağlanmaya çalışılır.⁴

Samimi ve güler yüzlü bir şekilde anketimizin amacı dile getirilerek katılımcıların bize karşı itimat etmeleri sağlanmış, anketimiz bizzat kendimiz başında bulunularak özel bir hassasiyetle katılımcılara uygulanmış olup, gerektiğinde anketle ilgili sorulara yanıtlar verilip bu sayede katılımcıların içtenlikle anket sorularımıza yanıt vermeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Anket sorularımıza verilen yanıtlar, sayısal ifadelerle tablolar tutularak kâğıt üzerinde yazıya dökülmüştür.

Araştırmada kullandığımız bir diğer teknik de gözlem tekniğidir. Gözlem bir şeyi iyi anlamak için onun kendi kendine meydana çıkan türlü belirtilerini gözden geçirmektir. Daha açık bir deyişle, gözlem belli bir kimse, yer, olay, nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir. Gözlem, her hangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Ancak gözlem, basit anlamda sadece normal durumlarda sık olarak görülmeyen davranışları ortaya çıkarmak için kullanılmaz. Eğer bir araştırmacı, her hangi bir ortamda oluşan bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek istiyorsa, gözlem yöntemini kullanabilir.⁵

Veri toplama tekniği olarak, gözlemden, çoğu kez, karmaşık davranışların araştırılmasında; bazen de, varlık-yokluk bildiren basit (sıra ve sandalye sayıları gibi) sınıflamalı verilen toplanmasında yararlanılabilir. Gözlem tekniğinin en önemli özelliği, gözlenenlerin kendi doğal ortamları içinde bulunmasıdır. Birçok davranış, ancak bu şekilde, objektif olarak, belirlenir.⁶

Bu teknik davranışın gerçekleştiği doğal ortamlarda yapılır ve çoğu durumda araştırmacının ortama katıldığı, “katılımlı gözlem” denilen yöntemle gerçekleştirilir. Burada araştırmacı, çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine girmeye ve bir

---

⁴ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yay. İstanbul 2008, s.56

⁵ A.Şimşek Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 7

⁶ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2005, s.11

parçası olmaya çalışır. Burada amaç belirli bir kültürü tanımlamak olduğu için, araştırmacının elinde her hangi standart bir gözlem veya görüşme aracı yoktur. Araştırmacı burada her hangi bir veya birkaç denenceyi test etmek veya bunlara kanıt bulmak yerine, çalıştığı kültür veya alt kültürü alabildiğine ayrıntılı olarak tanımlamayı deneyecektir. Bu tanımlamaya; dil, adet, gelenek ve görenekler, dinsel törenler, yazılı ve yazılı olamayan kural ve yasalar dahildir.⁷

Bilindiği gibi çok yönlü değişkenlerin söz konusu olduğu dini alanda olguları tek nedene indirgeyerek açıklama yoluna gitmek oldukça problemlidir. Dünyada var olan ya da gerçekleşen her şeyin birbirleriyle ilişkili olduğunu dikkate aldığımızda antropolojik olarak çok yönlü olan insanoğlunun mensup olduğu dini hayatı ve onun toplum içindeki etkilerini betimleme ve nihayet açıklama da çoklu nedensel ilişkilerle mümkün olabilir. Bu açıdan anketi uygulayanlar olarak objektif (nesnel) bir tutum sergilemek, peşin fikirlerle insanları yönlendirmeye çalışmamak gerekmektedir. Biz de bu çalışmamızda özellikle bu tutum içerisinde olmaya gayret gösterdik.

Sorulan sorular neticesinde elde edilen veriler değerlendirilirken çeşitli istatistiksel tekniklerden yararlanılmıştır. İstatistiksel işlemler bilgisayarda SPSS 15.0 (Statistical Package for Social Sciences) istatistiksel anket programı ile yapılmıştır. Bu programla öncelikle verilerin frekanslara göre yüzdelik dağılımlarına bakılmış daha sonra ulaşılan bulguların değişkenlerle anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Son olarak anketle ilgili değerlendirmeler yapılmış, gözlem ve anketlerden elde ettiğimiz bulgular da değerlendirmelerde göz önüne alınmak suretiyle çalışmamız şekillendirilmiştir.

7.1. Araştırmanın Evreni

“Herhangi bir araştırma kapsamına giren obje, olay ve bireylerin tümüne birden “evren” denir.”⁸ Araştırmamızın evreni Şeyh Şaban-ı Veli Türbesini 2015 yılında ziyaret eden bireylerden oluşturmaktadır.

---

⁷ Karasar, *a.g.e.* s.12

⁸ Ali D. Arseven, *Alan Araştırma Yöntemi*, Kadioğlu Mat. Ankara, 1993, s.92

Şeyh Şaban-ı Veli Müzesi Yıllık Ziyaretçi İstatistiği;

YILI	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	TOPLAM
2007	-	-	-	-	-	2.391	6.196	11.356	4.768	4.575	2.875	3.086	35.248
2008	1.738	1.850	5.591	2.853	11.555	12.019	15.581	15.795	2.801	4.406	2.919	1.317	78.425
2009	2.090	2.998	3.416	6.059	12.702	12.364	15.846	12.145	6.486	4.849	1.683	2.220	82.858
2010	2.421	4.034	5.031	7.673	11.803	9.462	18.460	7.985	8.191	5.692	3.862	4.794	89.408
2011	4.118	4.536	6.253	8.361	12.233	9.734	21.948	5.601	6.153	3.762	3.073	4.797	90.569
2012	1.618	1.344	4.359	7.248	11.243	11.704	10.359	10.736	8.922	7.495	4.485	4.614	84.127
2013	3.796	5.946	8.576	11.186	19.137	20.298	10.829	16.882	13.034	9.284	9.080	5.679	133.727
2014	5.175	8.149	10.340	14.777	22.026	17.757	7.831	24.228	9.595	9.594	6.393	5.460	141.327
2015	4.773	5.753	7.717	11.298	23.583	11.218	16.475	25.541	17.373	14.847	10.329	7.137	156.044
2016	7.093	10.442	12.101										

Yukarıdaki Vakıflar Bölge Müdürlüğüne bağlı Şeyh Şaban-ı Veli Müzesinden alınan yıllık ziyaretçi istatistiğine⁹ göre 2015 yılında Şeyh Şaban-ı Veli Türbesini 156.044 kişi ziyaret etmiştir. 2015 senesi bizim araştırmayı yaptığımız sene olması nedeniyle ayrıca bir öneme sahiptir. İstatistiğe bakıldığında türbeye gelenlerin toplam sayısı her sene artış göstermekte ve en yüksek mevcuda da 2015 senesinde ulaşılmaktadır. Aylara bakıldığında da ağırlıklı olarak ziyaretçi sayılarının çoğunluğunun Mayıs ayından itibaren artış göstermeye başladığını, yaz dönemi boyunca en yüksek ziyaretçi sayısına ulaşıldığını görmekteyiz. Müze görevlilerinden almış olduğumuz bilgilere göre türbe ziyaretini yapanların büyük kısmını il dışından gelen ailelerin oluşturduğunu anlamaktayız. Yaz döneminde ulaşılan bu yüksek rakamlar da okulların tatil olduğu döneme denk gelmesi bakımından ailelerin türbe ziyaretlerini gerçekleştirmesi için ideal bir zaman dilimi olarak gözükmektedir.

Eylül ayı itibariyle ivmesini kaybeden ziyaretçi sayısının Ekim, Kasım ve Aralık aylarında düşüş sergilemeye devam ettiğini, Ocak ve Şubat aylarında da en alt rakamlara indiğini görmekteyiz. Bütün senelere baktığımızda da mart ayından itibaren tekrardan bir hareketlenme yaşandığını ve bu hareketlenmenin aydan aya arttığını söyleyebiliriz. Ziyaretçi sayısının azaldığı aylara baktığımızda bu ayların özellikle il dışından gelen ziyaretçiler açısından iş hayatının ve çocuklu aileler açısından da okulların başladığı dönem olarak karşımıza çıkarken, Aralık, Ocak, Şubat aylarında da

⁹ 20 Haziran 2007 tarihinden itibaren ziyaretçi istatistiği tutulmaya başlanmıştır. 04 Mayıs 2007 tarihinde müze ziyarete açılmıştır.

yoğun bir kış yaşanmasından ötürü ziyaretçi sayısının azaldığını söyleyebiliriz. Yine müze görevlilerinden aldığımız bilgilere göre ziyaretçilerin büyük bir kısmı İstanbul'daki Halveti dergâhlarından ve yine İstanbul'da yaşayan Kastamonululardan oluşmaktadır. Kastamonu, Karadeniz'den İstanbul'a büyük oranda göç vermiş şehirlerden bir tanesi olması bakımından da gelen ziyaretçilerin çoğunluğunu oluşturmaları normaldir. İstanbul'daki Halveti dergâhlarından gelenler de özellikle Mayıs-Haziran aylarında aileleri ile birlikte daha çok gezi otobüsleriyle gelmeyi tercih etmektedirler. Şeyh Şaban-ı Veli, Halveti tarikatının en önemli temsilcilerinden biri olduğundan dolayı gerek yöre insanı gerekse Halveti tarikatı mensupları onu “Hz. Pir” olarak adlandırmakta ve onu ziyaret etmeyi bir görev addetmektedirler. Geleneksel sarık ve cübbeleriyle gelen Halvetiler, çoğunlukla günü birlik değil birkaç gün Kastamonu'da kalarak türbenin manevi atmosferinden faydalanmak açısından türbe ve camisinde bolca vakit geçirmektedirler. Ayrıca sabah namazı sonrasında gerçekleşen zikirle de katılım göstermektedirler. Önceden şahsi girişimlerle gerçekleşen sabah namazı sonrası zikirleri şu anda Diyanet'in desteğiyle yürütülmektedir. Türbeye yurt dışından gelen ziyaretçilerin de neredeyse tamamına yakını yurt dışında yaşayan ve yaz döneminde memleketini ziyarete gelen Kastamonulu gurbetçilerdir. Türbeye il dışından gelen ziyaretçilerin bir kısmı da Konya ve çevresinden gezi otobüsleriyle gelen ailelerden oluşmaktadır.

7.2. Araştırmanın Örnekleme

Bütün evreni çalışmak yerine evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay ya da olguyu araştırma kapsamına dâhil etmek pratik bir çözümdür. İndirgenmiş küçük ve çalışılabilir bu büyüklüğe “örneklem” denir.¹⁰

Araştırmamızın örnekleme, basit tesadüfi (seçkisiz) örnekleme tekniği kullanılarak 429 kişiyle yapılan ankete dayalıdır. Basit Tesadüfi (seçkisiz) örnekleme bütün bir kitlenin incelenmesi yerine, “olasılık kuramı ile belirli özelliklerin evrende normal dağıldığı ilkesine dayanır ve evrenin özelliklerini içinde barındırabilecek daha

---

¹⁰ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay. Ankara, 2000, s.62

küçük bir grubun incelenmesi olarak ifade edilir.¹¹ Başka bir deyişle örneklemede temel alınan birimlerin örneklem için seçilme olasılıklarının eşit olmasıdır. Bu ilke, birimlerin örnekleme seçilme durumlarının birbirinden bağımsız olmasıyla da ilgilidir. Kısaca örneklemin amacı, araştırmacıya evren hakkında genellemeler yapabileceği (tümevarım) bilgiyi, evrenin bütününe tek tek araştırmasına gerek kalmadan evreni temsil ettiğine inandığı daha küçük bir grubu inceleyerek sağlamaktır.¹²

Ziyaret fenomeni araştırmalarında basit tesadüfi örneklem kullanılması gerekmektedir. Çünkü ziyaret edilen mekâna gelen bireylerin tamamı araştırılmayacağı gibi her gruptan insana tam anlamıyla ulaşmak da mümkün değildir.

Basit tesadüfi örneklemede evreni oluşturan her katılımcının örneğe girme şansı eşittir. Dolayısıyla hesaplamalarda da her elemana verilecek ağırlık aynıdır.¹³ Biz de her kesimden insana ulaşabilmek adına türbeye gelen ziyaretçilere ayırım yapmadan anketimizi uygulamaya çalıştık. Türbe kapısının önünde ve müze çıkışında ziyaretçilerle, namaz sonrası cami cemaatiyle, çevre bölgelerdeki esnafla ve türbeyi ziyarette bulunmuş yerli halkla anketimizi yapmaya gayret gösterdik. Böylelikle her türlü meslek grubuyla (İşçi, Memur, Çiftçi, Esnaf, Evhanımı, Öğrenci), 20-50 yaş aralığındaki herkesle, medeni durumu evli, bekâr, boşanmış ve dul olanlarla, ilkökul, ortaokul, lise, üniversite mezunlarıyla, il, ilçe veya köyde meskûn bulunanlarla, yüksek, orta veya düşük gelirlilerle anketimizi yapma imkânı bulduk.

Anketimize katılanların 20-50 yaş arasındaki kişilerden oluşmasının sebebi 50 yaş üstü ziyaretçilerin ankete katılmak istememeleridir ve 20 yaş altı ziyaretçilerin türbe ile ilgili yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıklarını düşünmemizdir. Ayrıca yirmi yaş altı ziyaretçiler, şahsi olarak değil de daha çok ailelerinin güdümünde türbeye geldiklerinden dolayı araştırmamızın temel ve alt problemlerine katkı sağlayamayacaklarını düşündük.

---

¹¹ Yıldırım, Şimşek, *a.g.e.* s.63

¹² Şener Büyükoztürk, "Örnekleme Yöntemleri Makalesi", 2012, s.6

¹³ R. Arıkan, *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*, Asil Yay. Ankara 2004, s.141

429 kişilik örneklemimizin 2015 yılındaki 156.044 kişilik evreni tam anlamıyla kapsayabileceğini söyleyemeyiz. Ancak anketimizi mümkün olduğunca farklı günlerde ve birbirinden farklı kişilere uygulayarak örneklemimizin kapsamını genişletmeye çalıştık. Sayıları az da olsa okuma yazma bilmeyen bazı katılımcılarımızın işaretleme yapmalarına soruları okuyarak ve onların yerine işaretleme yaparak yardımcı olduk. Türbenin içinde dua eden ziyaretçilerin manevi atmosferlerini dağıtmamak adına çıkmalarını bekledik.

Hazırlamış olduğumuz anketimiz 2015 yılında belirli zamanlarda Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi'ni ziyaret eden 450 kişiye uygulanmıştır. Bu sayının, anketi uyguladığımız kişilerin rastgele seçilmesi halinde her zümreden insana ulaşabilmek açısından yeterli olacağını düşündük. Anket formlarının 21 adedinin eksik doldurulmuş ve bazılarının da birden çok şıkkının işaretli olması sebebiyle bu şekildeki anket formları çıkarılmış ve sayı 429 kişiyle sınırlandırılmıştır.

7.3. Veri Toplama Tekniği

Çalışma teorik ve uygulama olmak üzere iki ana bölümden müteşekkildir. Teorik bölümle ilgili olarak temel yazılı kaynaklar ve bilimsel çalışmaların olduğu dökümantasyon tekniğinden yararlanılmıştır. Uygulama alanı ile ilgili verilerin toplanması için ise, bir anket formu düzenlenmiş ve araştırmaya gönüllü katılanlar üzerinde uygulanarak yerinde gözlem ve tespitler yapılmıştır. Anket tekniğinin seçiminde bu tekniğin uygulama kolaylığı ve muhataba rahat cevaplama imkânı sağlaması gibi niteliklere sahip olması etkili olmuştur.

Anketi oluştururken daha önce ziyaret fenomeni alanında yapılmış benzer çalışmalardan yararlanıp kendi sorularımızı hazırladıktan sonra tez danışmanı hocamızla yaptığımız istişarelerle anket sorularınının tutum maddelerini belirledik.

Anket sorularınının tutum maddelerini hazırlarken;

Ziyaretçilerin evlilik ve sınav öcesi türbeyi ziyaret etme durumlarını araştırmak için katılımcılara “Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete

gelinmelidir.” (s20) ve “Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar.”¹⁴ (s23) sorularını sorduk.

Ziyaretçilerin türbe ziyaretlerinin sebebini araştırmak için, “Dini inançlarım gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum”¹⁵ (s3), “Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım.”¹⁶ (s4), “Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissederim.”¹⁷ (s7), “Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur.”¹⁸ (s8), “Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim.”¹⁹ (s12), “Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum.”²⁰ (s14), “Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm.”²¹ (s15), “Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz?²² (s19), “Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.”²³ (s21), “Dinen önemli günlerde (bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir.”²⁴ (s27), Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?²⁵ (s29) sorularını sorduk.

Şeyh Şaban-ı Veli türbesi ile ilgili bir malumata sahip olup olmadıklarını öğrenebilmek için, “Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.”²⁶ (s9) sorusunu sorduk

Türbe ziyaretlerinin yapılmasında önemli bir faktör olan şefaât beklentisinin Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi ziyaretçilerindeki yansımalarını öğrenmek için, “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaâtçi olabilir.”²⁷ (s2) sorusunu sorduk.

¹⁴ Semra Yılmaz, *Türbe Ziyaretlerinin Sosyolojik Anlamı (Şeyh Şaban-ı Veli ve Mevlana Türbeleri Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2012, s. 114

¹⁵ Muammer Ak, *Ziyaret Fenomeni Çerçevesinde Türk Popüler Dindarlığı: Aziz Mahmut Hüdayi Türbesi Örneği*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s.116

¹⁶ Turgay Doğan, *Ziyaret Fenomeni Açısından Kırşehir ve Çevresi (İnceleme- Değerlendirme)*, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2014, s.103

¹⁷ A.g.e. s.104

¹⁸ A.g.e. s.104

¹⁹ Yılmaz, a.g.e. s. 114

²⁰ A.g.e. s.134

²¹ A.g.e. s.125

²² Emre Yılmaz, *Türbe Ziyaretlerinin Fert Üzerindeki Etkileri (Bilecik Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2009, s.76.

²³ Yılmaz, a.g.e. 183

²⁴ Yılmaz, a.g.e. s.76.

²⁵ Yılmaz, a.g.e. s. 125

²⁶ Doğan, a.g.e. s.103

Türbe içindeki zatın, insanlar nazarında ölümünden sonra da bir etkisinin olup olmadığını öğrenebilmek için, “Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) ve “Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz?²⁸ (s28) sorularını sorduk.

Türbe ziyaretlerinin türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanma durumlarını ve türbe ziyaretinin batıl inanç olup olmama durumlarını arştırmak için, “Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum.”²⁹ (s16) ve “Türbe ziyaretleri batıl inançtır.”³⁰ (s17) sorularını sorduk.

Katılımcıların, türbede dua dışında yaptıkları faaliyetleri öğrenmek için, “Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.”³¹ (s11) sorusunu sorduk.

Teorik kısımda da veri elde ederken yayınlanmış bilimsel makaleler ve tezlerden, uzman görüşlerinden ve gözlemlerimizden yararlandık. Anketimize katılan kişilerin çoğuyla da kurduğumuz diyaloglarla gözlemlerimizi pekiştirdik. Bu şekilde de geniş sosyal grupları kapsayan evrenden seçilmiş örneklem üzerinde yaptığımız çalışmada objelerin, olay ve olguların mevcut durumları, şartları ve özelliklerini olduğu gibi ortaya koymaya gayret ettik.

---

²⁷ Ak, *a.g.e.* s. 123

²⁸ Yılmaz, *a.g.e.* 142

²⁹ Yılmaz, *a.g.e.* s. 161

³⁰ *A.g.e.* s. 162

³¹ Asiye Altan, *Beykoz Yuşa Türbesi Bağlamında Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Yönden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 61

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TEMEL KAVRAMLAR

1.1.1. Kutsal ve Kutsal Mekân

Kutsal; Arapçada “takdis olunmuş, pak, ayıplardan ve noksanlıklardan Müberra ve mübarek” demek olan “mukaddes” terimiyle ifade edilmektedir. İslam’da ise kutsal “manevi kirlerin ilahi bir güçle temizlenmesi demektir.”³²

Felsefede ise kutsal, terim olarak; Tanrı’ya adanmış olan, tanrısal olan, bütün var olanların, yeryüzüne ilişkin olanın üstünde yükselen, ondan bütünüyle başka olan, ahlaksal yetkinliğe ulaşan, bu yolla Tanrı’ya yakınlaşan kişilerin (azizler, evliyalar, ermişler) nitelikleri olarak tarif edilmektedir.³³

E. Durkheim için kutsal, “kaynağını toplumdan alan kolektif değerler sistemidir. Hiçbir taş, ağaç, kaya, mezar, türbe vb. kendiliğinden kutsal değildir. Onlara kutsallık kazandıran, mana diye tanımlanan ve yayılmacı bir karaktere sahip olan görülmeyen güçtür.”³⁴

Din sadece metafizik boyuttan ibaret değildir. Aynı zamanda pratikleri de kapsar. İçsel bir sorumluluk duygusunun var olduğu her yerde kutsallık da vardır. Din sadece bağlılığı teşvik eden değil aynı zamanda talep de eden bir unsurdur. Bilişsel anlamda bir kabulü yeterli görmeyip duygusal anlamda bir bağlılığı da ister. Dinin içinde sonradan kendisine yer edinmiş kutsal olarak kabul edilen bir takım efsanelere, velilerin keramet olarak adlandırdıkları şeylere duyulan saygı veya onlara atfedilen kutsallığın altında da dine ve dinsel olana duyulan duygusal bağ yatmaktadır.

---

³² Emannullah Polat, “Kutsalın Psikolojik Boyutu”, *Bingöl Üniv. İlahiyat Fak. Der.* S.3, 2004, s.24

³³ Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, İnkılap Kitapevi XII. Baskı, Ankara 1998, s.24

³⁴ Emile Durkheim, *Dini Hayatın İbtidai Şekilleri*, Çev: Hüseyin Cahit, Tanin Mat. İstanbul, 1921, s.47
Aktaran: H. İbrahim Yeğin, *Kutsal Mekân ve İnsan İlişkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, OMÜSBE, Samsun, 2003, s.18

İnsanın aşkın olan varlıkla iletişime geçmesini kolaylaştırdığına inanıldığı için kutsal olarak kabul edilen nesnelere vasıtasıyla arzularının daha hızlı gerçekleşebileceğini düşünür ve kutsal, bağışlanmak için bir referans da teşkil etmektedir.

Kutsalla ilgili en önemli hususlardan bir tanesi de kutsal mekân kavramıdır. Bir mekânda insanlar kendilerini aşkın varlığa daha yakın hissediyorlarsa o mekânı diğer yerlerden farklı görmüş kutsal saymışlardır. Buradan insanların mekânla kurdukları ilişki sonucunda mekânlardan etkilendiklerini ve onu anlamlandırarak etkilediklerini anlayabiliriz. İnsanoğlunun bu şekilde her coğrafyada kutsal mekân kavramını yaşattıklarını görüyoruz. Kâbe, Kudüs, Arz-ı Mev'ud gibi yerler örnek olarak verilebilir. Buralar ya Tanrının bir işareti sonucu özelleşmiş, ya da insanlar tarafından zamanla kutsallaştırılmıştır.

Bu mekânlar, kutsal olarak addedildiklerinden dolayı günlük yaşantının dışında tutulurlar, “tabulaştırılırlar”. Çünkü onların etkin olarak var olabilmeleri için dünyevi ilişkilerden uzak tutulmaları gerekir.³⁵

Doğu medeniyetinde evliyalara, kahraman veya şehit olanları kutsal kabul etme hadisesi batı medeniyetinde de benzerlikler taşımaktadır. Roma döneminde Diocletran'ın döneminde gerçekleştirilen katliamlarda şehit olan Hıristiyanların katledilmeleri sonrasında olayı izlemekte olan diğer Hıristiyanlar aceleyle koşup ölümlerin elbiselerinden parçalar koparmaya çalışmışlar veya ölen kişilerin elbiselerinden bir parçayı ölenin kanına bulmuşlardır. Bu yaşananlarla birlikte Avrupa'da önemsiz kabul edilen azizlerin ve şehit mabetlerinin sayısı önem kazanmıştır.³⁶

Görüldüğü üzere bütün dinlerde türbe, yatır, mezar gibi ziyaret mekânlarının varlığının en büyük göstergesi kutsala yönelim ve ondan yardım bekleme yer almaktadır. Bu çeşit ziyaret kültürü halk arasında kendisine büyük bir yer edinmiş,

³⁵ J. Wach, *Din Sosyolojisine Giriş*, Çev. Battal İnandı, A.Ü.İ.F Yay, İstanbul, 1995, s. 13

³⁶ Ali Murat Yel, *Fatıma'nın Sırları*, Etkileşim Yay. İstanbul, 2006, s.28

kişilerin birbirlerinden etkilenmeleri ile bireysel tecrübelerini başkalarına ve sonraki nesillere aktarmalarıyla günümüze kadar devam etmiştir.³⁷

1.1.2. Türbe ve Kabir

Birini veya bir yeri görmeye gitmek anlamında Türkçedeki ziyaret sözcüğü Arapça ziyaret kelimesinden gelir ve yine Arapçada aynı kökten “zevr” sözcüğü hem ziyaret etmek hem de ziyaret eden anlamlarına da gelmektedir. Bununla birlikte Arap dilinde bu sonuncu anlamda “zair” kelimesi daha yaygın kullanıma sahiptir ve birinci anlamda aynı kökten “zuvar” ve “mezar” kelimeleri de mevcut olup, mezar kelimesi Türkçeye kabir anlamıyla geçmiştir.³⁸

“Türab” veya “terb” kelimesinden türeyen türbe de, Arapça kökenli bir kelime olup, Arapça’da üstü kubbe ile örtülü mezar, Farsça’da çatısı kubbe biçiminde olan yapı anlamına gelmektedir. Arapça “türab” yani “toprak” kelimesinden yazı dilindeki turba’nın halk diline kazandırılarak Türkçeleştirilmiş şekli ibaret olan ve evliyaya ait hem basit hem de abidevi mezarları ifade etmek için kullanılan türbe sözcüğü kabrin üzerine yapılan binayı ifade etmek için kullanılır.³⁹

Eski Türk kavimlerinde ölümden sonra öteki dünyada hayatın devam edeceği düşüncesine bağlı olarak ölen, şahsın kabrine ölünün lüzumlu elbiseleri, çeşitli eşyaları, silahları ve atları da gömülüyordu. Pazırık, Berel, Noin Ula ve Başadar kurganlarının açılması ile bunların maddî verileri ortaya konmuştur. Altay Dağları eteklerinde, Pazırık’ta Rus arkeolog Rudenko tarafından açılan MÖ IV. ve III. yüzyıldan kalma kurganlarda Hunlardan birçok eşya ve buzlar içinde binlerce yıl bozulmayan insan ve hayvan ölüleri bulunmuştur. Leningrad Ermitage Müzesi’nde saklanan bu eserler arasında halı, kumaş, renkli keçe, aplike örtüler gibi tekstil işleri, atlı araba ve çeşitli eşyalar vardır. Eski Türkler, ölülerine aş vermeyi en önemli görev sayar ve yoğ adını verdikleri törenler düzenlerlerdi. İlk çağlarda aş doğrudan doğruya ölüye verilir, yani

³⁷ Osman Cilacı, “Türbe Ziyaretlerinde Görülen Hurafeler ve Çözümleri” *Geçmisten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, Mezarlıklar Vakfı Yay. 18-20 Aralık 1998, s. 343

³⁸ Ünver Günay-Harun Güngör-Vahap Taştan-Huzeyfe Sayım, *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilim Araştırması Kayseri Örneği*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 2001, s.9

³⁹ Ünver Günay, “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.15, Kayseri, 2003, s.9

mezarına konulur veya dökülürdü. İslâmiyet'in Türkler arasında yayılmasından sonra bu tören sevabını ölü ruhuna bağışlamak üzere fakirlere yemek, helva vermek şeklinde uygulanmıştır. Anlaşıyor ki aş törenini en eski devirlerden beri din ayrılıklarına bakmadan bütün Türk ulusları devam ettirmişlerdir. İbn Fadlan'ın verdiği malûmata göre, Oğuzlar ölü aş için yüzden iki yüz başa kadar at keserlerdi. Bundan da anlaşılıyor ki Oğuz aş törenleri çok kalabalık olmaktadır. Oğuzlar Anadolu'ya geldikten sonra dahi eski usul aş törenini unutmamışlardır. Oğuz kahramanları ölürken “ak boz atımı boğazlayıp aşım veriniz” diye vasiyet ediyorlardı.⁴⁰

Türbeler çoğunlukla büyük şahsiyetlerin, evliyaların, şehitlerin ve devlet büyüklerinin mezarları üzerlerine yaptırılan yapılardır. Günden güne halkın yoğun ilgisine mazhar olmuş ve bu yerler bir ziyaret merkezi haline dönüşmüştür.

Anadolu'daki veli kültürünün ve ziyaret fenomeninin kaynağı, İslamiyet öncesi Türk inançlarına dayanır. Ziyaret amacıyla gidilen türbeler, Türk kültürü ile ilgili ilk yazılı belgeler olan Orhun Kitabelerinde “bark” olarak geçer. Buradan türbe ziyareti ile atalar kültü arasında ilişki kurulabilir. Aynı şekilde velilere ve onların kerametlerine gösterilen saygı ile Şamanizm'deki uygulamalar, hatta Şamanların durum ve faaliyetleri arasında paralellikler kurmak mümkündür.⁴¹

İslami devrede de ata mezarlarına ziyaret, onlara hürmet gösterme, mezarların korunması anlayışı devam etmiştir. Ayrıca güçlükler karşısında onlardan medet olacağı inancı da sürer. Yatır ve evliya türbeleri ile ilgili görülen Türk inançlarının İslami kalıplara dökülmesinde tekke ve tarikat çevresinde yetişen ve memleketin belli yerlerini dolaşan ve gittikleri çevrede yerleşip kalan dervişlerin, dede, ata ve babaların rolü büyüktür.⁴²

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra İran etkisinde kalmıştır. 1071 Malazgirt zaferiyle kitleler halinde Anadolu'ya göç ederken, çeşitli bilim ve kültür adamlarının

---

⁴⁰ Gazanfer İltar, “Eski Türklerde Mezar Kültü ve Günümüze Yansımaları”, *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, S. 27, Ankara, 2003, s.3

⁴¹ Ünver Günay-Harun Güngör-Vahap Taştan-Huzeyfe Sayım, *a.g.e.* s.109.

⁴² Nasuh Günay, “Isparta’ daki Halk İnanışlarında Eski Kültürlerin İzleri”, *Isparta'nın Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu II*, Isparta, 1998, s.2.

yanında özellikle Horasan erenleri denilen ve çoğunlukla Yesevi ekolüne mensup bulunan tasavvuf ehli de Anadolu'ya göç etmiştir. Ayrıca 13. yüzyıldaki Moğol istilası Anadolu bağrında tarikatların bir ağ gibi yerleşmelerine zemin hazırlamıştır. Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaşî Veli gibi büyük simalar Anadolu'da yetişmiştir. Bunlar, Şamanlıkla İslamiyet'i birleştirerek bir sentez oluşturmuşlardır ve bunlar daha sağlıklarında çeşitli kerametler göstererek halkı kendilerine cezp etmişlerdir. Bu nüfuz ve etki, ölümlerinden sonra mezarlarının çeşitli amaç ve usullerle ziyaret yerine dönüşmesi ile sonuçlanmıştır. Bu velilerin sağlıklarında gösterdikleri söylenen kerametlere ölümlerinden sonra türbe, yatır, mezarları ile ilgili yeni hikâyeler, efsaneler ve menkıbeler eklenmiştir. Bunlara kronoloji eklenmemiş olması canlılıklarını artırmış ve bu süreç Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerini takiben zamanımıza kadar devam etmiştir.⁴³

1.1.3. Menkabe (Menkıbe)

Menkâbe(menkıbe) “tasavvuf tarihinde Allah'ın dostluğunu kazanmış velî denilen büyük şahsiyetlerin izhâr ettikleri kerâmetleri anlatan küçük hikâyeler mânâsında tahminen IX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.” Menâkıb kitapları, kerâmetleri nakledilen velînin yüceliğini müritlere anlatarak onun tarikata daha sıkı şekilde bağlanmasını sağlamak, tarikata yaygınlık kazandırmak amacıyla genellikle o tarikatın mensuplarından biri tarafından sözlü gelenek ve yazılı kaynakların derlenmesiyle meydana getirilir. Bir tek velîyi veya bir tarikata mensup velîleri anlatan menâkıblar yanında farklı dönemlerde yaşamış çeşitli tarikatlara mensup velîleri anlatan menâkıbnâme niteliğinde kitaplar da vardır.⁴⁴

Şeyh Şaban-ı Veli, müritleri ve takipçileri açısından çok önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan sözlerinin ve kerametlerinin yer aldığı eserler hazırlayıp nesilden nesile bunların aktarılmasını sağlamak yine takipçilerine düşmüştür. Onlardan biri olan Ömer Fuâdî, 1604 yılında Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin menkıbelerini toplayarak “Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî” adıyla bir eseri kaleme almıştır. Eserin farklı isimlerle tespit edilebilmiş on dokuz tane nüshası vardır.

⁴³ Ünver Günay-Harun Güngör-Vahap Taştan-Huzeyfe Sayım, *a.g.e.* s.111-112.

⁴⁴ Haşim Şahin, *Menâkıbnâme*, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004, s. 112.

Sözlükte “övünülecek güzel iş, hareket” mânasına gelen menkabe (menkibe) kelimesinin çoğulu olan menâkıb bu anlamıyla ilk defa, III. (IX.) yüzyıldan itibaren yazılan hadis kitaplarında Hz. Peygamber’in ashabının faziletlerine dair hadisleri ihtiva eden bölümlerin adı olarak (Kitâbü’l-Menâkıb) kullanılmaya başlanmıştır. Menâkıb kelimesinin ayrıca halifeler (İbnü’l-Cezerî, Esne’l-metâlib fi menâkıbi Seyyidinâ (Alî b. Ebî Tâlib), bir kabile veya soy (İbn Şehrâşûb, Menâkıbü âli Ebî Tâlib), mezhep imamları (Menâkıbü’l-İmâmi’l-A’zam) hakkında yazılan eserlerle kutsal şehirleri tasvir eden metinlerin (Menâkıb-ı Mekke-i Mükerreme, Menâkıb-ı Kudüs-i Şerîf) adında hadis kitaplarındaki gibi “fazilet” mânasında geçtiği görülmektedir. Tasavvufun III. (IX.) yüzyıldan sonra İslâm dünyasında yaygınlık kazanmasıyla birlikte menkibe kelimesi sûfilerin hikmetli sözlerini ve örnek alınacak faziletli davranışlarını ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Temel unsuru keramet ve onu gösteren velîlerin yüceltilmesi olan menâkıb kitapları başlangıçta sadece tarikat pîrleri için yazılmış, zamanla muhtevası tarikat içinde önemli yere sahip şeyhleri, tarikatın silsilesinde yer alan diğer sûfileri ve şeyhin halifeleriyle şeyh ailelerini de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca bir bölge veya şehirde yaşayan velîlerin menkıbelerinin anlatıldığı Menâkıb-ı Evliyâ’-i Mısır, Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd, Menâkıb-ı Evliyâ-i Bağdâd gibi eserler kaleme alınmıştır.⁴⁵

Menâkıb kitapları, kerametleri nakledilen velînin yüceliğini müridlere anlatarak onun tarikata daha sıkı şekilde bağlanmasını sağlamak, tarikata yaygınlık kazandırmak amacıyla genellikle o tarikatın mensuplarından biri tarafından sözlü gelenek ve yazılı kaynakların derlenmesiyle meydana getirilir.

1.1.4. Velî

Çoğulu evliya olan veli kelimesi, “v-l-y” kökünden türemiştir. Yardım eden, bakan, idare eden, seven, birinin işini üzerine almak, anlamlarına gelmektedir.⁴⁶

Toplumun kültürel hayatını önemli ölçüde etkileyen veliler, yaşadıkları dönemlerde insanların büyük bir sevgi ve ilgisine mazhar oldukları için öldükten sonra

⁴⁵ Mustafa Uzun, “Menakıb-ı İslam”, *DİA*, c.29, s.112

⁴⁶ İbrahim Paçacı, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 2006 s.691

da onlara hayatlarında gösterilen saygı, türbelerine yapılan ziyaretlerle kendisini göstermiştir. Bu ziyaretlerin diğer başlıca sebepleri ise onların yol göstericiliğinin devam ettiğine ve ahirette kendilerine şefaatçi olacaklarına inanılmasıdır.

1.2. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.2.1. Kutsal'ın Din İçerisindeki Yeri

İnsanlık tarihi kadar eski olan dinin her yerde var olması yine onun tanımlama açısından da zengin olmasına yol açmıştır. Çünkü dinler, ilahi dinler ve beşeri dinler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bir tarafta Tanrı'nın ve ahiret kavramının var olduğu bir tanım yapılırken diğer tarafta uyulması gereken kurallar bütünü ön plana çıkartan inanç yasalarının var olduğu tanımlamalar yapılmaktadır. Ancak hem beşeri hem de ilahi dinleri kapsayıcı olarak en genel anlamda dini tanımlama yoluna gidersek dinin insanları kurtuluşa ve huzura götüren normlar bütünü olduğunu söyleyebiliriz.

Anna Marie Schimmel için dinin tanımı şöyledir: “Din deyince, insanların üstün bir kudretle münasebetini anlamaktayız. İlah ve tanrı mefhumunun olması gerekmez.” Nathan Süderblom da “Hakiki din, belirli bir tanrı fikrine sahip olmadan da var olabilir. Fakat kutsal ve kutsal olmayan (profan) arasında ayırım yapmayan hiçbir hakiki din yoktur.” demiştir. Hatta dindar insanı da şu şekilde tanımlamıştır: “Dindar, kendisine göre olağanüstü bir şeyin kutsal olduğu kişidir.” diyerek din tanımını oldukça basite indirgemıştır. Bu tanıma göre kutsallık, dinde en büyük işarettir. Hatta o, tanrı düşüncesinden daha köklüdür. Maddi ve fiziki fenomen dünyası iki başlık altında toplanmıştır. Kutsal ve profan, kutsalın alanına, kutsalın kendisi ve onunla ilgili her şey, kitapları, tapınakları, eşyaları, rahipleri, bazı kutsal mekânlar, kutsal zamanlar vs. dâhildir. Profan ise, kutsalın zıddı olup “mabedin dışında kalan ve böylece umumun kullanımına açık olan”, “kutsalın alanının dışındaki” nesne ve olgular demektir. Bu tanımlara göre kutsalın dini hayatla, profanın da dünyevi (seküler) hayatla sıkı bir ilişki vardır. İşte bu iki dünyanın kesiştiği noktadan “kutsal” diye bahsetmenin uygun olacağı söylenmiştir. Kutsalın ne olduğu veya neyin kutsal olduğunun belirlenmesinde iki temel unsur vardır: Bunlardan birincisi; bizzat kutsalın kendisi, diğeri insandır. Konuya ilkel kabile dinleri ve milli dinler açısından bakıldığında kutsalın belirlenmesinde insan

unsuru ön plana çıkarılmıştır. Kutsalın belirlenmesinde önemli unsurlardan biri insandır. İkincisi ise; Konu özellikle ilahi dinler açısından ele alındığında kutsalın belirlenmesinde en önemli unsurun kutsalın bizzat kendisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda sonuçta kutsalın varlığını kabul eden ve O'na kulluk etme durumunda O'na en yakın yaratık insandır.⁴⁷

İslamiyet'te Mutlak Kutsal olan sadece Allah Teâla'dır. Eşya, O'nun yaratmasından dolayı; "mübarek" vasfına sahiptir. Bu vasıf da sadece yaratılmaktan kaynaklanır. Hayat hakkının dokunulmazlığı manasındaki "hürmet", Yaratana'dan dolayı yaratılana gösterilir. Bu sebeple İslamiyet'te; Mutlak Kutsal olan Allah Teala'nın yarattıkları eşya, dolaylı kutsallar olup hayatın tümünü kuşatmış olan dinin içinde yer almakta iken; diğer dinlerde din kutsalın içinde yer alır. Diğer bir ifade ile İslamiyet'te asıl olan; Mutlak ve Tek kutsal Allah Teala iken; diğer dinlerde her bir kutsal, tek tek asıldır ve bu kutsal araştırılmaz, tartışılmaz, incelemesiz, dokunulamaz, hem bilim hem de fizik ötesidir.⁴⁸

İnanan insanların bir maddi, bir de manevi dünyaları vardır. Maddi dünyalarının merkezini fiziki coğrafya belirler. Manevi dünyalarınınkini ise, sahip oldukları dini inanç ve benimsedikleri değerleri belirler. İnanan insanların manevi dünyalarının merkezinde genellikle mabedler veya herhangi bir din mensuplarınca kabul edilen dini merkezler vardır. Bu yerler aynı zamanda o din mensuplarının gönülden bağlı olduğu başlıca ibadet ve ziyaret yerleridir. Mesela Mekke'de Ka'be'nin, Medine'de Hz. Peygamber'in kabrinin bulunması ve aynı zamanda bu iki şehrin, İslam Dini'nin doğup yayıldığı en önemli iki dini merkez olmaları vb. gibi hususlar, bu iki şehrin müslümanlar tarafından daha mübarek birer belde kabul edilmelerine ve oralardan "mukaddes topraklar" diye bahsetmelerine sebep olmuştur. Aynı şekilde Kudüs ve orada bulunan Ma'bed'de, hem Kur'ani anlatımda hem de Yahudiler, Hıristiyanlar ve müslümanlar nazarında kutsal bir yer kabul edilmiştir. Yine Ka'be ve Kudüs, adı geçen din mensuplarınca ibadet esnasında yönelinen (kıble) kudsi mekânlardır. İşte bu yerler, inananların manevi dünyalarının merkezleri mesabesinde dirler.

---

⁴⁷ Ahmet Güç, "Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı", *Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Ankara 1998, s.337, 342, 344

⁴⁸ Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Gece Yayınları, Ankara 1991, s.75

Mekke, Medine ve Kudüs gibi şehirlerin inananlar tarafından birer kutsal belde olarak kabul edilmiş olmalarının temelinde yine, bu dinlere göre yegâne kutsal varlık olan Allah'ın, diğer yerlere nazaran, oralara ayrı bir değer vermiş olması ve bu yerleri, özellikle ilahi dinlerin doğup yayıldığı yerler olarak seçmiş bulunması, bu din mensuplarının oralara kutsallık atfetmelerine esas teşkil etmektedir. Diğer taraftan Mekke, Medine, Kudüs gibi yerler ve buralarda bulunan mescidler ve bazı ilahi işaretler hakkında yer alan Kur'ani ve peygamberi ifadeler de, bu yerlerin o din mensuplarınca birer mukaddes yer olarak kabul edilmelerinde önemli rol oynamıştır. Nitekim Kur'an'da Kâbe'den bahsederken; "Şüphesiz âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (ma'bet), Mekke'deki Ka'be'dir. Orada apaçık nişaneler, (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur..."⁴⁹ buyurulması; İbrahim (a.s)'ın da, "Bu beldeyi emin bir yer kıl"⁵⁰ diye dua etmesi; yine bu yerlerden yeminle bahsedilmiş olması; hepsinden önemlisi de, "Şu beldenin Rabbi"⁵¹ "Belde-i Tayyibe"⁵² gibi ifadeler, kutsal bir varlık olarak Allah'ın bu yerleri bizzat sahiplendiğini göstermektedir. Dolayısıyla bir yeri kutsalın bizzat sahiplenmiş olması, o yerin kutsaldan bir işaret taşıdığı izlenimini de vermektedir.

Bir yerin veya bir şehrin kutsal kabul edilmesinde peygamberin söz ve davranışları da etkili olmuştur. Mesela Hz. Muhammed'in, "Ancak şu üç yere ibadet ve ziyaret amacıyla yolculuk yapılır, Bunlar: Mescid-i Haram, Mescid-i Nebi ve Mescid-i Aksa'dır." demiş olması, bunun en bariz örneklerinden biridir. Yine o, Medine'ye hicret edeceği bir esnada Kâbe'ye bakarak şöyle demiştir: "Vallahi sen, benim dünyada en çok sevdiğim yersin; aynı şekilde Allah'ın da dünyada en çok sevdiği yersin. Eğer senin halkın beni zorla çıkarmasalardı vallahi çıkmazdım." Görüldüğü gibi bu hadislerde; bu üç mekânın bulunduğu yerlerin diğer yerlere oranla daha üstün oldukları belirtilmiştir.⁵³

1.2.2. Ziyaret Fenomeninin Yapısal ve Fonksiyonel Analizi

---

⁴⁹ Al-i İmran, 3/96-97.

⁵⁰ Bakara, 2/126; İbrahim, 14/35.

⁵¹ Neml, 27/91.

⁵² Sebe, 34/15.

⁵³ Ahmet Güç, *a.g.e.* s.351-352

Din insanlık tarihi ile var olan ve insanın olduğu her yerde kendini gösteren köklü bir sistemdir. En genel tanımıyla din; insanı kurtuluşa ve huzura götüren kurallar bütünüdür. Anna Marie Schimmel dini şöyle tanımlıyor; “Din deyince, insanların üstün bir kudretle münasebetini anlamaktayız. İlah ve tanrı mefhumunun olması gerekmez.” “Hakiki din, belirli bir tanrı fikrine sahip olmadan da var olabilir. Fakat kutsal ve kutsal olmayan (profan) arasında ayırım yapmayan hiçbir hakiki din yoktur.” diyen Nathan Süderblom da dindar bir insanı şöyle tarif etmiştir; “Dindar, kendisine göre olağanüstü bir şeyin kutsal olduğu kişidir.” Şu halde kutsallık, dinde en büyük işarettir. Hatta o, Tanrı düşüncesinden daha köklüdür. Maddi ve fiziki fenomen dünyası iki başlık altında toplanmıştır. Kutsal ve profan, kutsalın alanına, kutsalın kendisi ve onunla ilgili her şey, kitapları, mabedleri, eşyaları, rahipleri, bazı kutsal mekânlar, kutsal zamanlar vs. dâhildir. Profan ise, kutsalın zıddı olup “mabedin dışında kalan ve böylece umumun kullanımına açık olan”, “kutsalın alanının dışındaki” nesne ve olgular demektir. Bu tanımlara göre kutsalın dinî hayatla, profanın da dünyevi (seküler) hayatla sıkı bir ilişki vardır. İşte bu iki dünyanın kesiştiği noktadan “kutsal” diye bahsetmenin uygun olacağı söylenmiştir. Kutsalın ne olduğu veya neyin kutsal olduğunun belirlenmesinde iki temel unsur vardır: Bunlardan birincisi; bizzat kutsalın kendisi, diğeri insandır. Konuya ilkel kabile dinleri ve milli dinler açısından bakıldığında kutsalın belirlenmesinde insan unsuru ön plana çıkarılmıştır. Kutsalın belirlenmesinde önemli unsurlardan biri insandır. İkincisi ise; konu özellikle ilahi dinler açısından ele alındığında kutsalın belirlenmesinde en önemli unsurun kutsalın bizzat kendisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda sonuçta kutsalın varlığını kabul eden ve O’na kulluk etme durumunda O’na en yakın yaratık insandır.⁵⁴

Fenomenolojik açıdan kendilerinde insan üstü ilâhî bir güç ve kudret bulunduğuna inanılan, birtakım mezarların, türbelerin ve ağaç, su, dağ, taş vb. gibi mevkilerin çeşitli amaç ve usullerle ziyaret edilmesini ifade etmekte olup, insanları buralara cezbeden şey, onlarda bulunduğuna inanılan manevi güç, feyiz ve bereket veyahut da fenomenolojinin diliyle ifade etmek gerekirse, kutsalın, onunla birtakım ritüel usullerle temasa geçilmesi halinde insanlara faydasının dokunacağına inanılmakta

---

⁵⁴ Ahmet Göç, *a.g.e.* s.337

oluşudur. O halde yapısal bakımdan bakıldığında ziyaret fenomenini; kutsalın bir tür tezahür ve yaşanış biçimi olarak kabul etmemiz mümkündür.⁵⁵

Mircea Eliade'nın ifadesiyle, türbe ve ağaç, su, dağ, taş vb. gibi kutsal sayılabilecek yerlere gösterilen ilgi, bunlara yapılmış bir tapınma değil, onların, kutsal bir tezahürü olmalarında gizli olması⁵⁶nedeniyle, kutsal nesne ile temasa geçen kimsenin, kendisini, kutsalı tayin eden asil güçle temasa geçmiş⁵⁷ görme psikolojisiyle doğrudan ilişkilidir. Diyebiliriz ki bu türlü yerlerin insanlar tarafından ziyaret fenomeni kapsamında değerlendirilmesinin temelinde; bu yerlerin birtakım ritüellerle ya da uygulamalarla ziyaret edilmesi durumunda, kutsal olanla bir şekilde temasa geçileceğinin düşünülmesi ve bu durumun da kişiye fayda sağlayacağına inanılması yer almaktadır.

Ziyaret mekânlarını insanlar için cazip hale getiren temel neden, onlarda olduğuna inanılan kutsiyettir denilebilir.⁵⁸ Bu bakımdan ziyaret fenomenini, kutsal olanın bir tür tezahürü ve yaşanış şekli olarak tanımlayabilmemiz mümkündür. Kutsal olan, Yaratıcı'ya adanmış olanı veya Yaratıcı'dan bir parça taşıdığı kabul edileni ifade etmek adına kullanılmaktadır.⁵⁹

Bu açıdan bakıldığında kutsallık atfettiklerimiz, doğüstü olan ve gizemli güçlerle teması dolayısıyla bir takım eşyaya, bazı insanlara ve hayvanlara, bir takım olay ve faaliyetlere üstünlük atfedilmesini içermektedir.

Kutsal görülen yerler veya varlıklar, aynı zamanda bizim dünyamıza ait olmayan, ancak dünyamızın ayrılmaz bir parçası olan varlıklar içerisinde açığa çıkan gerçeklikler olarak görülmektedirler.⁶⁰ Bu açıdan da ağaç, taş vb. olarak ortaya çıkan bu nesnelerin, artık sadece bir ağaçtan ya da taştan ibaret olmadıkları kabul edilmekte ve

---

⁵⁵ Güç, *a.g.e.* s.342

⁵⁶ Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Gece Yay. Ankara, 1992, s. 77

⁵⁷ Harun Güngör, "Türkler'de Kutsal Mekân Anlayışı (Kayseri Örneği)", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı 43, 2004, s. 187.

⁵⁸ *A.g.e.* s. 40.

⁵⁹ Eliade, *a.g.e.* s. 10.

⁶⁰ İskender Oymak, "Eski Türk İnanışlarından Ağaç Kültünün Malatya'daki İzleri", *F.Ü.İ.F.D.*, Sayı 6, 2001, s. 71.

onların içerisinde yer alan kutsal olan şey daha çok önemsenmektedir.⁶¹ Günümüzde kutsala yakın veya kutsal ile beraber yaşama arzusu birçok insanda mevcuttur. Bu düşünce, toplumun kutsallaştırılmış olanın ya da kutsallık atfedilenin yanı başında bulunma veya onu ziyaret etme şeklinde kendisini ortaya koymaktadır. Çünkü insanlar kendilerini bu çeşit yerlerde manevi olarak daha fazla güvende hissetmektedirler.

Kutsal olduğuna inanılan varlıklardaki sirayet özelliği nedeniyle insanlar türbelerin yakınlarına defnedilme, türbeye el sürme, toprağından yeme, örtüsünden bir parçayı suya batırıp bu suyu şifa niyetine içme, ağaçlara çaput bağlama, türbe toprağından bir parça alıp beraberinde götürme gibi bir takım davranışlarda bulunmaktadırlar.⁶²

Dini tecrübe yaşama arzusunda olan insanlar Allah'ın işaret, alamet, tezahür ve delillerini doğrudan kullanıp kutsal ve ilahi kudretle sezgisel ve duygusal ilişki kurma çabası içindedir. Bu gayret içinde kutsallık atfedilen mezar, türbe, taş, kaya, ağaç vb. mekân ve nesnelere uygun ortamı oluşturmaktadır. Bu nesnelere bulunduğu yerler her yönüyle dini tecrübenin yoğun olarak yaşanabileceği mekânlardır.⁶³

“Halk dindarlığı” adı verilen dini yaşayış tipinin baskın olduğu çevrelerde geniş halk kitleleri nezdindeki inanç ve ritüeller, onların dini ve toplumsal yaşantılarının önemli bir karakteristiğini oluşturmaktadır. Öte yandan bu inanç ve uygulamalar, dini geleneğin yanı sıra onun içinde hayatiyet bulduğu sosyo-kültürel durum ve şartlara göre değişiklik arz etmektedir. Esasen toplumların genel olarak yaşantılarında bu tür inanç ve uygulamalara verdikleri yer ve önem de, onların sosyo-kültürel durum ve şartlarına göre büyük bir değişiklik ve çeşitlenme ile karakterize olmaktadır.⁶⁴

Her türlü hastalık, çaresizlik ve sıkıntı içerisindeki insanlar için ziyaret olayı bir tür sığınak ve birçok durumlarda da son bir çare olarak görülmektedir. Kuraklık, sünnet, evlenme, çocuk sahibi olma gibi hayatın kritik safhaları için de bu yerler, bir güven ve

⁶¹ Metin Ergun, “Türk Ağaç Kültü”, *Millî Folklor Dergisi*, Sayı 47, 2000, s. 27

⁶² Günay, *a.g.e.* s.106.

⁶³ İskender Oymak, *Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Kubbealtı Yay. Malatya 2002, s.113.

⁶⁴ Günay, *a.g.e.* s.454.

ümit kaynağı olmaktadır. Uzun ayrılıklar, insan hayatı bakımından mühim geçitler ve sınavlar, her çeşit arzu ve dilekler bu yolla korunmaya, beklentiye ve huzura kavuşuyor ve dönüşüyor. Bu fonksiyonel bütünleşmeden de anlaşılmaktadır ki, ziyaret fenomeninde, din, kültür ve toplum iç içedir.⁶⁵

Ziyaret inancı yalnızca Türk yahut İslam dünyası ile sınırlı değildir. Zira bilindiği gibi, natürizm ve animizm diye adlandırılan ve tabiatta yahut tabiat kuvvetlerine veya onların kişileştirilmiş şekillerine veyahut ruhlara ve özellikle de ata ruhlarına tapınma şeklindeki inanç ve uygulamalara Afrika, Amerika ve Avustralya'nın ilkel yerlilerinin yanı sıra Uzak Doğu ülkelerinde ve hatta Çin'de, Hindistan'da, Eski Yunan ve Roma'da da rastlanmaktadır. Çinlilerdeki bir inanca göre, göğe yükselen ata ruhları yeryüzündekilerin ne yaptıklarını bilir. Onlara kurbanlar sunarlar. Bu kültürün atanın bizzat kendine tapınma mahiyetini taşımadığı, onun öldükten sonra ailesine yardım edeceği, onu kötülüklerden koruyacağı inancından doğan, korku ve saygı karışık bir telakki olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁶ Diğer yandan Hıristiyanlık, azizler kültürünü, daha ilk dönemlerinden itibaren dinî hayatın önemli bir parçası haline getirmiş bulunmaktadır. Yaygın görüşün aksine bu tür inançlar sadece kırsal alanlarda değil, aynı şekilde şehir çevrelerinde, evrensel ve yüksek dinler seviyesinde, "halk dindarlığı" dediğimiz bir form içerisinde kendini gösterebilmektedir. Bunun çeşitli örneklerini, evrensel dini cemaatlerin hemen hepsinde, hatta günümüz toplumlarında, Müslüman topluluklarda dahi bulmak mümkündür.⁶⁷

Türkiye'de geleneksel değerler ve pratikler, yeni biçimlemelerle modernleşerek varlığını sürdürmektedir. Anadolu'nun zengin inançlarla beslenmesi eski dönemlerden günümüze çok zengin bir inanç, değerler ve pratikleri bünyesinde yaşatmıştır. Bu bir tür halk inançları denilen "senkreist" (bağlaşımçı) dinseliktir. Geleneksel dinselilik günümüzde yeniden yapılanarak varlığını sürdürmektedir. Senkretizm (bağlaşımçı) kültürleşme süreci ürünü olan kültürel karışımlardır. Kültürleşme ise farklı insan topluluklarına ait kültürel özelliklerin alışverişine yol açan, karşılıklı etkileşme sonucu meydana gelen süreçtir. Senkretizm, farklı dinsel inanç sistemlerinin etkileşmeye

---

⁶⁵ Günay *a.g.e.* s.105

⁶⁶ A. Yaşar Ocak, *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, İletişim Yay. 2000, s.63.

⁶⁷ Günay, *a.g.e.* s.11.

girerek karışması sonucunda yeni inanç öğelerinin ortaya çıkmasıdır. Her yeni din kendisinden önceki dinsel inançlardan, pratiklerden ve efsanelerden pek çok öğeyi bünyesinde barındırır. İslam'ın Anadolu coğrafyasına özgü bir biçimlenmesi olarak nitelenebilecek Anadolu İslamlığında senkretik öğeler çoktur.⁶⁸

Anadolu tarih boyunca dinsel, siyasal ve kültürel bir merkez olma hasebiyle önemini korumuş, sayısız dinsel ve kültürel gelenek Anadolu'da ortaya çıkmış ve burada kendisine bir sığınak ve yaşam fırsatı bulmuştur. Evrensel dinlerden pagan geleneklere, sıradan dinlerden gnostik akımlara kadar birçok inanç sistemi Anadolu'da kendisine barınak ve taraftar bulabilmiştir. Her ne kadar VII. Yüzyıldan itibaren Anadolu hızla İslam kültürünün etkisine girmiş ve yöre halkı büyük oranda İslamlaşmış olsa da Anadolu'da yaşayan halk inançlarında, Anadolu'nun bu zengin ve karmaşık dinsel ve kültürel mirasının etkileri, bir şekilde adeta İslamlaştırılmış olsalar da, devam etmiştir.⁶⁹

Türklerde ziyaret olgusunun şekillenmesinde, onların İslam'ı kabullerinden sonra başlayan ve günümüze kadar geçen sürecin etkisi de olmuştur. İranlıların etkisiyle oluşan tasavvuf anlayışının, ziyaret inancına da yansımalarının olduğu bilinmektedir. Bu yansımalar arasında veli kültü önemli bir yer tutmaktadır. Tasavvufun Türkler arasında yayılmasında en büyük pay hiç şüphesiz “Ahmet Yesevi” ve onun fikirlerini benimsemiş “Horasan Ekolü”ne mensup gezgin dervişlere aittir. Anadolu'nun fethinden sonra bu coğrafyaya göçen Türk unsurları önünde gazi-veli tipinin temsilcileri olan “Horasan Erenleri” veya “Horasan Evliyalari” denilen dervişler gelmişlerdir. Bunlar gezdikleri yerlerde anlattıkları keramet ve menkıbelerle halkın hayranlığını kazanmışlardır. Halkın dinî, sosyal ve kültürel hayatını önemli ölçüde etkileyen veliler halkın büyük sevgi, saygı ve teveccühüne mazhar olmuş şahsiyetler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Olağanüstü manevi güç ve feyze sahip olduklarına inanılan velilere sağlıklarında gösterilen saygı ve hürmet, öldükten sonra da devam etmiştir. Velilerin mezarları üzerine türbeler yapılmak suretiyle, buralar ziyaret mekânı haline gelmiştir.⁷⁰

---

⁶⁸ Günay, *a.g.e.* s.20

⁶⁹ Şinasi Gündüz, *Anadolu'da Paganizm*, Ankara Okulu Yay. Ankara, 2005, s.27.

⁷⁰ Günay, *a.g.e.* s.112.

Üstün kuvvet ve özelliklere sahip olup Tanrı'ya yakın kabul edilen bir şahsiyetin herhangi bir konuda (sağ veya ölü iken) yardımının dokunacağına inanılması ve bunun için bazı uygulamalara başvurulması⁷¹ şeklinde tarif edebileceğimiz veli kültü ziyaret yerleri ve bunlarla ilgili inanç ve pratiklerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Temel gücünü teorik ifadelerden alan dini pratikler, zamanla kişinin günlük hayatından kökleşerek, dinin sosyal hayatı kuşatıcı yönünü ortaya çıkarmıştır.⁷² Ziyaret olgusunun da kaynağını din ve kültürden alıp çeşitli inanç ve pratiklerle zenginleştiği görülmektedir. Diyebiliriz ki; halkın inancı yaşamına karışmış, bütün eylemlerine, davranışlarına yön verici bir nitelik kazanmıştır. Su içerken, ineğini sağarken, ağaç keserken, evinin duvarını örerken, evlenirken, çocuğunu yetiştirirken, yola giderken, sözün kısası bütün davranışlarında, tutumlarında, inançlarla iç içedir. Halkın türküsüne, düğününe, bayramına inanç girmiş, bütün çevresini inançlar örmüştür.⁷³

Sonuç olarak ziyaret fenomeni, kökleri eski Türk dini ve kültürüne uzanan ve zamanla Türklerin karşılaştıkları farklı kültür ve inançlarla zenginleştirdikleri, İslamiyet'e girdikten sonra bütün bu farklı unsurların Anadolu'da dini-tasavvufi bir potada eritilmesi sonucu oluşmuş, kompleks unsurları mezceden bir gerçekliktir.⁷⁴

1.2.3. Kutsalla İlişkisi Bakımından Ziyaret Fenomeni

Tanrı merkezli ilahi dinlerden yüce varlık inancına sahip ilkel dinlere kadar insanın var oluşundan bugüne değin kutsala duyulan saygı hep aynı olagelmıştır. Yalnızca günümüzde değil insanlık geçmişinde de sadece tanrı veya yüce varlık olarak kabul edilen mabutlara değil onlarla ilgili olan her şeye bu saygı gösterilmiştir. Hatta Taoizm, Jainizm ve Budizm gibi yaratıcı tanrı fikri olmayan dinlere bile baktığımızda kutsal fikrinin var olduğunu görmekteyiz.

⁷¹ A. Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, 1992, s.27.

⁷² Fazlı Polat, *Sosyal Değişme ve Din İlişkisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum, 2002, s.23.

⁷³ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Anadolu İnançları*, Koza Yayınları, İstanbul, 1974, s.27.

⁷⁴ Günay, *a.g.e.* s.112.

İslam'da kutsal tenzihi olup sadece Allah'a aittir. O'nu her şeyden münezzehtir. İtibari kutsallar gerçek kutsal değildir. Tecsimi (maddeleşmiş, bedenleşmiş) kutsal ise reddedilmiştir ve hatta bununla mücadele edilmiştir.⁷⁵

Türbelerin ziyaret fenomeni kapsamında değerlendirilmesinin temelinde buraların birtakım ritüellerle ziyaret edilmesi ile, kutsal olanla bir şekilde temasa geçileceğinin düşünülmesi ve bunun da kişiye fayda sağlayacağı inancı yer almaktadır. Yani kutsal olana duyulan saygı ve ziyaret etme düşüncesinin altında kişinin fayda gözetmesi yer alır.

Türbe ziyaretlerinin temelinde insanların bu mekânlara atfettikleri kutsiyet fikri yer almaktadır. Bu sebeple insanlar, kutsalın bir tezahürü olarak kabul ettikleri bu mekânlarla temasa geçtiklerinde kendilerini asıl kutsal kabul ettikleri güçle temasa geçmiş kabul etmektedirler.

Günümüz yaşam koşulları dikkate alındığında insanların kutsala yakın olma arzusunun geçmişe nazaran çok daha arttığı görülmektedir. Günlük hayatın karmaşası ve hızlı temposu, insanların kutsal olanla psikolojik bir aidiyet kurmasını arttırmıştır. Teknolojinin her geçen gün yaşam alanı içerisinde kendisine daha çok yer bulmasıyla birlikte insanların ruh dünyasında büyük bir boşluk izhar olmuş ve manevi olarak kaybolan insanlar, materyalist bir dünya görüşünün tesiri altında kalmıştır. Bu çaresizlikle kendilerine sığınacak bir liman arayan insanlar, kutsal yerlerden ya da kutsala yakın olduklarını hissettikleri yerlerden medet umma ve psikolojik olarak rahatlamanın yolunu tutmuşlardır.

Ziyaret fenomenini ibadet maksadıyla kutsal yerlere gitmek manasında tanımlarsak İslam'da karşımıza öncelikli olarak Kâbe ziyareti, vakfe yapmak amacıyla Arafat Dağı'na yapılan ziyaret, peygamber efendimizin kabrini ziyaret gibi ziyaret çeşitlerini sayabiliriz. Ancak türbe ziyareti kavramını bir ibadet olarak sınıflandıramayacağımız için bu ziyaret çeşitlerinden farklı bir noktada konumlandırılmalıdır. Ancak ibadet olarak değerlendirilmese de birtakım uygulamalar da yok değildir. Örneğin; türbelere el sürme, örtüsünden bir parçanın suya batırılıp şifa

---

⁷⁵Yümnü Sezen, *Kültür ve Din*, İz Yay. İstanbul 2011, s.24

suyu niyetine içme, toprağından yeme, türbe toprağını alıp yanında götürme, bahçesindeki ağaçlara çaput bağlama, türbede adak kurbanı kesip niyazda bulunma, bele kuşak bağlayıp çocuk sahibi olunacağına inanma, anahtarla kilit açıp ev sahibi olunacağına inanma gibi bir takım uygulamalar sayılabilir. Özellikle önemli sınavlarından önce ziyarette bulunup bu sınavlar için dua edenler, çeşitli hastalıklardan kurtulmak için dua edenlere baktığımızda hayatlarındaki kritik dönemlerde bir sığınak görevi de üstlenmektedir türbeler.

1.2.4. Türbe ve Yatır Ziyaretleri Olgusu ve Animizmle İlişkisi

İslam'da türbe ziyareti olgusu özellikle Türk dünyasında görülmektedir. Bunun da başlıca sebeplerinden birisi İslam'la karşılaşmalarından evvelki adetleridir. Müslüman Arap dünyasında karşımıza çıkan türbe ve yatır ziyaretlerinin de kökenlerinin cahiliye dönemine kadar uzandığı bilinmektedir. Dünya üzerinde bu tür ziyaret olayları Türk ve İslam dünyasından ibaret değildir. Tabiat kuvvetlerine ve onların kişileştirilmiş şekillerine veya ruhlara ve ata ruhlarına tapınma şeklindeki inanç ve uygulamalara Afrika ve Avustralya'nın ilkel yerlilerinde, Eski Yunan ve Roma, Çin, Hindistan medeniyetlerinde de rastlamak mümkündür.

Animizm kelime manasıyla: “Can ruhçuluk, canlılık anlamlarına gelir. Tabiatın bir bütün olarak ve her varlığın teker teker maddi varlığının ötesinde bir de ruha sahip olduğunu kabul eden görüş ve hayvanlar ya da tabiatta var olan başka nesnelere bir ruh izafe ederek bunlara tapınma temeline dayanan din anlayışıdır.”⁷⁶Natürizm: ”Doğacılık, tabiatçılık, siyasal ekonomik yaklaşımların doğal yasalarla açıklanabileceğini söyleyen inanç sistemidir.”⁷⁷

Türklerde Cennet olgusu Soğdlu etkilere dayanmakta ve “uçmak” terimi kaynağını oradan alırken, bu sistem halk dini içerisinde gelişme göstermekte ve Hunlar, Göktürkler, Uygurlar gibi Türk İmparatorluk dini anti-şamanist ve anti totemist bir karaktere sahiptir. Kabile dini olan halk dini ile imparatorluk dini de zaman zaman çatışmaya girmiştir. Tabi ki tabiata tapma konusunda ağaç, su, dağ ve gök cisimleriyle

⁷⁶ Mustafa Acur, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ağaç Yayınları, İstanbul 1992, s.28

⁷⁷ A.g.e. s.99

ilgili kültler; fetişizmle ilgili olarak Şamanizm'deki ruhlar ve Şamanizm'de atalar kültü vs. inançlar Türklerde farklı inanç sistemleri olarak bahsedilmektedir.⁷⁸

Türklerde Tanrı'yı ifade etmek için bir çok kavram yer almaktadır. "İdi", "Ugan", "Çalab", "Bayat" vb.dir. Ancak bunların hiçbiri Tanrı kelimesinin muhtevasına hâkim değildir. Tanrı'ya inanıyorlar ve Gök Tanrı anlamına gelen "Tengri" kelimesini söylüyorlardı. Gök Tanrı olaylara dolaylı müdahale edendir. Mesela gücünü yetkisini Tanrı'dan alan kağan, onun tabiat olayları, kartal gibi yırtıcı kuşlar, bozkurt gibi hayvanlar, semavi ışıklar, gökten inen öteki kutsal araçlar, bu dolaylı tecellilerin tipik örnekleri ve türeyiş efsaneleri, orada bozkurt, geyik, ağaç, mağara motifleriyle sergilenmektedir.

Geleneksel Türk dini, her şeyden önce eski Türklere dini tarihi içerisinde onların, belli bir dönemden itibaren geleneksel dinlerden yavaş yavaş koparak, evrensel dinlere ve özellikle de İslamiyet'e açılmasından sonra da varlığını devam ettirmiştir. Bu sebeple Türk din tarihi içerisinde geleneksel dinden birçok unsurlar yeni motifleriyle hayatiyetlerini sürdürüp gelmişlerdir.

1.2.5. Ziyaret Fenomeninin Kültürel ve Tarihi Arka Planı

Kırsal kökenli toplumsal kategorilerle ilişkilendirilen ve bir köylü dini olarak görülen halk dindarlığı, kırsal ve kentsel yaşam tarzları arasındaki farkın azaldığı modernleşme sürecinde artık çok daha geniş kesimleri ilgilendirmektedir. Nitekim bu değişimi dikkate alan Günay'ın tipolojisinde geleneksel halk dindarlığının, kırsal kesimle birlikte kentlerin orta ve alt kesimlerinde yaygın olan şekilci, taklitçi ve derin teolojik konulara yer vermeyen ritüalistik bir tipi temsil ettiğini⁷⁹ görürüz. Türk toplumunun nüfus profilinde kırsal boyutun ağırlığı, yakın dönemlere kadar süren bir gerçekliği ifade ettiği için, onun dini hayatında önemli bir kategoriye tekabül eden halk dindarlığında da, geleneksel-kırsal motiflerin belirleyici bir konumda olduğu söylenebilir. Ancak kitlesel iletişim, ulaşım ve toplumsal devinimin artışıyla birlikte

⁷⁸ Ünver Günay-Harun Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, Ocak Yayınları, İstanbul 1997, s.99-102.

⁷⁹ Ünver Günay, *Erzurum ve Çevresinde Dini Hayat*, Erzurum Kitaplığı, İstanbul 1999, 263.

sosyo-kültürel yapının da değişmesi kaçınılmaz olmaktadır. Buna bağlı olarak halk dindarlığının sosyolojik tabanında ve niteliklerinde de bir farklılaşma meydana gelmiştir. Kırsal-geleneksel kültürün geçirmiş olduğu kentleşme tecrübesi, halk dindarlığını oluşturan unsurlara yeni bir boyut olarak katılmış ve bu yüzden o bir farklılaşmaya işaret etme anlamında "popüler kültür ve popüler din" kavramlarıyla birlikte tartışılmaya başlanmıştır. Bilindiği üzere kültürün tanımında öne çıkan, "paylaşılan davranış kalıpları, zihniyet ve alışkanlıklar," gibi ifadeler, hem belli bir toplumun hem de o toplum içindeki çeşitli grupların hayat tarzlarına göndermede bulunur. Dolayısıyla ortak sembol, fikir ve duygular etrafında inşa edilen sosyal hayat dünyaları, diğerlerinden farklı kılan yaşama tarzlarını kişilere sağlamış olmaktadır. Kültürel bağlamlar bu anlamda kolektif bilincin ve kimliğin dayanaklarını temin etmekte; bireysel ve toplumsal düzeyde hayatın, sosyal ilişkilerin akışına yön vermektedir.⁸⁰ Toplumsal yaşamın ortak geçmişinde kolektif bir ruhu oluşturan birikim ve tecrübelerin yanı sıra, değişik sosyal birim ve zamanlarda çok farklı düzey ve yapılanmalar da kendi kültürel örüntülerini üretir. Buna göre kültür, toplumun iktisadi, siyasi ve yerleşim çevrelerine göre farklılaşan tezahürler gösterebilir. Nitekim tarihsel gelişimi içinde farklı kültürel oluşumların ortaya çıkması ve hatta bunların belli bir zamanda bir arada bulunması, yerine göre içinde çatışma ihtimalini de barındıran bir kültürel çeşitlilik ve zenginlik anlamına gelebilmektedir. Bunun somut örnekleri hızlı değişme sürecindeki toplumumuzda "geleneksel-kırsal, taşra, kitle, popüler veya arabesk kültürün" modern kent kültür ve yapısı karşısında yapılan kimi değerlendirmelerinde görülebilir.⁸¹

Genel anlamda popüler kültür, geniş bir nüfus tarafından paylaşılan inançlar, pratikler ve bunların içerdikleri normları ifade eder. Kaynağını yerel geleneklerden alan bu "inançlar, pratikler ve nesnelere", bir yandan "popüler" olanı, diğer yandan da çeşitli güç merkezlerinde doğan inançları, pratikleri ve nesnelere paylaşan kitleyi kapsamaktadır.⁸² Bu çerçevede kavram ya geçmişin geleneksel toplumlarındaki halk kültürü, ya da modern toplumlardaki yaygın kitle kültürü olarak değerlendirilmiş,

⁸⁰ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Yay. Haz. H.Özel-C.Güzel, Ayraç Yay. Ankara 2000

⁸¹ Yrd. Doç. Dr. Celaleddin Çelik, "Türk Halk Dindarlığında Değişim ve Süreklilik: Ziyaret Fenomeni Örneği", *Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, Ocak-Haziran 2004, s.216-217

⁸² M.Schudson, *Popüler Kültürün Yeni Gerçekliği: Akademik Bilinç ve Duyarlık, Popüler Kültür ve İktidar*, Der. N.Güngör, Vadi Yay. Ankara 2000, 169.

böylece her kuramın kendi perspektifinde o, bir yönüyle eleştiri konusu yapılmıştır. Oysa biz popüler kültürün, yaşanmayan uzak bir geçmişten ziyade gündelik hayatın doğal bir ürünü olarak özellikle burada olan üzerine odaklandığını⁸³ görmekteyiz. Dolayısıyla popüler kültür modernleşme olgusuyla birlikte, yani kitlesel üretim ve iletişimin yaygınlaşmasıyla bağlantılı olarak öne çıkan bir kültürel yansımadır. Ancak popüler kültürün gündelik hayat içinde gelişen ve yaşayan bir kültür olması gerçeği, onun geleneksel olana bağlı yönünün de göz önünde tutulmasını gerektirir. Yani günün, 'an'ın kültürü olarak popüler kültür, hem kitleselleşme araçları, hem de yeni tüketim unsurlarını yaygınlaştırma anlamında modern bir tarzı ifade ederken, bunun meşrulaştırılması ise daha çok geleneksel materyal üzerinden sağlanmaktadır.

Ziyaret olgusu, kökleri eski Türk dini tarihine kadar uzanan ve oradan aldığı unsurlarla, Türklerin tarih boyunca tecrübe ettikleri çeşitli dini ve kültürel unsurlar ve nihayet, Anadolu'daki mevcut Çok tanrılı ya da pagan olarak adlandırılan kültürlerin dini-tasavvufi bir pota içerisinde eritilmesi ile oluşmuş dini-sosyal bir fenomendir.⁸⁴

Türk toplulukları, İslamiyet'i kabul etmeden önce çeşitli dinlere intisap ettikleri zaman eski inanç ve geleneklerinden yeni dinle çatışmayanlarını olduğu gibi, çatışanları ise yeni dinden aldıkları motiflerle süsleyerek ona uydurmaya yoluna gitmişlerdir. Bu durum sadece Türk topluluklarına has bir durum değildir. Yüzyıllar boyu belli bir kültüre sahip olmuş ve onun içinde yoğrulmuş, sonra bir takım sebeplerle başka bir kültüre geçmiş insan topluluklarının, bu geçiş sırasında ve hatta çok uzun zaman sonra dahi, eski kültürle ilgilerini tamamen kesemedikleri, ona ait bazı unsurları olduğu gibi, bazılarını da yeni kültürün kalıplarına uydurarak muhafaza ettikleri bilinen sosyolojik bir olaydır.⁸⁵

Ziyaret olayı ve inancı sadece Türk veya İslâm dünyası ile sınırlı değildir. Çünkü, "Natürizm" ve "Animizm" diye isimlendirilen ve tabiat kuvvetlerine veya onların kişileştirilmiş şekillerine veyahut da ruhlara ve özellikle de "Ata Ruhları"na tapınma şeklindeki inanç ve uygulamalara Afrika, Amerika ve Avustralya'nın ilkel

⁸³ Henri Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Çev. Işın Gürbüz, İstanbul 1998, s. 28.

⁸⁴ Y. Mustafa Keskin; "Gelenek ve Modernlik İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Ziyaret Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış (Keçeci Baba Örneği)", *Dini Araştırmalar*, C.6, S.19, Ank. 2004, s.91.

⁸⁵ A. Yaşar Ocak, *Alevi Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, İletişim Yay. İst. 2000, s.53

yerlilerinin yanı sıra, Uzak Doğu ülkelerinde ve hatta Çin’de, Hindistan’da, eski Yunan ve Roma’da da rastlanmaktadır.⁸⁶ Öte yandan Hıristiyanlık, “Azizler Kültü”nü, daha ilk dönemlerinden itibaren dinî hayatın önemli bir parçası haline getirmiş bulunmaktadır.⁸⁷

Müslüman Türk dünyasında halk dindarlığı; veli, eren, evliya, ermiş, abit, zahit, sofı, seyit, gazi, mübarek, pir, dede, baba, abdal, şehit gibi nitelemelerle adlandırılan kişilerin yattıkları yerler olarak bilinen ve yatır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı gibi adlarla anılan ve kutsallık atfedilen yerlerin manevi gücünden yararlanılması amacıyla ziyaret edilmesini içermekte ve türlü dilek ve amaçların, belirli usullerle bu yerlerin ziyaret edilmesi çerçevesinde gerçekleştirilebileceği inancına dayanmaktadır.⁸⁸ Bu açıdan Müslüman Türk halk dindarlığının özel bir şekli olarak değerlendirilen “adak, türbe ve ziyaret dindarlığı”⁸⁹; kendi kültürel yapısı doğrultusunda ve tarihsel süreç içerisinde Türk topluluklarından günümüze dek devam etmiş olan bir anlayışı ifade etmekte ve günümüzde de daha kapsamlı bir bakış açısı ile “dini–mistik–sihri”⁹⁰ bir algı temelinde sosyo–kültürel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

En eski Türk topluluklarından olan Hunlarda yılda bir defa genel bir merasim düzenlenerek ataların ruhlarına kurban kesilmesi,⁹¹ Kırgızlarda; mum yakıp mezarın üstüne bırakılması, ziyaretçilerin bir kâse içinde yemeği mezarın üzerine bırakmaları,⁹² şeklindeki uygulamalar ataların kutsanması niteliğinde olup, bugünkü türbe ziyaretlerindeki uygulamalarla benzerlik göstermektedir. Yine eski Türklerdeki şehit olanlara beyaz, eceli ile ölenlerin mezarlarının üzerine siyah bayrak asma geleneğini, bugünkü türbelere ve mezarlara bez bağlama geleneğinin temeli olarak değerlendirebiliriz.

Türklerde ziyaret olgusunun form kazanmasında, onların İslam’ı kabullerinden sonra başlayan ve günümüze kadar geçen sürecin etkisi de olmuştur. İranlıların

---

⁸⁶ Ünver Günay, *a.g.e.* s. 10

⁸⁷ *A.g.e.* s. 10.

⁸⁸ Ahmet Güç, “Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı”, *Dinler Tarihi Araştırmaları-I*, Dinler Tarihi Derneği Yay. Ankara 2008, s. 76.

⁸⁹ Pervin Ergun, *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*, AKM Yay. Ankara 2004, s. 19.

⁹⁰ Mircae Eliade, *Ebedi Dönüş Mitosu*, Çev: Atuğ, Ümit, İmge Yay. Ankara 2004, s. 55.

⁹¹ Ocak, *a.g.e.* s.62

⁹² Kemal Polat, “Kırgızistan’da Dini Günler ve Bayramlar”, *Dini Araştırmalar*, Cilt:5sayı: S.14, Ankara, 2002, s.170-171.

tasavvufi bakımdan etkisi, Türklerin ziyaret inancına da yansımıştır. Bu yansımalar arasında veli kültü önemli bir yer tutmaktadır. Tasavvufun Türkler arasında yayılmasında en büyük pay hiç şüphesiz “Ahmet Yesevî” ve onun fikirlerini benimsemiş “Horasan Ekolü”ne mensup gezgin dervişlere aittir. Anadolu fethedildikten sonra bu coğrafyaya göç eden Türkler arasında gazi-veli tipinin temsilcileri olan⁹³ “Horasan Erenleri” veya “Horasan Evliyalari” denilen dervişler gelmişlerdir. Bu şahsiyetler, gezdikleri yerlerde insanlara keramet ve menkıbeler anlatmış ve onların hayranlığını kazanmışlardır.⁹⁴ Halkın dini, sosyal ve kültürel hayatını büyük ölçüde etkileyen veliler halkın büyük sevgi ve saygısına mazhar olmuş şahsiyetler haline gelmişlerdir. Olağanüstü manevi güç ve feyze sahip olduklarına inanılan velilere onlar yaşarken gösterilen hürmet, onlar öldükten sonra da devam etmiştir. Velilerin mezarları üzerine türbeler yapılmak suretiyle, buralar ziyaret mekânı haline gelmiştir.⁹⁵

Velilere ve onların kerametlerine gösterilen saygı ile Şamanizm’deki uygulamalar, hatta Şamanların durum ve faaliyetleri arasında paralellikler kurmak mümkündür.⁹⁶ Şamanlık sanatı öğrenmekle elde edilmez. Şaman olmak için belli bir şamanın neslinden olmak gerekir. Geçmiş şamanların ruhundan biri, şaman olacak torununa musallat olur, onu şaman olmaya zorlar. Genç, Şaman olmayı kabul ederse, ihtiyar ve tecrübeli bir şamanın terbiyesi altına verilir. İhtiyar şaman ona ruhların adlarını, okunacak duaları, silsilesindeki büyük şamanların ve tanrıların şeceresini, ayin ve törenlere ait kaideleri öğretir.⁹⁷ Evliyalar da bir mürşidin denetimi altında, zaviye denilen okullarda, dergâhlarda ve tekkelerde, sufi eğitiminden geçer. Onlar dinin amel kısmını en ince ayrıntılarına kadar öğrenmelerinin yanında, din felsefesi öğrenmekle yükümlüdür. Ayrıca çeşitli sanat kolları ve özellikle musiki eğitimi verilmesi, şiir ve raks sanatından da yardım alınmasıyla ruhun geliştirilmesi hedeflenir. Amaç sadece

---

⁹³ Ünver Günay, *a.g.e.* s.112.

⁹⁴ Y. Mustafa Keskin; “Turhal, Yeşilyurt ve Sulusaray İlçelerinde Halk Dindarlığının Bir Boyutunu Oluşturan Ziyaret, İnanç ve Uygulamaları” *F.Ü.İ.F. Dergisi*, S. 4, Elazığ, 1999, s.185

⁹⁵ Günay, *a.g.e.*, s.112

⁹⁶ Ünver Günay-Harun Güngör-Vahap Taştan-Huzeyfe Sayım, *a.g.e.* s.109.

⁹⁷ Abdülkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, s.76

kendine hizmet etmekle sorumlu insanlar yetiştirmek değil, topluma iyi insanlar, iyi vatandaşlar yetiştirmektir.⁹⁸

şamanizm’de atalar kültü, atanın öldükten sonra bir takım üstün gçlerle donanacağı ve bu sayede geride kalanlara yardım edeceği inancıdır. Bu inanca bağlı olarak, ataların eşyası ve mezarları kutsal kabul edilir ve ruhlarına kurban sunulurdu. İslamiyet’in kabulünden sonra atalar kültü Anadolu’da Müslümanlar arasında veli kültünün oluşumunda etkili olmuştur.⁹⁹

Veli kültü, fevkalade kuvvet ve kudretlerle mücehhez olup Tanrı’ya yakın kabul edilen bir şahsiyetin herhangi bir konuda -sağ veya l iken- yardımının dokunacağına inanılması ve bunun temini için belli yollara başvurulmasıdır. Bu anlayış, velinin takdis olunmasıyla sonuçlanır.¹⁰⁰

Eski Türk şamanları ile Müslüman evliyalar benzer özelliklere sahiptir. Eski Türk şamanları gelecekte haber verir, hava şartlarını değiştirir, felaketleri önler veya bunları düşmanlarına musallat eder, hastaları iyileştirir, göğe yükselir ve ayrıca ateşte yanmazlardı. Öldükten sonra ise ailelerine yardım ederlerdi. Sahip oldukları bu özellikler onlara saygı duyulmasını sağlardı.¹⁰¹ Müslümanlıktan sonraki veliler de, kuş misali uçar, aynı anda farklı yerlerde bulunur, suda yürür, kuş şekline dönüşerek kırklara karışırlardı.¹⁰² öldükten sonra ise darda kalmış insanlara görünür ve onlara yardım eder, türbelerini ziyaretinden hoşnut oldukları kişilere görünerek kişileri durumundan haberdar eder, bazı çaresiz hastaları tedavi eder ve geceleri mezarlarına nur iner. Tüm bunlar, velilerin kerametleri olarak ifade edilir ve onlara sevgi ve saygı beslenmesini sağlar.¹⁰³

---

⁹⁸ Nezihe Araz, “Bayram Veli “Sen Seni Bil Sen Seni” Diyordu”, *Hacı Bayram Veli Sempozyumu Bildirileri*, T.C Kültür Bakanlığı, Ankara, 2000, s.3-4.

⁹⁹ Erman Artun, “Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri, Bunlardaki Eski Kültür İzleri” <http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/Makaleler/20.php>. (Erişim Tarihi: 16 Ekim 2015).

¹⁰⁰ Ahmet Yaşar Ocak, *a.g.e.* s.4.

¹⁰¹ *A.g.e.* s.8-9.

¹⁰² Fırat Araz, *a.g.m.* s.784-786.

¹⁰³ zkl obanoğlu, *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s.166.

Yer-su kültüyle, özellikle dağ kültü ile yakından ilişkili olan yatır inancı, Şamanizm'den İslamiyet'e geçmesi ile birlikte nitelik değiştirmiştir. Fakat her iki halde de, Türklerin başları sıkıştığında, dara düştüklerinde bu yerlere koştuğu ve dileklerde bulunduğu görülür. İslamiyet öncesinde bu dilekler, doğrudan doğruya buradaki ruhlardan dilenirken, İslamiyet'ten sonra bu yatırlar aracı vaziyetine gelmiştir. Artık Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazı geçebilen evliyanın yardımını dilemek yoluna gidilmiştir.¹⁰⁴

Bir yerin ziyaret yeri haline gelmesi için, halkın orada yatan kişiyi manevi, dini ve ahlaki bakımlardan örnek insan, üstün kişi olarak bilmesinin yanında onunla ilgili hikâyeler, kerametler, menkıbeler ve efsanelerin de halk arasında yayılarak tutunması gerekir.¹⁰⁵ Çünkü bir efsane, anlatılırken veya dinlenirken, kutsalla ve gerçekle yeniden temas kurar ve bunu yaparken din dışı durum tarihsel konum aşılır. Efsane zamanı sürekli olarak güncelleştirir ve bunu yaparken de dinleyicileri dindışı bireysel varoluş düzleminde ulaşılması olanaksız bir gerçeğe yaklaşma imkânı veren insanüstü ve tarih üstü bir düzleme aktarır.¹⁰⁶

Efsane, menkıbe ve kerametler ziyaret yerlerini sıkı bir doku ile sarmıştır. Öyle ki ziyaret fenomeni bir bakıma bu yönüyle kendini sunar. Hatta onunla ilgili varsa tarihi bilgi ve gerçeklikleri de bu yöne doğru çekerek efsaneleştiririp menkıbeleştirilir. Efsane, menkıbe ve kerametler zaman içerisinde birbirine karışarak bulanıklaşır, hatta unutulur. Ancak bazıları yok olurken yenileri ortaya çıkar.¹⁰⁷ Örneğin, Kayseri'de Cemil Baba'nın kalenin yanında öğretmene verdiği bir somun ekmeğin bütün aile tarafından yenmesine rağmen bitmemesi gibi menkıbeler, yatırlarının yerlerinin tespiti veya bir anda uzak yerlere gidip gelme, türbenin üzerinin örtülmesine izin vermeme veya yıkılmasına engel olma, saygısızlık yapanları cezalandırma, yerden su fişkırtma gibi kerametler birçok yerde rastlananlarla benzerlikler gösterir.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Mehmet Eröz, *a.g.e.* s.102.

¹⁰⁵ Salih Pay, "Bursa'da Türbe Kültürü", *Uludağ Üniversitesi I. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu*, Bildiri Kitabı, Cilt 2, Bursa, 2002, s. 438

¹⁰⁶ Mircea Eliade, *a.g.e.* s.46-47

¹⁰⁷ Ünver Günay, *a.g.m.* s.14-15

¹⁰⁸ *a.g.m.* s.14-15

Kastamonu’da bulunan Müfessir Alaeddin Hazretleri Türbesi hakkında anlatılan bir efsane de pek çok kişinin şahit olduğu türbenin yıkılarak üzerinden yol geçirilme çalışmaları sırasında yaşanan olaylarla ilgilidir. Belediye yol çalışmaları yaparken, plana göre türbenin bulunduğu yerden yol geçecektir. Bunun için dozerler gelerek türbenin yıkımına başlanır. Fakat dozerler çalışmaz. Bütün gayretlere rağmen dozerler çalışmayınca mahalle sakinleri ve belediye işçileri türbenin yıkımını kazma ve kürekle yapmaya karar verirler. Fakat kim toprağa kazmayı küreği sokarsa onun aleti kırılır elinde kalır. Şaşkınlık içindeki mahalleli ve işçiler çalışmaya devam ederken türbenin içinden ışıklar çıkmaya başlar. Korkan ahali çalışmayı bırakır. O günden sonra türbenin yerinde kalmasına karar verilir ve türbe onarılarak bugünkü görünümüne getirilir.¹⁰⁹

Tarih boyunca farklı dinleri ve kültürleri benimseyip taşımacılığını yapan pek çok kavmin gelip geçtiği Anadolu toprakları üzerinde İslamlaşma süreci öncesinde yaygınlaşmış ve kökleşmiş inançlar ve ritüeller tamamen yok olmamıştır. Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemlerine ait bazı öğeler de İslamiyet’e sızmış ve entegre olmuştur. Anadolu’da İslamiyet’e dayalı gibi görünen çeşitli inançlar ve pratiklerin bir bölümü İslamiyet kökenli olmayıp eski kültürlerden öğeler barındırdığı ve halka özgü din dışı geleneklerle, yine halka özgü hayal gücünün her türlü inanç, inanma, pratik ve bunlara bağlı ritüelleri biçimlendirir. Türkiye’de geleneksel değerler ve pratikler, bu gün de yeni biçimleriyle modernleşerek varlığını sürdürmektedir.¹¹⁰

Ziyaret olgusunun kaynağını din ve kültürden alıp çeşitli inanç ve pratiklerle zenginleştirdiği görülmektedir. Denilebilir ki; halkın inancı yaşamına karışmış, bütün eylemlerine, davranışlarına yön verici bir özellik kazanmıştır. Su içerken, ineğini sağarken, ağaç keserken, evinin duvarını örerken, evlenirken, çocuğunu yetiştirirken, yola giderken, sözün kısası bütün ritüellerinde, tutumlarında, inançlarla iç içe olmuştur. Halkın türküsüne, düğününe, bayramına inanç girmiş, bütün çevresini inançlar çevrelemiştir.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Zekiye Çağınlar, “Kastamonu Halk Kültürü İçinde Yatır-Ziyaret İnancı ve Bu İnanç Çerçevesinde Şeyh Şaban-ı Veli Etrafında Oluşturulan Efsaneler” *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayinevi, Ankara, 2005, s.451.

¹¹⁰ Erman Artun, *a.g.m.* s.3

¹¹¹ İsmet Zeki Eyüpoğlu, *Anadolu İnançları*, Koza Yayınları, İstanbul, 1974, s.27

1.2.6. Cemaat

Bireyin, kendi dışında bulunan kişi ya da toplumsal grupların varlığını dikkate alması, toplumsal ilişkilerin doğal bir sonucudur. Buna göre toplumsal ilişki, insanın, kendi dışındaki insanlarla ilişkisinde anlamlı bir hayat alan yaratma olayıdır. İşte ortak amaçlarını gerçekleştirmek, ihtiyaçlarını karşılamak, ihtiyaçlarının gereğini yerine getirmek için birden fazla insanın birbiriyle ilişki kurması, grupların oluşmasının da doğal zeminini teşkil etmektedir. Öyle anlaşıyor ki grup hem insanın en temel ihtiyaçlarını karşılaması hem de kendisini, içinde yaşadığı geniş toplumsal yapıya daha fazla ve farklı açılardan bağlanması bakımından önemli bir işlevi yerine getirmektedir.¹¹²

Cemiyet içinde olan, büyük bir metropolde bile yaşasa, bütün ilgileri küçük bir gruba ait olan kimselerde klasik anlamda cemaat üyelerinin özelliklerine benzer ilişkiler içerisinde olabilmektedirler. Cemiyet içinde cemaat oluşması olarak anlam kazanan bu olguya “cemaatleşme” denilmektedir.¹¹³ Tarihi seyir içerisinde varlık bulmuş zamanla da giderek güçlenmiş cemaatlere rastlamaktayız ki bunlar, toplum indinde bir tür bütünleşme teşkil etmekte ve sosyal yapıyı oluşturan unsurların yapı taşlarının içerisinde kendisine önemli yer bulmaktadır.

Sosyal yapının çeşitli unsurları arasındaki birbirini tamamlayabilme durumuna sosyal bütünleşme denilmektedir. Bunlar küçük cemaatler, menfaat birlikleri, müesseseler gibi unsurlardır. İşte bu unsurlar arasındaki birbirini tamamlayabilme durumuna sosyal bütünleşme denilmektedir. sosyolojik araştırmalar tekerrür eden davranışların ancak grup hayatını aksettirenlere yönelir ve bu türlü hareketlerin hepsi de grubun manevi kültürünü ifade eder.

Cemiyetlerde örf ve adetler, kanunlar gibi sosyal kontrol sistemlerine göre kristalleşmiş davranış modelleri kabul etmişlerdir. Bu kontrol vasıtaları hayat oyunun

---

¹¹² Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, *Dini Gruplar Sosyolojisi ve Yeni Dini Gruplar, Din Sosyolojisi El Kitabı*, Ed. Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, Grafiker Yayınları, Ankara 2012, s. 508

¹¹³ Zeki Arslantürk, *Kutsalın Dönüşü*, Ayışığı Kitapları Yay. İstanbul 1998, s.215

kaideleridir. Cemaat bütünlük halini muhafaza ederse dağılma ve çözülmeye kurtulur.¹¹⁴

Sosyal yapıda bütünlüğü elde etmek veya bütünleştirme oluşabilmesi için bütünleştirme süreçleri mevcuttur. Bütünleştirme sürecinin başlangıç durumunda amaçlar oranında zıtlık da ortaklık da bulunmaz. Bütünleştirme süreçleri aracılığıyla, daha önce mevcut olmayan amaçlar ile değerlerin birliği meydana getirilir. Sosyalleştirme grupla bütünleşmeyi sağlamak için ferde hedefli davranış örneklerinin aktarılmasını sağlayan, belli şahıslar arasındaki bir etkileşim sürecidir. Kişinin bir topluma üyeliği, o toplumun sosyo-kültürel normlarını benimsemesi ile gerçekleşecektir.¹¹⁵

Toplumsal bir varlık olan insan özel manada grup içinde genel anlamda da toplum içinde yaşamaya zorunludur. Kendi tercih ve eğilimleri doğrultusunda ayıklayarak benimsediği doğduğu çevrenin niteliklerini ve yaşam biçimini kazanır. Çevresinden etkilendiği gibi çevresini de etkileyebilir. Topluma ait olma “insanın tecrübelerinin ışığında kişiliğinin doğal yapısı ile yaşadığı toplumun sosyo-kültürel öğelerini hayatı sırasında özümlediği ve insani benliğinin farkına vardığı, bunun yanı sıra anlamlı topluma ait görevlerle yaşamak zorunda olduğu sosyal çevreye uyumunu sağlayan bir süreçtir.”¹¹⁶

Bu noktaya ışık tutması bakımından Ahilik teşkilatını örnek verebiliriz. Bilindiği üzere ahilik de bir toplumsallaştırma sürecidir. Teşkilat, Anadolu’ya yerleşmiş bulunan Türklerin yaşadıkları her yerde, şehir, kasaba ve köy gibi yerlerde vücut bulmuşlardır. Bunlar, dini-mesleki bir karaktere sahiptirler. Bu noktada mesleki bir birlik teşkil etmişlerdir. İnsanlar arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayabilmiş; hem meslek edindirme hem de mesleğin özlük haklarına sahip çıkan çok fonksiyonlu faaliyet göstermişlerdir. Bu bakımdan günümüzdeki sendika çalışmalarını da içerisinde barındırmıştır.

---

¹¹⁴ Amiran L. Bilgiseven, *Genel Sosyoloji*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1994, s. 285-288

¹¹⁵ Osman Arslantürk, *Karizma ve Dini Liderlik*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl İlahiyat Fakültesi, Van 1997 s.321

¹¹⁶ Bilgiseven, *a.g.e.* s.90.

Veli, evliya veya âlim, şeyh gibi şahısların etrafında oluşan gruplaşmalar ve bunların toplumun bir parçasını teşkil etmesi tıpkı ahilik teşkilatında olduğu gibi toplumsallaştırma veya cemaatleştirerek cemaate katma alanında önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu cemaatler de tarikat içinde birbirlerini etkilemekte, ahlaki ve ilmi vasıflar kazanarak toplumun içinde yerini almakta, böylece farklı gruplar olarak çıkıp cemiyet birlikteliğini oluşturmaktadırlar. Şayet kültürün unsurları durumunda olan gayeler, değerler, fikirler, temayüller, müesseseler ve bunları benimsemiş olan gruplar arasındaki tek birleştirici bağ, mekan birliğinden ibaret ise bu kültürün asla bütünleşmemiş olduğu görülmüştür. Cemiyetin büyük bir grup olarak hayatiyetini muhafaza etmesi için şart olan müşterek menfaatler ve gayeler etrafında toplanma durumu mevcut olmadıkça bütünleşmeden bahsetmek imkânsızdır. Mesela din, örf, adet, milliyet farklılıkları örnek olarak verilebilir.¹¹⁷

Kültür unsurlarının her birinin ayrı birer fonksiyon ifa ederek, cemiyeti işleyen bir bütün haline getirmek üzere bir araya gelmeleri halinde fonksiyona dayanan bütünleşme söz konusudur. Bir otomobilin monte edilmeksizin yan yana bir yere konulmuş parçaları sadece bir mekânsal birlik teşkil ederken; bunların bir otomobil oluşturacak tarzda birleştirildikten sonra işleyen fonksiyonel bir bütünü teşkil ettiğini ifade edebiliriz. Fonksiyonel bütünleşme sadece cemiyetteki iş bölümü ile gerçekleşmez. Fonksiyonel bütünleşmeyi tetkik ve tespit metodu, tabii ilimlerdeki sebep-neticе münasebetlerini araştırma metoduna benzemektedir.¹¹⁸

1.2.7. Manevi Bütünleşme

Sosyal yapı, toplumu oluşturan temel sosyal grupların ve kurumların meydana getirdiği komplekstir. Sosyal yapıyı tetkik edebilmenin yolu “öncelikle grup hayatı ile karşılıklı tesir münasebetleri olan fiziki çevre şartlarını ve grup azalarını bir arada tutan kültürel çevrenin özelliklerini, bundan sonra münasebet halinde bulunan fertlerin sosyal mevki ve rollerini ve nihayet münasebetlerin organize ediliş şeklini tayin eden teşkilatlanma tarzlarını etüt edebilmektedir.” Bu doğrultuda sosyal yapı “ cemiyetin karakteristik vasıflarını grupların birbirleriyle ve fertlerin grup içinde ve dışında

¹¹⁷ Bilgiseven, *Sosyal İlimler Metodolojisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1978, s.288.

¹¹⁸ A.g.e. s.289-293.

birbirleriyle ve gruplarla olan münasebetlerini ve bu münasebetleri nizamlayan organizasyon tiplerini ve bununla ilgili olarak ortaya çıkan grup hayatının fiziki çevre şartları ile de karşılıklı tesir ilişkilerini gösteren şekillenmeleri ifade eder.”¹¹⁹

Toplumsal yapı incelenirken, belirli insanları bir araya getiren mevcut ilişkilere bakılmalıdır. Toplumsal yapıyı sadece devamlı bir örgütlü ilişkiler olarak ele almak gerektiğini öne sürenler de vardır. Bunlar, toplumsal yapıyı topluma ait rollerin bileşkesi olarak ifade etmişlerdir.

Sosyo-kültürel bütünleşme tiplerinden mana etrafında bütünleşmenin en önemli bütünleşme tiplerinden birisidir. Çünkü mana etrafında bütünleşmede, bütünleşmenin maddi olduğu kadar manevi bakımdan da birlik göze çarpmaktadır. Fonksiyonel bakımdan bütünleşmiş bir cemaatte kültürün çeşitli unsurları arasındaki münasebet bir makinenin parçaları arasındaki münasebet kadar sıklıdır. Öyle ki bu parçalardan herhangi biri kültürel sentezden çıkarıldığı zaman cemiyet mekanizması adeta felce uğrar. Mana etrafında bütünleşmiş cemiyetlerde çeşitli unsurlar sadece bir fonksiyon icabı değil, fakat daha ziyade ihtiva ettikleri öz karakter itibarıyla birbirlerini tamamlamaktadırlar. Bu bakımdan böyle bir kültürün unsurları parçalanmış notalar gibi dağınık durumda olsalar da, birlikte ifade ettikleri mana bakımından böyle bir müzik parçasında her birinin spesifik yeri belli olan beste bölümleri gibidirler. Veya bir yapının mesela gotik denilen mimari üsluba göre inşa edilmiş bir katedralin parçaları gibidirler ki her parçası belirli bir mana etrafında birbirini tamamlamakta ise, manalı bütünleşme durumundaki cemiyetlerin kültür unsurları da bu şekilde içten sahip oldukları bir veya daha çok vasıf sayesinde bir bütün teşkil etmektedirler. Bir milli ülkü etrafındaki pekişme bunun en güzel misalini teşkil etmektedir.

Mana etrafındaki bu bütünleşme Osmanlı yükselme devri Türk-İslam kültürüne ideal kültür vasfını vermiştir. Çünkü İslam kültürü tevhid ana fikrine dayalıdır. Bundan dolayı İslamiyet'in tevhitçi değerlerinin benimsenmesinden doğan manalı bütünleşme maddeleri ve maneviyatçı değerlerin hiçbirine ağırlık vermeksizin onların ideal sentezini ortaya koymaktadır. Yine Osmanlı'da manevi kültür olarak tasavvuf da

---

¹¹⁹ Bilgiseven, *Genel Sosyoloji*, Filiz Kitapevi, İstanbul 1994, s.99

bulunmuştur. Yatır olgusu direk tasavvufu alakalandırması hasebiyle Osmanlıdaki bu bütünleşmeye bakıp Kastamonu’da olup olmadığını anlayabiliriz.

Ziraat, sanayi, aile ve maliye gibi müesseselerde maneviyat etrafında bütünleşme olmuştur. Bu bütünleşme, prensipler veya cemaatleşme ruhunun verilmesi dolayısıyla tevhid hedefine koşma anlayışı tarikatlarda verilmekte, tasavvuf erbabı tarafından Kur’an’ın yorumlanıp bütünleştirici prensipler içerir hale gelmesini sağlamaktır.¹²⁰

Kastamonu yatırlarını ziyaret edenler veya onların varlıklarını, menkıbelerini, yattıkları yerlerini, hele hele tarikatlarını, sözlerini, şiirlerini, nasihatlarını bilen, okuyan veya bizzat son dönemde yaşayanlarını ziyaret edip dinleyenler, bu zatlarla ilgili seminer, sempozyum, panel ve kutlama haftalarına katılanlar, onların fikirlerinden etkilenip tavsiye ettikleri İslam kardeşliği, vatan, millet sevgisi, dostluk ve yüksek ahlaki değerler etrafında birliktelik oluşturacak fikirler elde edip bu meyanda fiiller işleyerek bütünleşmeye katkıda buldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla cemaatler, tarikatlar ve yatır olgusu yüzeysel de olsa bir birliktelik oluşturmaktadır.¹²¹

Kur’an’ın tasavvuf erbabınca yorumlanan bu değer hükümleri maddi vasıtaları mana tatminlerine ulaşmak için kullanılması zaruri vasıtalarlardır. Mevlana gibi, Yunus gibi mutasavvıfların getirdiği yorumlar, yıkılmakta olan Selçuk cemiyetinin sosyo-kültürel yapısından ziyade Osmanlı cemiyetinin yükseliş halindeki kültüründe en doğru akisleri yaratabilmiştir.¹²²

Kastamonu’da Şeyh Şaban-ı Veliler, Ahmed Siyahi, S. Ahmed Hicabi, Müfessir Alaaddin, Abdülfettah-ı Veliler ve diğerleri de tıpkı Mevlana ve Yunus Emre gibi bütünleşmeyi sağlarken buldukları dönemde büyük etkileşimlere sebep olup karizmaları insanları birlikteliğe sevk etmiş ve bir kısmı bu nüfuz ve otoritesini öldükten sonra kaybederken, bir kısmı gittikçe canlandırarak muhafaza edip toplumu halen belli bir mana etrafında beraberce tutabilmektedir. Örneğin Mevlana’ya göre hayat insanın manen yükselmesi için bir vasıta. Maddeyi vasıta olarak kullanmak

---

¹²⁰ Bilgiseven, *a.g.e.* s.451-460

¹²¹ Necati Kertiş, *Kastamonu Yatırlarının Sosyal Bütünleşme Açısından Bölge Halkı Üzerindeki Tesirleri* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İstanbul 1999, s. 148

¹²² Bilgiseven, *a.g.e.* s.451

gerekir. Nihai gaye çıkınlanmış değil, fakat hayır yolunda harcanmış servete sahip olabilmektir. Tasavvuf akımı her zaman orta sınıflaşmaya yol açmış bir birliktelik oluşturmuştur.

Kastamonu'da şeyh Şaban-ı Veli hazretlerinde her türlü şariat hükümlerine uyarken, mürşid-i kâmil olması hasebiyle ünü dört bir tarafa yayılmış Osmanlı ülkesinin her bir tarafına halifeler göndermiş, üç yüz altmış zata hilafet duası etmiş, “Üç yüzü bana yetti, altmışı Hakk’a yetti; üç yüzüne ben dua ettim, altmışına Sultan-ı Enbiya dua ettiler.¹ diyerek Honsalar Camii'nde halka tefsir ile Kur'an'ı anlatıp, hadislerle vaz u nasihat edip kendisini dinletir ve manevi bütünleşmeyi temin edip Osmanlı döneminde göz ardı edilmeyen toplumsal etkisini serdetmiştir.¹²³

Tasavvuf ve veliler, tarikatların gerçekten hak yolda olanlarına baktığımız zaman Kur'an ayetleri ve hadislerden çıkarılan hükümleri anladıkları şekilde ittiba ettikleri şeyh ve mezheplerin prensipleri doğrultusunda insanlara irşad vazifesini uygulayıp nasihatlerle yönlendirerek belli manevi düşünce prensip ve gayeler etrafında birleşmeye vesile olmuşlardır.

Menkıbeler, menakıbnameler buna güzel bir misal teşkil eder. Kastamonu yatırırlarının menkıbe ve eserleri okunduğu zaman bu durum müşahede olunmakta ve halkın nabzının manevi değerler etrafında tutulup bir dava, gaye ve iman çerçevesinde, şeyhin bildirdikleri düsturlar etrafında tutulduğu görülmektedir. Şimdi manevi bütünleşmeyi biraz daha açarak anlatmak gerekirse; servetin çıkınlanacak yerde hayır gayelerine harcanması, yükselme devri Osmanlı cemiyetinde vakıflarca ifa olunmuştur. Yollar, köprüler, bayındırlık işleri, kütüphaneler, fakirlere yardım işleri, öğrencilere burs işleri, müderrislere aylık işleri ifa edilmiştir. Manevi bütünleşme olmadığı zaman sosyal bozulma, keşmekeş ferdi bozukluklardan, idrak bozukluğundan doğmuştur. Tasavvuf bir zamanlar bütünleşme sağlarken şayet mana etrafında, iyi niyetle bir bütünleşmeye çaba sarfedilmezse bu keşmekeş doğacak demektir. Nitekim bu bozulma

---

¹²³ L. Nihal Yazar, *Halvetiliğin Şa'bâniyye Kolu-Menâkıb-ı Şa'bân-ı Veli ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara, 1985, s.19

sonucunda fertleri tasavvuf tekkelerine sığınarak kendini kurtarmaya sevk eder hale dönüşmüştür.¹²⁴

Cemaatler, kendi içlerindeki tutarlı söz ve davranışlarla bu tatmini vererek birliktelik sağlayıp peygamberin rolünü üstlenen ve bunu mucize bereketi olarak nitelendirilen kerametle gösteren otoriter ve karizmatik şeyhin etrafında bütünleştirmektedir. Cemaat halinde yaşamak insan için bir tabiat kanunu niteliğini taşımaktadır. Tevhid kanunu cemiyette birliği sağlamaya fitri bir yol açarken, cemaatleşmeye de fırsat verip tevhide ulaşmaya yardımcı olur düşüncesiyle oluşturulmakta ve bu işlem öldükten sonra yatır olgusu haline gelen şeyh, âlim ve kutsaliyet verilen zatta devam edip, müntesiplerinin birlikteliğini sağlamaktadır. Tevhid inancına dayalı olan gerçek dinin özü anlaşılıp benimsendiği takdirde, din cemiyeti manalı bir hale gelebilir. Tek tanrı inancına varabilen cemaatler, bu inancı bütün dünyevi müesseselerin siyasetine ışık tutabilecek birleştirici bir temel olarak görür. Din ile çeşitli dünyevi müesseselerin başarıya ulaştırıcı siyaseti arasında, hatta laik Müslüman ülkelerde bütünleştirici bir bağ bulunur.

Tarikatların cemaatleşme süreci on altıncı asır sonrası Osmanlı sosyal bünyesinde müşahede edilebilecek bir konudur.. Daha önce büyük bir kapalı cemaat özelliği pek görülmemektedir. Fakat yükselme döneminin padişahlarının hemen hemen hepsinin tarikat ulularına bağlı olmaları, tekke ve zaviye açmalarına müsaade ve yardım etmeleri, dervişlerin bu tekke ve zaviyelerde belli zamanlarda toplanarak tarikat ulusunun sözleri ve nasihatleri doğrultusunda hareket etmeleri, bu zaviye veya tekkelerin halka açık bir menfaat birliği olmakla beraber dini terbiye müessesesi olduğunu ve bu terbiye neticesinde insanlar aynı ahlaki duygularla tavır sergileyerek bir beraberlik oluşturduklarını müşahede etmekteyiz. Yine gittikleri tüm yerlerde emniyet ve asayiş sağlایp, boş arazileri değerlendirip, çeşitli tarım faaliyetlerinde bulunup, halkla ilişki kurarken Hak'la ilişkiye giriştiklerinin bilincine sahip olarak bu işlemleri, hizmetleri devam ettirmeleri Türk-İslam âleminin ileri kültür karakolu halinde olduklarını ve birliktelik, bütünleşme gibi kavramların mevhumlarına uygun fayda temin ettiklerine tarih tanık olmuştur.

---

¹²⁴ Bilgiseven, *Din Sosyolojisi*, s.465

II. BÖLÜM

ŞEYH ŞÂBAN-I VELİ VE TÜRBEŞİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. ŞEYH ŞÂBAN-I VELİ'NİN HAYATI VE TARİHİ KİŞİLİĞİ

Şeyh Şaban-ı Veli, Kastamonu Taşköprü İlçesi'ndeki Harmancık Mahallesi Çiftehacılar Sokağı'ndaki baba evinde dünyaya gelmiştir. 905/1499-1500 tarihinde doğduğu sanılmaktadır.¹²⁵ Şeyh Şaban-ı Veli, anne ve babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Bu sırada dokuz yaşlarındadır. Ortada kaldığı böyle bir dönemde kendisini hayırsever bir hanım, evlat edinmiş ve onunla kendi çocuğu gibi ilgilenmiştir. İlk terbiyesini ondan almış ve kendisinden Kuran okumasını öğrenmiştir. Maddi durumunun yeterli olduğu anlaşılan bu hanım, Şeyh Şaban-ı Veli'yi, öğrenim için İstanbul'a göndermiştir. Hayatının sonraki yıllarında sözü edilmeyen bu hanımın, Şaban-ı Veli İstanbul'da öğrenimini sürdürdüğü esnada vefat ettiği düşünülmektedir.¹²⁶

Şeyh Şaban-ı Veli ilköğrenimini, Taşköprü ve Kastamonu'da tamamlar. Kastamonu'daki Abdürrezzak Camii Türbesi'nde medfun bulunan Osman oğlu Hoca Veli (ö. 918/1512)'den tefsir ve hadis dersleri okuyarak icazet alır.¹²⁷

Şaban-ı Veli, ilmını ilerletmek amacıyla İstanbul'a gider. Bu dönemde Fatih civarındaki medreselerden birinde kaldığını bilinmektedir.¹²⁸ Bu medresenin Karadeniz Başkurşunlu Medresesi olduğu, burada dokuz yıl Kuran-ı Kerim, Tefsir ve hadis gibi ilimler tahsil ettiği, Eyüp Camii'nde kürsü şeyhliği ve ders-i âmlık görevlerine tayin edildiği şeklindeki bilgiler eski yazılı kaynaklarda yer almaktadır.

Dini ilimlerde ilerledikçe tatmin olamayıp tasavvuf ilmine istek duyar. Medresedeki odasında, kendisi gibi düşünen ilim adamlarıyla görüşür. Çoğu zaman

¹²⁵ Fazıl Çiftçi, *Hazret-i Pir Şeyh Şaban-ı Veli*, Hazreti Pir Şeyh Şaban-ı Veli Vakfı Yay. Kastamonu 2002, s. 8.

¹²⁶ *A.g.e.* s. 9.

¹²⁷ *A.g.e.* s.10.

¹²⁸ *A.g.e.* s. 348.

yalnızlığı tercih eder, hücrelerine kapanıp derin düşüncelere dalar. Bir kâmil mürşit arayışına girerse de görüştüğü mürşitler onu tatmin etmez.¹²⁹

Şa'bân Veli, medrese öğrenimini tamamlayınca, gördüğü bir rüyada "vatan-ı aslınıza gidiniz" denilmesi üzerine 914/1508 yılında beş arkadaşıyla İstanbul'dan memleketlerine dönmek üzere yola çıkarlar. Yolda Hayreddin-i Tokadî ile karşılaşır. Şa'bân-ı Veli üzerinde büyük etki uyandırır. Şa'bân Veli, ona biat edip, on iki yıl Hayreddin-i Tokadî'nin hizmetinde bulunur.¹³⁰

12 yılın sonunda Hayreddin Tokadî kendisine icazet vermiş ve Şaban-ı Veli'yi Kastamonu'ya göndermiştir. Şaban-ı Veli, Kastamonu'ya gelince, önce Sünneti Dergâhına yakın Hüsâm Halife Mescidine, daha sonra Sünneti Mescidine yerleşmiştir. Seyyid Sünneti Mescidinde insanları kendisine çekmeye başlamış, hem ilim adamları hem de halkın ilgisi giderek artmıştır. Sünneti Mescidinin fiziki yapısının ihtiyaca cevap veremez olması sebebiyle Şaban-ı Veli, şehir içindeki Honsalar Camii'ne geçmiştir. Şaban-ı Veli, Atabeygazi Mahallesinde çıkan yangında Honsalar Camii'nin zarar görmesi üzerine tekrar Sünneti Mescidi'ne geri dönmüştür.¹³¹

Hız. Pîr, Kastamonu'ya geldikten kısa bir süre sonra herkes tarafından tanınarak sevilen bir şahsiyet hâline gelmiştir. O dönemde, Halvetîlik'in Kastamonu'daki mürşidi olan Seyyid Sünnetî'nin vefatından kısa bir süre sonra boş kalan seccadeye Şeyh Şa'bân-ı Velî oturmuştur. Hayatını tarikatın gereklerine göre idame ettiren Velî, yası ilerledikçe birçok derviş ve halife yetiştirmiş ve bunları Osmanlı coğrafyasının dört bir yanına göndermiştir. Çevresindekileri ömrünün son zamanlarında yanında toplayıp nasihatler etmiş ve 1568/9'da hayata gözlerini yummuştur. Şeyh Şa'bân-ı Velî, sadece yaşadığı dönemde değil vefatından sonra da aynı saygı ve hürmeti görmüştür. Onun kerametleri ağızdan ağıza dolaşarak halk arasında yayılmış ve böylece daha geniş bir kitleye ulaşmıştır.¹³²

---

¹²⁹ Fazıl Çiftçi, *a.g.e.* s.12

¹³⁰ Ali Erol, "Şeyh Şaban-ı Veli ve Türbesi Etrafında Oluşan İnançlar, Gelenekler", *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri*, Mersin, Ankara 2004, s. 503-514.

¹³¹ Mustafa Tatcı, "Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli", http://tasavvufkitap.com/uploads/973534_hz.pir-seyhsaban-i-veli_s.2.

¹³² Çiftçi, *a.g.e.* s. 161.

2.2. ŞEYH ŞA'BÂN-I VELİ'NİN KİTAPLARI

Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin menkıbelerinin toplandığı eseri “Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî” adıyla 1604 yılında Ömer Fuâdî kaleme almıştır. Eserin farklı isimlerle tespit edebildiğimiz on dokuz tane nüshası vardır. Ömer Fuâdî'nin bu eserinin “Türbenâme” adlı diğer eseriyle birlikte Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda 1877 yılında (Menâkıb-ı Şerîf-i Pîr-i Halvetî/Hazret-i Şa'bân-ı Velî ve Risale-i Türbenâme adlarıyla 188 sayfa hâlinde) baskısı yapılmış ve ikisi de aynı cilt kapağının içinde yer almaktadır.¹³³ Bu eser üzerinde birkaç tane yüksek lisans tezi de yapılmıştır.¹³⁴

Yine ona izafe edilen bir tecvit risalesinden söz edilmektedir.¹³⁵ Kastamonu İl Halk Kütüphanesi yazma eserler bölümünde bulunan bu eserin adı “Tecvid-i Şaban Efendi'dir. Kaynaklara göre, 1190 hicri senesi Őevval ayında Seyyid Hafız Mustafa tarafından kaleme alınmıştır. Bu eser 30 sayfadır. Eserde tecvid kurallarına ilaveten Ku'an-ı Kerim okuma ve öğrenmenin faziletine dair ayeti kerime, hadisi Őerif ve güzel sözlere yer verilmiştir.¹³⁶

Şaban-ı Velî'ye izafe edilen bir başka eser ise, “Hâzâ Kitab'üt Tecvid-i Hazreti Şeyh Şaban Efendi Kaddesallahu Sırrahü ve Nefeanallahü Teâlâ Bi-Ulûmihi ve Esraihi ve Kitabihî” adı altında sülüs yazı ile 1193 hicri yılında kaleme alınmıştır. 30 sayfadan oluşan bu eserde Kuran-ı Kerimi kaidesine uygun okumanın kolay olmadığı, ancak bir üstad huzurunda emek vermek suretiyle mümkün olabileceği ifade edilmektedir.¹³⁷

¹³³ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi*, Kastamonu Şeyh Şa'bân-ı Velî Derneği Yayınları: 3, Ankara, 1991, s. 8.

¹³⁴ L. Nihal Yazar, *Halvetîliğin Şa'bâniyye Kolu-Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara, 1985, s. 136

¹³⁵ Mustafa Tatçı, *a.g.m.* s.5

¹³⁶ Fazıl Çiftçi, *a.g.e.* s.25

¹³⁷ *A.g.e.* s.25

2.3. HALVETÎ TARİKATI VE ETKİLERİ

Ana dini gruptaki bazı gelişmelere karşı, dini daha sıkı ve yoğun yaşama isteğinden kaynaklanan itirazlar sonucu ortaya çıkan tarikatlerde hakim olan ilk unsur, kutsal dünya ile kutsal olmayan dünyayı birbirinden köklü bir şekilde ayırmaktır. Bu nokta tarikatın gruplarda bulunmamasının temelini oluşturmaktadır. Çünkü orada hayatın ve cemaatin kutsal dışı şekilleri, bizzat kutsaldır. Bu anlamda aile millet gibi doğal cemaatten ayrılmak, dini anlamda ölümden, ruhun ölümünden farksızdır. Tarikat grupları bu anlamda doğal bağlılıklarla kesin bir çatışma halindedir. Orada kutsal ile kutsal dışı dünya arasındaki anlaşmazlık o kadar keskindir ki zahit, dünyadan kaçma ihtiyacını duyar ve tamamen dini değerler dünyası için yaşamayı tecrübe eder. Bu sebeple dünyayı kötü olarak algılar.¹³⁸

Halvet, kelime anlamı olarak her şeyden uzaklaşarak تنها bir yere çekilmek ve yalnız kalmak anlamında kullanılmaktadır. Halvete çekilen birey tek başına Allah'a dua ederek ona daha çok yaklaşmaktadır. "Halvet; Hiçbir kimsenin ve dünya malının bulunmadığı bir yerde, ruhun Allah'la konuşmasıdır."¹³⁹

Ebû Abdullah Siracüddîn Ömer bin eş Şeyh Ekmelüddin (k.s) Ehcan'da doğmuş, Harzem'de bulunan amcası eş-Şeyh Ahi Muhammed bin en-Nuru'l-Halvetî'nin yanına gitmiştir. Bu zat, seyr ve sülûkta halvet zikri'ni çok sever, ömrünün çoğunu halvetle geçirirdi. Bundan dolayı Halveti adını daha sağlığında almıştır. Siracüddin Ömer (K.S.) hazretleri amcasından inabe aldığı gibi, seyr ve sülûkta da ilerleyerek, amcasının halifelerinin ileri gelenleri arasında yükseldi. Hicri 717, Milâdî 1317 de amcası eş-Şeyh Ahi Muhammed bin en Nuru'l-Halvetî'nin vefatı üzerine onun yerine Post-Nişin (Şeyh) oldu. Halvetî İlmi, irfanı ve kabiliyeti ile amcasından devraldığı sistemi daha da geliştirerek, amcasının şahsında isimlenen Halvetîye Tarikatı'nın Pir'i oldu.¹⁴⁰

Halvetî tarikatı içerisinde meydana gelen kollardan dört tanesi asıl kol, geriye kalanları da tâlî kol olarak kabul edilmiştir. Asıl kol olarak kabul edilenler şunlardır:

¹³⁸ Akyüz, Çapcıoğlu, a. g. e, s. 522

¹³⁹ Osman Türer, *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat –Halvetîlik Örneği-*, İnsan Yay. İstanbul, 2011, s.78

¹⁴⁰ Rahmi Serin, *İslam Tasavvufunda Halvetîlik ve Halvetiler*, Petek Yay. 1984, İstanbul, s.71-72

1. Rûşeniyye Kolu
2. Cemaliyye Kolu
3. Ahmediyye Kolu
4. Şemsiyye Kolu

2.3.1. Rûşeniyye Kolu

Şeyh Dede Ömer-i Rûşenî (ö. 892/1486) tarafından kurulmuş olan Rûşeniyye kolu Aydın ve civarında faaliyet göstermiştir ve bu şubeden Demirtâşiyye, Gülşeniyye, Sezâiyye ve Hâletiyeye şubeleri yayılmıştır. Rûşeni 892/1487 tarihinde Tebriz’de vefat etti. Selçuk Hâtun tarafından yaptırılan dergâhta gömülüdür.¹⁴¹

2.3.2. Cemaliyye Kolu

Halvetîyye tarikatının Cemaliye kolu içerisinde Mehmed Hamîdüddini’l-Cemaliyye Hazretleri tarafından bazı yeni usul ve erkân ilavesi ile meydana gelmiştir. Saliklerini kendine has yetiştirme tarzı olan bu zat’ın yolundan giden insanlara daha sonraları Cemalî denilmiştir.¹⁴²

Halvetîyyenin Cemaliyye kolundan birçok şube meydana gelmiştir, bu şubeler şunlardır; “Sünbülüyye, Şa’bâniyye, Karabâşiyye, Nasûhiyye, Çerkeşiyye, Halîliyye, İbrâhîmiyye, Bekriye, Kemâliye, Hafniyye, Ticâniyye, Sümmâniyye, Halvetiye (Feyziyye), Dırdiriyye, Sâviyye, Asâliyye ve Bahşiyye kollarıdır”¹⁴³

2.3.3. Ahmediyye Kolu

Serin, Ahmediyye kolunu şu şekilde tanımlamaktadır; bu şubenin pir-i “Yiğit Baş” adıyla anılan Ahmed Şemseddin İbn İsa el-Marmaravî’dir. Ahmediyye kolundan yayılan şubeleri şu şekilde sıralamak mümkündür; Ramazâniyye, Cihangîriyye,

¹⁴¹ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, M. Ü. İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011, s.93

¹⁴² Rahmi Eser, *a.g.e.* s.98

¹⁴³ Osman Türer, *a.g.e.* s. 92

Raûfiyye, Cerrâhiye, Hayâtiyye, Sinâniyye, Muslihiyye, Zehriyye, Uşşâkiyye, Cemâliyye, Salâhiyye ve Mısrıyye'dir.¹⁴⁴

2.3.4. Şemsiyye Kolu

Şeyh Şemseddin Ahmed Sivasî'ye nisbet edilerek bu adla anılmıştır. Şemsiyye kolu, Halvetîyye tarikatı içerisinde kendine mahsus bir terbiye sistemi geliştiren, dervişlerini yetiştirmede kendisine mahsus usuller kullandığı için, Halvetîyye içerisinde "pîr" olarak görülmüş ve kendisinden sonra sistemi devam ettirilen bu tarikata Halvetîyye-i Şemsiye ismi verilmeye devam edilmiştir. Sivas bölgesinde faaliyet gösteren bu koldan Sivâsiyye şubesi çıkmıştır.¹⁴⁵

2.4. HALVETİLİK'İN ŞA'BÂNİYYE KOLU

Şa'bâniyye, Halvetîlik Tarikatı'nın Cemâliyye kolunun en önemli şubesidir. Kurucusu Şa'bân-î Veli'nin ismine izafeten böylece adlandırılmıştır. Pir Şaban-î Veli Hazretleri (k.s.), Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinin Gökçeagaç Bucağına bağlı Çakırçayı Köyü'nün Cimdâr Mahallesi'nde dünyaya geldi. Doğum tarihi müze kayıtlarında 903/1497 yılı yazılı ise de, bir not konularak bu tarihin kesin olmadığı belirtilmiştir. Sefîne-i Evliya'da ise 905/1499 yazılıdır.¹⁴⁶ Şa'bân Efendi ilköğrenimine, zamanın gelenekleri de dikkate alınarak, doğduğu mahallenin mektebinde Kur'an-ı Kerîm talimiyle başlamış; aklî ve naklî bilimlere sahip olmak için zaman zaman Taşköprü ilçesine ve devrinde âlimlerin toplandıkları yer olan Kastamonu'ya gidirmiş."¹⁴⁷

Şa'bân Efendi bir gün Seyyid Sünneti Mescidi'nde bulunan halvethânelerden birisinde erbaîne niyet etti. Tamamladıktan sonraki hali, halk tarafından bilinmeğe başladı ve onun mutasavvıf kişiliğini anlayan halk sohbetlerine gelmeğe başladı. Halvetiliğin Kastamonu ve civarında Seyyid Sünneti'den sonra ünlü mürşidi kalmamıştı. Sünneti Efendi hayatta iken, ölümünden sonra yerinin boş kalacağını

¹⁴⁴ A.g.e. s.93

¹⁴⁵ Rahmi Serin, a.g.e.122

¹⁴⁶ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, a.g.e. s.37

¹⁴⁷ A.g.e. s.38

hissederek derin üzüntüye kapılmıştı. Rivayete göre Seyyid Sünneti, Hızır (a.s.) dan zaman zaman, seccadesinin bir süre boş kalacağını öğrenmiş fakat sonradan fevkalade bir şeyh tarafından doldurulacağı müjdesini almıştı. Gerçekten de vefatında oğlu küçük olduğu için babasının yerini dolduramamıştı. O günlerde Halvetiye Tarikatından olgun, kâmil bir şeyh olan Tarakcızâde Abdurrahman Efendi vardı. Fakat bu zat Şa'bân Efendi kadar liyâkat sahibi değildi. Seyyid Sünnetî'den boşalan seccadeyi Şa'bân Efendi dolduruyor, Hızır (a.s.)'ın müjdesi gerçekleşiyordu. O, şariat kurallarını uygulamada, tarikat yolunu düzenlemede doğrulukla davranıyor, etrafına dervişler ve dostlar topluyordu. O tarihte Seyyid Sünnetî Mescidi, cami hüviyetinde olmayıp şehrin dışında bulunduğu Şa'bân Efendi'nin dervişleri ve kendisini sevenler onu şehir içinde bulunan Honsalar Camii'ne davet ettiler. Kendisini Şa'bân Dede nâmıyla anmaya başladılar. Bu tarikat, halifeleri vasıtasıyla Fas ve Hicaz bölgelerine kadar yayılmıştır.¹⁴⁸

2.5. KERÂMET KAVRAMI VE “MENÂKIB-I ŞABÂN-I VELÎ”

Kerametın sözlükteki anlamı azizlik, şeref, kerim, cömertlik gibi anlamlara gelmektedir.¹⁴⁹ Terim olarak ise keramet; “*Allah'ın veli kullarından zuhur eden olağanüstü haller.*” olarak da tanımlanır.¹⁵⁰

Şeyh Şabân-ı Velî'nin menkıbelerinin toplandığı eseri “Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî” adıyla 1604 yılında Ömer Fuâdî kaleme almıştır. Eserin farklı isimlerle tespit edebildiğimiz on dokuz tane nüshası vardır. Ömer Fuâdî'nin bu eserinin “Türbenâme” adlı diğer eseriyle birlikte Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda 1877 yılında (Menâkıb-ı Serîf-i Pîr-i Halvetî/Hazret-i Şa'bân-ı Velî ve Risale-i Türbenâme adlarıyla 188 sayfa hâlinde) baskısı yapılmış ve ikisi de aynı cilt kapağının içinde yer almaktadır.¹⁵¹ Eserde, Halvetîlik'in Şa'bâniyye kolunun kurucusu Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin ve kendisine kadar bu görevi yürüten dört halifesinin hayatı konu edilmiş; velîlik ve kerâmet hakkında bilgilerle tarikat silsilesi verilmiştir. Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin ve halifelerinin menâkıblarının ve kerâmetlerinin, diğer evliya ve şeyhlerinki gibi yazılıp bilinmesini

¹⁴⁸ Selçuk Eraydın, *a.g.e.* s. 399

¹⁴⁹ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yayınları, Ankara, 1997, s. 446.

¹⁵⁰ Mustafa Kara, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler /İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yayınları, 5, İstanbul, 1982, s. 281.

¹⁵¹ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi*, Kastamonu Şeyh Şa'bân-ı Velî Derneği Yayınları: 3, Ankara, 1991, s. 8.

isteyen Fuâdi, 1604 tarihinde bu eseri yazdığını, herkes tarafından anlaşılabilmesi için de basit Türkçe ibareler kullandığını ifade etmektedir.¹⁵²

Sultan I. Ahmet Han için yazılan ve beş bölümden oluşan eserin birinci bölümünde velîlik ve kerâmet hakkında bilgiler verilmekte; ikinci bölümünde Şa‘bân-ı Velî'nin tarikat silsilesi belirtilmekte; üçüncü bölümünde Seyyid Sünnetî Efendi'nin menkıbeleri; dördüncü bölümünde Sa‘bân-ı Velî'nin menkıbeleri anlatılmakta; son bölümünde ise Hz. Pîr'den sonra 1620 tarihine kadar makamda şeyhlik eden dört halifenin biyografileri verilmektedir.¹⁵³

2.6. ŞEYH ŞÂBAN-I VELİ TÜRBESİ'NİN KISA TARİHİ

Şaban-ı Veli'nin türbesinin inşaatı Ömer Fuadi tarafından I. Ahmed'in şehzadesi Sultan Osman'ın himayesinde başlatılmış, Şaban-ı Veli'nin dervişlerinden Himmet Dede'nin oğlu Vezir Murad Paşa'nın kethüdası Ömer Bey'in desteğiyle sürdürülmüştür. Ömer Bey'in çok para harcayıp israf ettiği gerekçesiyle Nasuh Paşa tarafından Diyarbakır'da idam edilmesi üzerine Ömer Fuadi'nin gayretleri ve hayırseverlerin yardımlarıyla 1020 (1611) yılında tamamlanan türbe Abdülaziz ve II. Abdülhamid dönemlerinde önemli tamirler görmüştür.¹⁵⁴

Hisarardı mahallesinde yer alan, esasını tekkenin oluşturduğu külliye cami, türbe, kütüphane, matbah, şadırvan ve iki dergâh evinden meydana gelmiştir. Caminin 10,50 x 19,50 m. boyutlarında dikdörtgen planlı harimi moloz ve kesme taş duvarlı olup ahşap tavan ve kiremit kaplı ahşap çatı ile örtülüdür. Girişi doğu cephesinden olup kuzey duvarının önünde ahşap halvet hücreleri yer almaktadır. Doğu ve batı yönünde 1,60 m. genişliğindeki kâgir beden duvarlarının kalınlığından yararlanılarak başka halvet hücreleri de oluşturulmuştur. Caminin minaresi kuzeydoğu köşesindedir. Alçı mihrap geometrik motiflerle bezenmiş, ahşap olan minber ve vaaz kürsüsü zengin

¹⁵² İlyas Yazar, “Osmanlı'nın Kültür Şehirlerinden Kastamonu'da Yetişmiş Bir Şair: Ömer Fuâdi (Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti)”, *Folklor ve Edebiyat Dergisi*, S. 20, Manisa, 1999/4, s. 122.

¹⁵³ Yazar, *a.g.m.* s. 122.

¹⁵⁴ İhsan Ozanoğlu, *Türk Büyüklerinden Ünlü Bilgin ve Mutasavvıf Şa 'ban-ı Veli: Hayatı, Eserleri ve Külliyesi*, Kastamonu Şaban-ı Veli Musa Fakih Cami Yayınları, Kastamonu, 1966, s.51

biçimde süslenmiştir. Kürsünün yanlarındaki kitabelerden 1051'de (1641) Hasan Çelebi adlı bir kişi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.¹⁵⁵

Kastamonu'da Halvetiyye tarikatının Şeyh Şaban-ı Veli'den önce Şeyh Seyyid Sünneti Efendi (ö. 864/1459) zamanında var olduğu bilinmektedir. Bugünkü caminin yerinde küçük bir mescid yer almaktaydı. Tarikatın faaliyetleri ilk defa küçük, ahşap bir yapı olan Şeyh Sünneti Efendi Mescidi'nde başlamıştır. Şeyh Şaban-ı Veli de önceleri bu mescidde ibadet etmiş ve tarikat faaliyetlerini devam ettirmişse de mescidin o yıllarda şehir dışında kalması sebebiyle halkın talebi üzerine bir süre Honsalar Camii'nde faaliyette bulunmuş, bu caminin yanmasının ardından tekrar Şeyh Sünneti Mescidi'ne dönmüştür. Bugünkü caminin kapısı üstündeki kitabeye göre yapı, 988 (1580) yılında III. Murad'ın müşidi Şüca Efendi tarafından yeniden inşa edilmiştir. Cami aynı zamanda tekkenin tevhidhanesi olarak kullanılmıştır. Halvetilik 1925 yılında tarikatların kapatılmasına kadar faaliyetini sürdürmüş, tekkede Şaban-ı Veli'den sonra on yedi şeyh görev almıştır. Çok sayıda onarım geçiren ve 1872'de yeniden inşa edilen tekkenin anılan tarihte şeyhi Hafız Mehmed Said Efendi ve ayin günü cuma gecesi idi. 1114 (1702-1703) yılında caminin bitişiğindeki derviş odaları matbah, pencere ve halvetler tamir edilmiştir. 1162'de (1749) tekrar onarım gören külliye avlu kapısı üzerindeki kitabelere göre 1189(1775) yılında Mehmed Paşa ve 1845'te Sultan Abdülmecid'in emriyle Kastamonu Kaymakamı Salih Ağa yeniden tamir ettirmiştir. Külliye son olarak 1950'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmış, caminin minaresi de bu dönemde yenilenmiştir. Evkaf sicilinin 26. sayfasında kayıtlı vakfiye ile 990(1582) yılında bazı yerlerin gelirlerinin buraya tahsis edildiğini Mehmed Behçet kaydetmektedir.¹⁵⁶

Caminin ilk banisi Şeyh Seyyid Sünneti Efendi kible önündeki hazirede metfundur. Türbenin inşası, kapı üzerinde yer alan kitabeye göre Küre Kadısı Akkaş Hibetullah Efendi tarafından 1020'de (1611) bitirilmiştir. Türbenin doğu cephesindeki kapının üstünde yer alan kitabeye göre 1028 (1619) yılında Kastamonu valilerinden Kurşuncuzade Mustafa Paşa tarafından açtırılmıştır. I. Ahmet'in sadrazamı Halil Paşa

---

¹⁵⁵ Fazıl Çiftçi, *a.g.e.* s.6

¹⁵⁶ Mustafa Tatçı, "Kastamonulu Eren Şaban-ı Veli ile İlgili Yeni Bilgiler", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, Ankara 2007 s. 309-318.

'nın türbenin kubbесinin kurşunlarını tamamlattığı, Kastamonu Kadısı Emin Efendi'nin alemini yaptırdığı bilinmektedir. Dergâhın beşinci postnişini Ömer Fuadi Efendi, türbenin inşasını ve bu dönemde yapılan tamiratını anlatan Türbename adında bir eser kaleme almıştır. 1190'da (1776) türbenin doğusundaki yolun izinsiz inşa edilen bir evle daralması ve bu evin pis sularının türbeye zarar vermesi üzerine türbenin çevresinin düzenlenmesi için evin yıktırılıp yolun genişletilmesinin istendiği kaydedilmektedir. Türbede Abdülfettah Efendi (ö.1896) tarafından yazılmış levhalar bulunmaktadır.¹⁵⁷

Külliyenin içerisindeki Şahan-ı Veli Kütüphanesi, güney duvarından bitişik olduğu Şeyh Şaban-ı Veli'nin türbesiyle birlikte 1020'de (1611) inşa edilmiştir. Günümüzde doğusuna ilave edilen mekânla birlikte ibadet yeri olarak kullanılmaktadır. 1810 yılında 132 cilt kitap barındıran kütüphanede 1922'de yirmi dokuzu el yazması 239 kitabın yer aldığı belirtilmektedir.

2.7. TÜRBE ETRAFINDA OLUŞAN İNANÇ VE UYGULAMALAR

Velilerin yaşarken gerçekleştirdikleri kerâmetleri ve himmetlerinin öldükten sonra da devam edeceği, insanlara her türlü maddî ve manevî yardımlarda bulunacağı inancı, halk arasında hâlâ devam etmektedir. Bundan dolayı insanlar arasında Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin türbesi etrafında birçok inanç ve uygulama ortaya çıkmıştır. Evliyalar şehri olarak anılan Kastamonu'nun en büyük önderlerinden olan Şeyh Sa'bân-ı Velî'nin türbesi etrafında zamanla çeşitli inanç ve uygulamalar oluşmuştur. Hz. Pîr'in hayatı, kerâmet ve menkâbe kavramlarıyla Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin kerâmetlerinin yer aldığı Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî adlı eseri, türbesi etrafında, temelde kerâmetlerine bağlı olarak, oluşan inanç ve uygulamalardan sonra türbenin yöre halkı ve ziyaretçiler üzerindeki etkileri hakkında önemli anekdotlarla doludur.

Şeyh Şaban-ı Veli türbesi, Şaban-ı Veli'nin vefatından bugüne kadar hem bölge halkı tarafından hem de Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden gelen ziyaretçilerle sürekli artan bir ziyaretçi ivmesine sahiptir. Toplum nazarında adına anlatılan kerametlerinin günden güne yaygınlaşmasıyla da halk arasında kendisine geniş bir yer bulmuş ve günümüzde de bu memoratlar (inanç anıları) tevatürleşmiştir.

¹⁵⁷ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *a.g.e.* s.21

Günümüzde insanlar tarafından kabul görmüş birçok kutsal kabul edilen yerlerde türlü maddi ve manevi sıkıntılardan kurtulmak ve dünyevi bir takım arzulara ulaşmak için türbeden bizzat yardım dilemek, ağaçlara veya türbe demirlerine çaput bağlamak, bir hıristiyan geleneği olan mum dikip dilekte bulunmak gibi çeşitli uygulamalar mevcuttur. Yapılan bu araştırmada ise Şeyh Şaban-ı Veli türbesinde ve çevresinde bu ve benzeri hiçbir uygulamanın bulunmadığı görülmüştür.

Şeyh Şaban-ı Veli'nin günümüzdeki etkisi yaşadığı dönemdeki gibi hala daha devam etmektedir. Bölge insanı, gerek türbe ve camisine gerekse türbe adına faaliyet gösteren derneklere yardımda bulunmak konusunda oldukça hassasiyet göstermektedir. Bu durum, halk arasında tevatürleşmiş şu meseleye dayanmaktadır:

“Tekke ve camisinde hizmet eden ve yardımda bulunanlara Şeyh Şa'bân-ı Velî Hazretleri, Hızır Aleyhisselâm'ı gönderirmiş. Hızır Aleyhisselâm'ın ne zaman geleceği belli olmaz ama ekseriya günün dar zamanlarında, akşam vakti veya sabah şafak sökmeden önce, çoğu zaman gece yarısında gelebilme ihtimali daha da kuvvetliymiş. İşte bu inançla Hızır Aleyhisselâm'ı yakalayıp dileklerinin yerine gelmesi ümidiyle kadın, erkek birçok kimseler günün her saatinde (gece ve gündüz) bu türbenin etrafında dolanmakta ve dua ederek Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin merhametini kazanmaya çalışmaktadırlar.”¹⁵⁸

Bölge insanı açısından bugün hala daha geçerliliğini devam ettiren ve düğün evinden gelin alındıktan sonra, aileler erkek çocuklarını sünnet ettirmeden önce, vatani görevini yapmaya gidecek olan kişiler, askere gitmeden önce, sınavlara girecek olanlar sınavlarına girmeden önce ve yılın mübarek ay ve gecelerinde her zümreden insan tarafından bu türbe ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler, sadece yerli halk tarafından sınırlı kalmayıp aynı zamanda Halvetilik'in Şa'baniyye koluna mensup kişiler tarafından Türkiye'nin her tarafından binlerce kişi tarafından ziyaretçi akınına uğramaktadır.

Şeyh Şaban-ı Veli'nin halk arasında kabul görmüş kerametlerinden en bilindik olanı hiç şüphesiz türbenin önünde yer alan “asa suyu”dur. Bu suyun ortaya çıkmasıyla ilgili şöyle bir mesel anlatılmaktadır:

---

¹⁵⁸ Hasan Küçük, *Osmanlı Devletini Tarih Sahnesine Çıkaran Kuvvetlerden Biri: Tarikatlar ve Türkler Üzerindeki Müsbet Tesirleri*, Türdav Basım Yayım Limited Şirketi, İstanbul, 1976, s. 100.

“Hz. Pîr’in sabah namazını tayy-ı mekân ederek Ka’be’de kıldığı söylenmektedir. Fakat buna onun çevresinde bulunan kişiler inanmamakta ya da inanmak istememektedirler. Eğer her sabah namazını Beytullah’ta kılıp geliyorsa bizim de buna inanabilmemiz için Şeyh Şa’bân-ı Velî’nin kendilerine Ka’be’den zemzem getirmesini isterler. Bunu duyan Şeyh Şa’bân-ı Velî şimdi yanında ev bulunan külliyeinin önündeki kayalıkların dibine esasını vurur ve vurduğu yerden “asa suyu” çıkar. Başka bir kaynakta ise bu su, Şeyh Şa’bân-ı Velî’nin dileği üzerine Allah cennetten göndermiştir. Bundan dolayı da bu sudan kırk gün içenlerin dilekleri kabul olacağı inancı vardır.”¹⁵⁹

Bu su, toplum nezdinde kendisine önemli bir yer bulmuş, insanlar hayatlarındaki birçok noktada değişik niyetlerle içmektedirler. “Bu su, şifa olması niyetiyle konuşamayan çocuklara içirildiği gibi, yeni doğan çocuğun ağzına da ilk giren şeyin zemzem olması isteğiyle bu sudan damlatılmakta; ölmekte olan kişinin ağzı zemzemli gitsin diye yine ağzına bu sudan damlatılmaktadır.”¹⁶⁰

Osmanlı devrinde Kastamonu şehrinde “asa suyu” kültürün bir parçası haline gelmiş ve sosyal hayatın içerisinde neşv ü nemâ bulmuştur. Bununla ilgili şöyle anektod vardır:

“Eskiden ramazanlarda şehrin Nasrullah Camii’ne “asa suyu”ndan getirilir ve camide bulunan çok sayıdaki madenî ve porselen zemzem fincanlarına konarak bir tepsi üzerine dizilir. İftar vaktinin yaklaşmasıyla camiye gelenler birer tane fincan alarak içeri girerler ve saflarındaki yerlerine, ön taraflarına bu fincanları koyarlar; ya tesbih çekerek veya Kur’ân okuyarak iftar vaktini beklerlerdi.”¹⁶¹

İnsanların, Şeyh Şaban-ı Veli türbesinde yaygın olarak yaptıkları eylemlerden birisi de kurban/adak adamaktır. Kurban meselesi de şu olaya dayanmaktadır:

“Bir gün genç ve yiğit bir tüccar Şeyh Şa’bân-ı Velî’nin yanına kurbanlıklar ve bir miktar elbiselik kumaş ile gelir. Hazret ile konuşmak ister. Sebebi sorulduğunda şöyle bir hikâye anlatır: “Denizde giderken Allah’ın emriyle fırtına çıktı. Hepimiz Hak Teâlâ’ya yalvarırken azizden de medet bekleyip “Kastamonu’da gerçeğim Şa’bân Dede! Gerçek er isen Allah’ın izniyle yetiş bize!” deyince Allah’ın kudreti ile hemen bir el peydah oldu ve gemimizi tutup bir tarafa itti. Gemi ok gibi doğrulup istenilen yere doğru hareketlendi.

¹⁵⁹ Küçük, *a.g.e.* s. 101.

¹⁶⁰ Zekiye Çağınlar, “Kastamonu Halk Kültürü İçinde Yatır-Ziyaret İnancı ve Bu İnancın çerçevesinde Şeyh Şa’bân-ı Velî Etrafında Oluşturulan Efsaneler”, *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2005, s. 461.

¹⁶¹ Abdulkadiroğlu, *a.g.e.* s. 116.

Böyle bir âfetten kurtulduğumuz için gemideki herkes kurban adamıştı. Ben de onları getirdim” der. ¹⁶²

Ömer Fuadi, “Menakıb-ı Şaban-ı Veli” adlı eserinde gayri Müslimlerin de türbeyi ziyaret edip kurban adadıklarını nakletmiştir. Bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Müslümanlardan başka zimmî kâfirlerin de çerağ (mum) ve kurbanla gelip hastalarını vesair belaya düşürülenleri getirip ziyaretle hâcet diledikleri vâkidir. Nitekim bu fakir (Ömer Fuâdî) şeyhliğim müddetince bizzat şahit olmuşumdur. Türbede dua ve temenni ettiklerini gördüğümde İslâm ile şereflemeleri için dua ederdim. Hâlen de gelip gitmektedirler. Ziyarete gelirken çerağ ve kurban getirmelerinin sebebini sorduğumda; “Mühim bir hacetimiz olduğunda, hastalık ve belaya düşürülen zamanlarda Hz. Pîr’den medet ve himmet ister, kurban ve çerağ adarız. Pîr hürmetine muradımıza nâil olup elem ve ızdırabımızdan kurtulunca da bu adağımızı yerine getiririz.” ¹⁶³ diye açıklamışlardır.

Anlatılan kerametlerinden birisi de insanların sağlık problemleriyle alakalıdır. Anlatılan odur ki;

“Şa‘bân-ı Velî Menâkıbı’ nı yazan Ömer Fuâdî’nin teyzesi çaresiz bir baş ağrısına tutulur. Çareyi Şa‘bân-ı Velî’de aramaya karar verirler. Savmaa (ibadet yeri), derdine derman arayan erkek ve kadınlarla doludur. Sıra Fuâdî’nin teyzesine gelince Hazret-i Pîr, sağ eliyle hanımın başını sığar ve Fatihâ Sûresi’ni okur. Eve gelmeden hanımın baş ağrısı kesilir.” ¹⁶⁴

Bununla birlikte, “türbeye, sürekli düşük yapan kadınlar kilit kilitlemek için de başvurumaktadırlar. Kadın, hamile kaldıktan sonra kırk gün içinde hazreti Pîr’e gelir ve burada dualar okunarak kilit kilitlenir.” ¹⁶⁵

Rivayete göre Şeyh Şaban, Hayrettin Tokadi Efendiden icazet aldıktan sonra memleketi Kastamonu’ya döner. Memleketine gelince yaşlı bir çınar ağacının kovuğuna yerleşir. Kastamonu’da oturan İsa Dede Efendi, onun şehre gelmesini bir türlü sağlayamaz. Yıllarca bu kovukta yaşadıkten sonra, ısrarlara dayanamayarak kovuktan çıkıp kente yönelir. Çınar da arkasından yürür. Bunun üzerine Şeyh Şaban “Oldu mu ya oldu mu ya? Ben bunca zaman sürdürdüğüm manevi sefaya seni de ortak ettim.

¹⁶² Fazıl Çiftçi, *Hazreti Pir Şeyh Şa‘bân-ı Velî*, Hazreti Pir Şeyh Şa‘bân-ı Velî Kültür Vakfı Yay. Kastamonu, 2007, s. 140.

¹⁶³ Çiftçi, *a.g.e.* s. 84-85.

¹⁶⁴ L. Nihal Yazar, *a.g.e.* s. 31-32.

¹⁶⁵ Gülten Gönül Küçükbasmacı, *Kastamonu’da Halk Tababeti, İnanış ve Uygulamaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 163.

Yaşadığım güzellikleri seninle paylaştım. Sen de şimdi benim gizlerimi ele veriyorsun” diye ağaca sitem eder. Ağaç olduğu yerde kalır.¹⁶⁶

Bir başka rivayete göre ise Şeyh Şaban, öğrencileriyle ders yaparken bir adam huzuruna gelir. “Efendim, yol üzerinde bir değirmenimiz vardı. Bir arkadaşım ile değirmenin taşını değiştirecektik. Yeni taşı kaldırdık tam koyacakken derenin dibine yuvarlandı. Dereden tekrar çıkarıp yerine koymamız mümkün değildi. Çünkü taş çok ağırdı. Ne yapacağımızı düşünüp dururken, hatırımıza siz geldiniz ve ‘yetiş ey Şaban-ı Veli Hazretleri’ diye imdat istedik. O an bir el, değirmenin taşını aşağıdan aldığı gibi getirip yerine koydu. İşte orada gördüğüm el ile bu öptüğüm el aynı eldir.” demiştir.¹⁶⁷

Duruçay (Camili) köyünden Tefvik Çelikten, yoksul bir ailenin çocuğudur. Bütün zorluklara rağmen okumaya devam etmiştir. Her gün köyden Kastamonu’ya yürüyerek gidip gelir. Tefvik Çelikten, bu zor koşullar altında sınıfını geçse de çok başarılı bir öğrenci değildir. En büyük endişesi lise bitince ne yapacağıdır. Bu kadar sıkıntı içinde okuduktan sonra şehirde iş bulamayacağını ve üniversiteye gidemeyeceğini düşünür. Liseyi bitirdikten sonra köyde kalıp, çiftlikte çalışmak zor gelmektedir. Bütün bu sıkıntılarla her gün okula gitmeden önce ya da okul çıkışında Şeyh Şaban-ı Veli türbesine gidip namaz kılar ve dua eder. Liseyi bitireceği hafta bütün kaygıları daha da artmış olarak türbeye gittiğinde dua eder ve okula gider. Milli Güvenlik dersinde hocası “içinizde astsubay olmak isteyen var mı?” diye sorar. Tefvik Çelikten el kaldırır. Bunun üzerine hoca astsubaylık sınavı açıldığını ve başvuru için de son günler olduğunu söyler. İsteyenlere başvuru formu verir. Sınıftan sadece Tefvik Çelikten katılır ve sınavda başarılı olur. Bugün emekli astsubay olan Tefvik Çelikten, hayatının değişmesini sağlayan fırsata Şeyh Şaban-ı Veli’nin vesile olduğuna inanmaktadır.¹⁶⁸

Şeyh Şaban-ı Veli’nin dilden dile dolaşan bu ve benzeri menkıbelerini duyan hemen herkes, maddi ve manevi bakımdan huzur bulabilmek için dergâha gelmektedir. Burada edilen duaların kabul olacağı kanaati yaygındır. Bu vesile ile toplumun her

---

¹⁶⁶ Zekiye Çağınlar, *a.g.m.* s.455

¹⁶⁷ *a.g.m.* s.457

¹⁶⁸ *a.g.m.* s.459

kesiminden insanlar büyük bir saygı içinde Şeyh Şaban-ı Veli'nin dergâhına gelip buradan huzur bulmuş bir şekilde ayrılmaktadır. Özellikle Ramazan aylarında İslam dünyasının her tarafından gelen kalabalık ziyaretçi grupları ile külliye izdiham ölçülerine varan bir canlılığa kavuşmaktadır.¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ Fazıl Çiftçi, *a.g.e.* s.40.

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1.KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

3.1.1. Cinsiyet

Tablo 1: Cinsiyet'e Göre Örneklemin Dağılımı

Erkek %	Bayan %	Cevapsız %	Toplam %
32,9	66,9	0,2	100

Cinsiyet, toplumdaki bireylerin konumlarını belirleyen ve buna bağlı olarak kendilerine biçilen rolleri yerine getirmelerini sağlayan unsurlardandır. Ankete katılanların cinsiyete göre dağılımı tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1'de görüldüğü üzere 429 kişiden oluşan örneklemin yaklaşık %33'ü erkek, %67'si bayanlardan meydana gelmektedir. Erkek katılımcıların az olmasının sebebi türbe ziyaretçilerinin ekseriyetle bayan olmalarından ileri gelmektedir. Anketi yaptığımızda da gördük ki ankete katılmak istemeyen kadınlarla birlikte bu oran daha fazla da olabilirdi. Erkek katılımcı sayısını arttırmak için türbenin çevre bölgelerinde yaşayan insanlardan ve esnaftan yararlandık. Böylece bu oranı yakalamayı başarabildik.

3.1.2. Yaş

Tablo 2: Yaş'a Göre Örneklemin Dağılımı

20-25 Yaş %	25-30 Yaş %	30-35 Yaş %	35-40 Yaş %	40-45 Yaş %	45-50 Yaş %	Toplam %
20,5	15,9	22,1	16,8	19,1	5,6	100

Tıpkı cinsiyette olduğu gibi yaş faktörü de bireyin toplumdaki konumunu belirleyen ve buna göre bazı rollerin yerine getirilmesini sağlayan en önemli

faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Tablo 2'ye göre örneklemin %20,5'ini 20-25 yaş, %16'sını 25-30 yaş, %22,1'i 30-35 yaş, %16,8'i 35-40, %19,1'i 40-45 ve %5,6'sını da 45-50 yaşlarında katılımcılardan oluşmaktadır.

En düşük oran, %5,6 ile 45-50 yaş arası olan kesim olarak gözükmektedir. Bunun sebebinin de bu yaşlardaki kişilerin ve daha üst yaşlardaki kişilerin anket yapmaya sıcak bakmamalarından ileri gelmektedir.

%22,1'le en yüksek kesim olan 30-35 yaşındaki kişiler, anketi uyguladığımız yaş aralıkları içinde en makul kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek olsun kadın olsun verdiğimiz anketi sabırla doldurup türbe hakkında da tafsilatlı bir şekilde konuşma imkânımız olmuştur.

3.1.3. Medeni Durum

Tablo 3: Medeni Durum'a Göre Örneklemin Dağılımı

Evli %	Bekâr %	Boşanmış %	Dul %	Başka %	Toplam %
65,3	33,8	0,5	0,5		100

Tablo 3'e göre örneklemin yaklaşık %66'sını evli, %33,8'i bekâr, %0,3'ü boşanmış ve % 0,5'i duldur.

Özellikle otobüslerle veya şahsi arabalarıyla diğer illerden gelen ziyaretçilerin evli olmalarından ötürü ankete en fazla katılım evli olanlar tarafından gösterilmiştir. Boşanmış ve dul sayısı çok az olduğundan dolayı yoruma dahil etmek çok da sıhhatli olmayacağından katmıyoruz. Bekâr katılımcılar da az olmamakla birlikte evlilere oranla az gözükmektedir. Katılımcıların %36,4'ünün 30 yaşından aşağıda olmasından da anlaşılmaktadır ki bu yaş aralığında bekâr ziyaretçi sayısı oldukça fazladır.

3.1.4. Öğrenim Durumu

Tablo 4: Eğitim Seviyesi'ne Göre Örneklem Dağılımı

İlkokul %	Ortaokul %	Lise %	Üniversite %	Başka %	Toplam %
0,5	19,6	35,2	44,1	0,7	100

Bir determinasyon ilkesi olarak eğitim, sosyal varlık bakımından önem arz etmektedir. Eğitim durumu, dini inançlara bağlılıkta ön plana çıkan önemli bir faktördür. Genellikle gençlerin öğrenim düzeyleri ileri yaşlardakilere oranla daha yüksek olup, modern eğitimin rasyonel bir düşünce biçimini de birlikte getirdiği göz önüne alınırsa, belki de yaş faktöründen daha çok, eğitim durumunun dini inançlara bağlılıkta önemli bir etken olacağını düşünmek gerekir.¹⁷⁰

Tablo 4'e göre %0,5'i ilkokul, %19,6'sı ortaokul, %35,2' si lise, %44'ü ise üniversite mezunudur.

Ankete katılanlar çoğunlukla genç ve orta yaşta olan kişiler olduğundan dolayı (%75,3) yukarıdaki açıklamaya göre diyebiliriz ki üniversite ve lise mezunu sayısının toplamda %79,3 gibi büyük bir rakam olmasını anlayabilmemiz mümkündür.

Türbe ziyaretine daha çok eğitim düzeyi düşük insanların gittiğine yönelik var olan genel kanının aksine eğitim düzeyi yüksek olanların da türbe ziyaretlerine gittiği görülmektedir.

3.1.5. İkamet Yeri

Tablo 5: İkamet Yeri'ne Göre Örneklem Dağılımı

İl %	İlçe %	Köy %	Başka %	Toplam %
45,5	45,0	9,3	0,2	100

¹⁷⁰ Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, Dergâh Yay. İstanbul:1999, s.76.

Tablo 5'e göre katılımcıların %45,5'i il merkezinde, %45'i ilçede, %9,3'ü köyde oturmaktadır.

3.1.6. Maddi Durum

Tablo 6: Maddi Duruma Göre Örneklemin Dağılımı

Yüksek %	Orta-Üst%	Orta %	Orta Alt%	Düşük %	Toplam %
5,4	21,0	70,2	3,0	0,5	100

Hem Sosyoloji hem de Din sosyolojisi açısından din ve ekonomik hayat çok önemli bir konudur. Din ve ekonomi sosyal bir kurum olmalarından dolayı bu kurumların karşılıklı ilişkilerin sorgulanabilirliği de söz konusu olmaktadır. Din toplumun her tabakasında farklı anlayışların ve yaşayışların konusu olagelmıştır. Her ne kadar İslam toplumunda tabakalaşmanın keskinliği batılı toplumlar kadar olmasa da yine de bir tabakalaşmadan bahsetmemiz mümkündür.

Tablo 6'daki verilere göre katılımcıların %5,4'ü maddi durumunu yüksek, %21'i ortanın üstü, %70,2'si orta, %3'ü ortanın altı ve %0,5'i ise düşük olarak nitelemiştir.

Görüldüğü üzere orta tabaka türbe ziyaretlerine en fazla rağbet gösteren kesim olarak anket ortalamamıza yansımıştır.

3.1.7. Meslek Durumu

Tablo 7: Mesleklere Göre Örneklemin Dağılımı

İşçi %	Memur %	Çiftçi %	Esnaf %	Evhanımı %	Öğrenci %	Toplam %
0,2	32,2	3,0	35,4	25,6	3,5	100

Araştırma sonuçlarına doğrudan etkisi olabilecek unsurlardan birisi de mesleklerdir. Tablo 7'deki verilere göre katılımcıların yaklaşık %3,5'inin öğrenci, %

0,2'sinin işçi, %32,2'sinin memur, %3'ünün çiftçi, %25,6'sının evhanımı ve %35,4'ünün de esnaf olduğu anlaşılmaktadır.

Türbeye gelenler ve çevre bölgede yer alan esnaflarla yapmış olduğumuz anketler neticesinde %35,4 oranında bir rakama ulaştık. Üniversite mezunu olanların oranına bakıldığında (%44,1) memur kesimin oranını (%32) açıklayabiliriz. İşçi sayısı düşük olmasından dolayı oranları ifadelendirme konusunda sağlıklı sonuçlara ulaşamayacağımızdan yorumlamaya dahil etmeme yoluna gittik.

3.1.8. Dini Referans Kaynakları

Tablo 8: “Dini meselelerde nereye danışırsınız?” Sorusuna Göre Örneklem Dağılımı

Din Adamı %	İnternet%	Kendim %	Aile ve Çevre%	Cevapsız %	Toplam %
39,2	19,1	4,9	30,1	6,5	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi “Dini meselelerde kime nereye danışırsınız” sorusuna % 39,2’si din adamlarına, %19’u internete, %30’u aile ve çevreyi işaretlemiştir.

Toplum olarak din eğitimi ilk olarak aileden aldığımızdan bu eğitimin dindarlık anlayışımızı da etkilediğini söylememiz mümkündür. Yani dindarlığın büyük oranda aileden geçtiğini söylememiz doğru bir ön kabul olacaktır. Bu açıdan dindarlığı etkileyen ilk faktör, ailenin dindarlığıdır. Kısacası, çoğu kişinin dindarlığı ailesinden geçtiği için, anne-babanın dindarlığı, ailevi ilişkilerin niteliği ve geleneksel bir aile yapısı, dindarlığın nesiller arası aktarımında önemli ve olumlu roller oynamakta olup bu tür dindarlığı geleneksel dindarlık olarak ifade edebiliriz. Bu açıdan bakıldığında dini meselelerde danışılan merci olarak ailelerini işaretleyen katılımcılarımızın %30’luk bir orana sahip olması doğal olarak karşılanabilecek seviyededir. İnternetin ise %19 gibi büyük bir orana sahip olması ise oldukça dikkat çekicidir.

3.1.9. Din Eğitimi Aldıkları Yerler

Tablo 9: Dini Eğitimi Alma Yerlerine Göre Örneklemin Dağılımı

Cami%	Aile %	Okul %	Kendim %	Ku'ran kursu	Cevapsız %	Toplam %
42,7	12,4	33,1	0,2	11	0,7	100

Son olarak Tablo 9’de gösterilen dini eğitimle ilgili soruya örneklemin %42’si dini eğitimini Camiden aldığını, %12,4’ü aileden aldığını, %33,1’i okuldan aldığını ve %11’i ise Kur’an kursundan aldığını belirtmiştir.

Toplumumuzun genelinde din eğitimi temelde aileden daha sonra camilerden ve okullardaki din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinden edinilmektedir. Tablo 9’a baktığımızda ise katılımcıların en yüksek oranda din eğitimini camilerden aldıklarını görmekteyiz. Din eğitimini camiden aldığını söyleyen katılımcılarımızın bu seçeneği, aldıkları din eğitiminin niteliğini hesaba katarak tercih ettiklerini söyleyebiliriz. Zira camilerde verilen din eğitimi okullarda ve ailede verilen din eğitiminden daha fazla uygulamaya dönüktür. Türkiye’deki her aileyi dini bakımdan yeterli göremeyeceğimiz için ailede alınan din eğitiminin ailenin dine karşı tutumuyla sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan baktığımızda da okullarda alınan din eğitiminin de daha çok teori bazında olduğunu kabul edersek en nitelikli din eğitiminin camilerden alınan din eğitimi olduğunu kabul etmemiz mümkündür. Zira uygulamaya dönük bir eğitimin kalıcılığını da hesaba katarsak bu kabulümüzü desteklemiş oluruz.

Katılımcılara Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi ile ilgili aşağıdaki sorular sorulmuş, konu ile ilgili tutumun derecesini de gözlemek amacıyla olumlu tutum için “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum”; kararsızlık durumu için “kararsızım” olumsuz tutuma yönelik ise “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevaplarından birini işaretlemeleri istenmiştir.

Karşılaştırma yaparken özellikle en çok oranda katılıyorum ve katılmıyorum cevabı verilen soruları kullanarak tablolarımızı oluşturmaya çalıştık. Sayıca az olan değişkenleri de araştırmanın insicamını bozmaması adına değerlendirmeye katmadık.

3.2. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİNE GÖRE DİNİ ZİYARET TUTUMLARI

3.2.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 10: Cinsiyet'e Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları

	Erkek			Bayan		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	24,1	7,1	68,8	90,2	0,3	9,4
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir. (s2)	55,3	17	27,6	90,2	1,4	8,3
Dini inançlarımız gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	63,8	9,2	26,9	82,9	22,6	8,7
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	46,8	22,7	30,5	83,2	9,1	7,7
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	73,8	12,1	14,1	69,3	30	0,7
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım. (s6)	52,5	10,6	36,9	76,3	14,6	9
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	36,9	13,5	49,7	68,6	23	8,4
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	40,4	17,7	41,8	75,2	16	8,7
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	58,2	21,3	20,5	68,6	23	8,3
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	16,3	17	66,7	83,3	7,3	9,4
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım. (s11)	5,7	9,9	84,4	38	29,6	32,2
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	65,3	12,1	22,7	91,6	7,7	7
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	23,4	34	42,6	67,5	16,4	16,1
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	15,6	10,6	73,7	59,6	9,1	31,4
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15)	59,5	12,8	27,7	76,3	15,3	8,4
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	42,5	34,8	22,7	91,3	1	7,7
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	12,7	17	70,2	14,9	0,3	84,6
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	62,4	16,3	21,3	77,4	22,3	0,3
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	17,7	16,3	65,9	81,9	8,7	9,4
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20)	23,4	12,8	63,8	83,3	7,7	9
Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	12	16,3	71,6	82,6	8,4	9,1
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	22	18,4	59,6	75,6	8	16,4
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	21,3	18,4	60,3	82,9	7,7	9,4
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	26,2	17	56,7	75,3	15,7	9
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	58,2	10,6	31,2	61,6	22,6	15,7
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	24,9	27	48,2	30,3	16	53,7
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	39,8	15,6	44,7	68,6	23	8,3
“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	18,4	24,1	57,4	45,3	15,7	39,1

Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	29,7	32,6	37,6	67,9	22,6	9,4
---	------	------	------	------	------	-----

Cinsiyete göre katılımcıların verdikleri cevapların nasıl değiştiğini gösteren gösteren Tablo 10' a göz attığımızda bayanların genel olarak erkek katılımcılardan daha yüksek olumlu tutum oranına sahip oldukları görülmektedir. S1'de "Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır." sorusuna erkeklerden %24,1 oranında olumlu cevap gelirken bayarlardan %90,2 oranında olumlu cevap gelmiştir. Bu soruya benzer olarak yönelttiğimiz "Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir." (s10) sorusuna ise erkeklerden %16,3 oranında olumlu cevap gelirken bayarlardan da %83,3 oranında olumlu cevap gelmiştir.

Türbeye gelme sebeplerinden olan kismetli bağı olanların buraya gelme durumunu sorduğumuzda (s21) erkek katılımcılarımızdan %12 oranında kadın katılımcılarımızdan %82,6 oranında katılıyorum cevabı gelmiştir. Buradan kismet beklentisiyle türbeye gidenlerin daha çok kadınlar olduğunu çıkarabiliriz.

Yine evlilikle alakalı "Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar." (s23) maddesine erkek katılımcıların %21, 3'ü, kadın katılımcılarımızın ise %82,9'u olumlu cevap vermişlerdir. Buradan da kadın katılımcıların çoğunun türbe ziyaretlerini, evliliğe manevi anlamda olumlu bir etkiye sahip olduğunu düşündüklerinden dolayı gerçekleştirdiklerini söylememiz mümkündür.

Türbe ziyaretlerinin sebeplerinden olan ahirette şefaati beklentisinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda erkeklerin %55, 3'ünün, kadın katılımcılarımızın ise %90,2 gibi büyük bir oranı Şeyh Şaban-ı Veli'nin kendilerine şefaati edeceğini düşünerek türbeye geldiklerini söylemişlerdir. Kadınların oranının daha fazla olduğunu söylemekle beraber erkeklerin de yüzdesinin az olmadığını söylemek mümkündür. Şefaati beklentisi, ahirete dönük bir beklenti olması bakımından önem arz etmektedir. Bu yüksek oranlardan da anlaşılmaktadır ki insanların türbe ziyaretlerini gerçekleştirmelerinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türbe ziyaretlerini dini inançları gereği yaptığını söyleyenlerin (s3) dağılımlarına baktığımızda erkek katılımcıların %63, 8'inin, kadın katılımcıların %82, 9'unun olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki katılımcıların büyük bir kısmı türbe ziyaretlerini dini bir gereklilik olarak görmektedirler.

Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inananların (s4) cinsiyete göre dağılımına baktığımızda erkeklerin %46, 8 kadınların %83, 2 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Bu soruya benzer nitelikte sorduğumuz bir diğer madde de “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz?” (s22) sorusudur. Yine burada da görülmektedir ki kadın katılımcılar %75,6'lık bir oranla erkek katılımcılardan (%22) daha olumlu bir tutum içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdikten sonra huzur bulduğunu (s5) söyleyenlerin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda erkek katılımcılarımızın %73,8'i, kadın katılımcılarımızın da %69,3'ü olumlu cevap vermişlerdir. Buradan da anlaşılmaktadır ki ziyaretçilerin büyük kısmı huzur bulma maksadıyla türbeyi ziyaret ettiklerini söylemişlerdir.

Katılımcılarımıza ettikleri dualara mübarek zatlara aracılık kılma durumlarını (s6) sorduğumuzda erkek katılımcıların %52,5'i kadın katılımcıların ise %76,3'ü olumlu cevap vermişlerdir. Katılımcılarımıza baktığımızda edilen dualara aracılık tayin etme fikrinin insanlar arasında yaygın bir anlayış olduğu söylenilebilir. Yine bu sorunun ışığında sorduğumuz “Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim.” (s7) sorusuna erkek katılımcıların %36,9'u kadın katılımcıların da %68,6'sı olumlu cevap vermiştir.

Ziyaretçilere dindarlık neticesinde ortaya çıkan ibadetlerinin türbe ziyareti sonrası artış gösterip göstermediği sorulduğunda (s8) dindarlık sorusuna benzer şekilde erkek katılımcıların %40,4'ünün, kadın katılımcıların da %75,2'sinin olumlu cevap verdikleri görülmektedir.

Katılımcılarımızın “Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban

kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.” (s11) maddesine verdikleri cevapların cinsiyete göre dağılımına baktığımızda erkek katılımcıların %5,7 kadın katılımcıların %38 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Kadın katılımcılarımızın diğer sorulara verdikleri cevaplara nazaran bu soruda düşük oranda bir olumlu tutuma sahip olmalarını katılımcılarımızın eğitim seviyesinin yüksek olmasına bağlamamız mümkündür.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ettiğini söyleyenlerin (s12) oransal dağılımına baktığımızda erkeklerin %65,3'ünün, kadınların da %91,6'sının olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Ziyaretçilerin türbeye gelme sebeplerini ve bu ziyaretlerin devamlılığını büyük ölçüde etkilemesi açısından katılımcılara “Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu.” (s13) sorusunu yönelttik. Bu maddenin oransal dağılımına baktığımızda erkek katılımcıların %23,4 lük kesiminin, kadın katılımcıların da %67,5'lik kesiminin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Kadın katılımcıların daha önce yaptıkları duaların kabul olduğuna dair verdikleri cevapların oranının yüksek olduğuna bakılırsa genel ziyaretçi kitlesi içerisinde büyük bir yere sahip olduklarını anlamamız mümkündür.

“Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum.” (s14) sorusuna erkek katılımcıların %15,6'sı, kadın katılımcılarımızın da %59,6'sı olumlu cevap vermişlerdir.

Türbe ziyaretinin sevap kazandırdığını düşündüğü için ziyarette bulunanların cinsiyete göre dağılımına (s15) baktığımızda erkek katılımcıların %59,5'inin kadın katılımcılarımızın da %76,3'ünün olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Katılımcıların yüksek bir oranla olumlu cevap verdiklerine bakıldığında geleneksel dindarlığın bir ürünü olarak türbe ziyaretlerinin daha çok sevap kazanmak amacıyla yapıldığını söyleyebiliriz.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) sorusunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında

erkeklerin %17,7'sinin kadınların ise %81,9'unun olumlu bir tutum içerisinde olduğunu görmekteyiz. Kadın ziyaretçilerin büyük kısmının olumlu cevap verdiği bakarak diyebiliriz ki manevi anlamda yaşanan güçlükler neticesinde türbe ziyaretinde bulunmanın kadınlar açısından daha büyük bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcılarımıza “Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir.” (s20) maddesinin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda erkek katılımcıların %23'ünün kadın katılımcıların da %83'ünün olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Biz de sınav dönemlerinde türbe ziyaretçilerinde bir artışın olduğuna şahit olduk. Kadın ziyaretçilerin, çocuklarıyla beraber veya şahsi olarak türbeye gelerek çocuklarının sınavları için dua ettiklerine tanık olduk.

Ziyaretçilerin “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusuna erkek katılımcıların %22'si kadın katılımcıların da %75,6'sı olumlu cevap vermişlerdir. Bu oranların, dualarına ziyaret ettikleri zatı aracı kılanların oranına benzer bir sayıya sahip olduğunu görmekteyiz.

“Dinen önemli günlerde (bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir.” (s27) maddesine erkek katılımcıların %39,8'i, kadın katılımcılarımızın %68,6'sı olumlu cevap vermişlerdir. Kadir gecesinde yapmış olduğumuz gözlemlerimizde de gördük ki türbenin içi, bahçesi, kapısının önü çok sayıda ziyaretçi ile dolup taşmaktaydı.

“Türbe ziyaretleri batıl inançtır.” (s17) sorusuna erkek katılımcıların %70,2'lik kısmı kadın katılımcılarımızın ise %84,6'sı bu görüşe katılmadıklarını bildirmişlerdir. Bu madde anket sorularımız içerisinde en fazla olumsuz dönüş alması bakımından önemlidir. Zira ziyaretçilerin büyük bir kısmının türbe ziyaretlerini batıl bir inanç olarak görmediğini göstermektedir.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna erkek katılımcıların %62,4'ünün kadın katılımcıların da %77,4'ünün olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Bu oranlardan katılımcıların türbe

ziyaretlerini bilinçli bir şekilde gerçekleştirdiğini söylememiz mümkündür.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri (deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) sorusuna erkeklerin %24,9’u kadın katılımcıların ise %30,3’ü olumlu cevap vermişlerdir. Bu soruda da görülmektedir ki katılımcıların eğitim seviyesinin yüksek olması dolayısıyla bilinçli bir ziyaretçi popülasyonundan bahsetmemiz mümkündür.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna da erkek katılımcıların %18,4’ü kadın katılımcıların da %67,9’ olumlu bir cevap vermişlerdir.

İnsanların türbeye geliş sebeplerinin başında sayabileceğimiz asa suyu ile ilgili sorduğumuz “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?” (s29) maddesine erkek katılımcıların %29,7’si kadın katılımcıların da %67,9’u olumlu cevap vermişlerdir. Buradan erkek ziyaretçilerin kadınlara nazaran bu beklenti içinde daha az bulunduğunu söylememiz mümkündür.

Daha önce anketimize kadınların erkek katılımcılara göre daha olumlu bir tutum içinde cevaplar verdiğini, araştırmamızın teori kısmında da kadınların fitratları gereği erkeklere göre dindar olmaya daha meyilli olduklarını söylemiştik. Bu tabloda da görebileceğimiz gibi sorduğumuz sorulara genel anlamda kadın katılımcılar daha fazla olumlu cevap vermişlerdir.

Anket yaptığımız esnada yakından da müşahade etme imkanımız olduğundan kadın ziyaretçilerin türbeye daha yoğun bir ilgilerinin olduğunu söyleyebiliriz.

Erkek ziyaretçiler genelde türbe penceresinin önünde dua edip, asa suyundan içtikten sonra müzeyi ziyaret etmektedirler. Kadın ziyaretçiler ise daha çok türbenin içinde bulunup dua ederek Kur’an okumayı ve hatta orada dar bir alan olmasına rağmen namaz kılmayı tercih etmektedirler. Küçük çocuklarını da mümkün oldukça yanlarında bulundurarak daha önce “kutsala yakın olma” durumu olarak ifade ettiğimiz türbenin manevi atmosferiyle iç içe olma durumunu tercih etmektedirler.

Kadın ziyaretçilerin çoğu tesettürlü olmakla birlikte türbe girişinde saçlarını örtenler de az değildir.

3.2.2. Katılımcıların Yaşa Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 11: Yaş'a Göre Örneklem Dini Ziyaret Tutumları

	20 - 35 Yaş			35 - 50 Yaş		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	79,5	1,9	18,5	50,3	3,6	46,1
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaati olabilir. (s2)	87,1	4,5	8,4	65,5	9,7	24,8
Dini inançlarımız gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	80,7	11,4	8	70,3	4,2	25,4
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	79,2	11,7	9,1	58,2	17	24,8
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	70,5	24,2	5,3	71,5	23,6	4,8
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım. (s6)	70,1	18,9	11	66,1	4,2	29,7
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	62,1	23,9	14	52,2	13,3	34,6
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	70,9	18,6	10,6	52,8	13,3	33,9
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	71,6	22	6,4	55,2	23	21,8
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	68,5	12,5	18,9	49,1	7,9	43
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11)	36	4	60	41,9	21,8	36,4
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	82,2	9,5	8,3	84,3	8,5	7,3
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	56,1	24,2	19,7	47,9	19,4	32,7
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	45,1	12,1	42,8	44,8	5,5	49,7
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15)	80,7	11	8,3	54,6	20,6	24,8
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	83,3	11,4	5,3	61,9	13,9	24,2
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	11,8	6,1	82,2	18,1	5,5	76,4
"İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir" görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	71,2	22,7	6	74,5	16,4	9,1
"Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir" görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	67,1	14,4	18,6	50,3	6,7	43
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20)	71,2	11,4	17,4	50,9	6,1	43
Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	66,3	13,6	20,1	47,8	6,7	45,5
"Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur" görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	63,3	12,5	24,2	49,1	9,7	41,2
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	70,1	11,7	18,2	50,4	10,3	39,4
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	69,7	12,9	17,4	41,9	21,8	36,4
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	55,3	27,3	17,4	69,1	4,8	26
"Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler." görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	32,2	16,3	51,5	22,4	25,5	52,1
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	58	28,4	13,6	61,3	7,9	31
"Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler." görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	46,2	15,5	38,3	20,6	23,6	55,7

Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	59,4	28,8	11,7	48,5	21,8	29,7
---	------	------	------	------	------	------

Tablo 11'e göre 20-35 yaş arası katılımcılar, 35-50 yaş arası katılımcılara göre daha olumlu bir tutum oranına sahiptir. Bu verilere dayanarak ankete verilen cevapların yaş arttıkça olumsuzla daha yakın olduğu söylenilebilir. Ancak kararsızlık oranına baktığımızda da 20-35 yaş arası katılımcıların daha fazla bir orana sahip olduğu görülmektedir.

20-35 yaşında katılımcılar, s1,s2,s9, s16'ya en yüksek oranda olumlu cevap verirken, 35-50 yaşında katılımcılar da s2, s16, s27'ye en yüksek oranda olumlu cevap vermişlerdir.

Katılımcıların yaşlarına göre oransal dağılımına baktığımızda “Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır.” (s1) sorusuna 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %79,5 oranında 35-50 yaş aralığındaki katılımcıların da %50,3 oranında olumlu cevap vermiş olduklarını görmekteyiz. Burada da görüldüğü gibi yaş ortalaması arttıkça katılımcıların verdikleri cevaplar olumsuzlaşmaktadır. Katılımcılarımızın eğitim düzeylerinin yüksek olduğundan bahsetmiştik. Yaşla birlikte eğitim faktörünü de göz önüne aldığımızda olgun-tecrübeli olan eğitilmiş zümrenin türbe ziyaretlerini bu gibi sebeplerle yapmadıklarını genç kesimin de daha çok bu gibi sebeplerle türbe ziyaretinde bulunduğunu söylememiz mümkündür.

Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10) maddesine 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %68,5 oranında 35-50 yaş arasındaki katılımcıların da %49,1 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Şeyh Şaban-ı Veli Türbesine evlilik, sünnet, asker uğurlama gibi sebeplerle gidilmesi konusunda bölge ahalisinin büyük ilgi gösterdiğini söylemiştik. 35-50 yaş arasındaki kesimin oranına baktığımızda bu katılımcıların daha çok il dışından gelenlerden oluştuğunu söylememiz mümkün gözükmemektedir.

Yine evlilik meselesiyle ilgili yönelttiğimiz “Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.”(s21) sorusuna 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %66,3 oranında 35-50 yaş arasındaki katılımcıların da %47,8 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Buradan genç kesimin türbeye geliş sebeplerinden birinin “kısmet arayışı” olduğu çıkarılabilir.

Evlilik sonrası türbeye gelmenin aile hayatına mutluluk getirip getirmeyeceğini sorduğumuz (s23) katılımcılarımızın 20-35 yaş arasındakileri %70,1 oranında 35-50 yaş arasındaki katılımcılarımız da %50,4 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Türbeye gelenler arasında genç çiftlerin de olduğunu gözlemlemiştik. Türbenin hayatlarına manevi bir tesirinin olduğunu düşünerek türbe ziyaretinde bulunmalarını aile saadetleri için gerçekleştirdiklerini söylememiz mümkündür.

Ziyaretçilerin beklenti noktasında türbedeki zatın kendilerine ahirette şefaati olacağını düşünenlerin (s2) yaşa göre oransal dağılımına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %87,1’inin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %65,5’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Şefaet fikri halk arasında yaygın bir görüş olmasından dolayı insanların türbe ziyaretlerini gerçekleştirmesindeki en başta gelen sebeplerden biridir diyebiliriz.

Katılımcıların dini inançların gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulanların (s3) yaşa göre oransal dağılımına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %81’inin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %70’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Buradan katılımcıların çoğunun türbe ziyaretlerini dini inançlarının bir gereği olarak yapmış olduklarını çıkarabiliriz.

“Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım.” (s4) sorusuna baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %79’unun 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %58’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulunduğunu söyleyenlerin (s5) yaşa göre oransal dağılımına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %70,5’inin, 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise % 71,5’inin huzurbulduğunu söylediği

görülmektedir. Buradaki oranların yakınlığından da anlaşılmaktadır ki her yaş grubundan ziyaretçi türbe ziyaretlerini huzur bulma maksadıyla yapmaktadır.

Edilen dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kıldığını söyleyenlerin(s6) yaşa göre oransal dağılımına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %70'inin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %66'lık kesiminin dualarına aracı tayin ettiklerini görmekteyiz.

Bu soruyla aynı paralelde yönelttiğimiz “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusuna da 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %63'ünün, 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %49'unun olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendini daha dindar hissedenlerin (s7) oransal dağılımına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %62'sinin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %52'sinin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Dindarlığın bir neticesi olarak türbe ziyareti sonrası ibadetlerinde bir artışın olduğunu söyleyenlerin (s8) yaşa göre oransal dağılımına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %71'inin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %52'sinin ibadetlerinde artış olduğunu söylediklerini görmekteyiz. Dindarlık sorusu ile oransal açıdan benzerlik gösterdiğini de söylememiz mümkündür. Katılımcıların bu konuda bir çelişki göstermemeleri de takdire şayan bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.”(s11) maddesine baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %36'sının, 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %42'sinin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Burada diğer sorularda takındıkları tavırların aksine 35-50 yaş arasındakilerden beklenmedik bir oranı yakaladığımız görülmektedir. Zira bu tür uygulamalar halk dindarlığında kendisine yer bulmuş “batıl inanç” olarak adlandırılan uygulamalardır.

Türbeleri sadece ibret alıp tefekkür etmek için ziyaret ettiğini (s12) söyleyenlerin yaşa göre oransal dağılımlarına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %82,2'sinin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %84,3'lük kesimin bu maksatla türbe ziyaretinde bulduklarını görmekteyiz.

Daha önceki türbe ziyaretlerinde ettiği duaların kabul olduğunu söyleyenlerin (s13) yaşa göre oransal dağılımlarına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %56'sının 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %48'inin daha önceki ziyaretlerinde ettikleri duaların kabul olduğunu söylediklerini görmekteyiz. Bu madde türbe ziyaretlerinden daha çok ziyaretçilerin türbeye daha çok rağbet gösterecekleri çıkarımını yapmamıza da olanak sağlamaktadır.

“Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14) diyenlerin yaşa göre oransal dağılımlarına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %45,1'inin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %44,8'nin bu düşünceyle türbe ziyaretinde bulduklarını görmekteyiz.

Türbeyi dini inançları gereği ziyaret ettiğini söyleyenlere benzer olarak yönelttiğimiz “Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm.” (s15) maddesine 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %80,7'sinin, 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %54,6'sının olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Buradan genç kesimin türbe ziyaretleri sonrasında sevap kazandığını söyledikleri görülmektedir.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %67'sinin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %50,3'ünün olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Halk arasında yaygın olarak bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak düşüncesiyle türbe ziyaretlerinin gerçekleştiğini bu oranlardan yola çıkarak söylememiz mümkündür.

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelmelidir. (s20) maddesinin yaşa göre oransal dağılımlarına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %71'inin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %51'inin türbe ziyaretini

bu sebeple yaptığını görmekteyiz. Genç kesim kendisi için 35-50 yaş arasındaki katılımcılar da çocukları torunları için türbe ziyaretinde bulunuyor diyebiliriz.

İnsanların çokça rağbet gösterdiği dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etme konusunda yönelttiğimiz sorumuza (s27) 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %58'inin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %61,3'ünün katılıyorum dediğini görmekteyiz.

Katılımcıların ziyaret ettikleri mekânı ve Şeyh Şaban-ı Veli'yi tanıyıp tanımadıkları ile ilgili yönelttiğimiz sorulara baktığımızda;

“Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.” (s9) sorusuna 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %71,6'sının 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %55,2'sinin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Yine bu konuda “Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum.” (s16) maddesine 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %83,3'ünün 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %61,9'unun olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Buradan katılımcıların türbe ve Şaban-ı Veli ile alakalı oldukça bilgi sahibi olduklarını anlamamız mümkündür.

“Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir.” (s24) maddesine 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %69,7'sinin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise % 41,9'unun olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25) sorusuna ise 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %55,3'ünün, 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise % 69'unun olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Katılımcıların ziyaret ettikleri mekânı bilinçli bir şekilde ziyaret etme durumlarını ölçtüğümüz maddelere baktığımızda ise;

“Türbe ziyaretleri batıl inançtır.” (s17) 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %82,2’lik kısmının 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %76,4’lük kısmının olumsuz cevap verdiğini görmekteyiz. Buradan hareketle yaş aralığı gözetmeksizin ziyaretçilerin türbe ziyaretini batıl bir inanç olarak görmediklerini söylememiz mümkündür.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %71’i, 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %74,5’i bu düşünceye katıldığını ifade etmiştir. Ziyaretçilerimizin yaş aralıklarıyla birlikte eğitim seviyelerinin yüksekliğini de hesaba kattığımızda türbeye gelen katılımcıların bilinçli ziyaretçiler olduğu anlamı çıkmaktadır.

Yine ziyaretçilerin bilinç düzeyini ölçen “Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz?” (s26) sorusuna 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %32’sinin 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %22’sinin olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Diğer sorulara oranla bu soru ve türevlerine verdikleri cevapların olumsuz dönüşmesine bakarak ziyaretçilerin türbeden olağanüstü şeyler beklemediğini çıkarabiliriz.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %46’sının 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %20,6’sının olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Yine bu oranlara bakarak üstteki yorumumuzun desteklendiği çıkarımını yapabiliriz.

Her yaştan insanın türbeye rağbet gösterme sebeplerinden olan asa suyu ile ilgili “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? “(s29) sorusunun yaşa göre dağılımına baktığımızda 20-35 yaş arasındaki katılımcıların %59,4’ünün 35-50 yaş arasındaki katılımcıların ise %48,5’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Özellikle gözlemlerimiz sonrasında yeni doğan çocuklarını türbeye getirip ağızlarına asa suyu damlatan kadınları gördüğümüzde bu suyun halk arasında ne derece büyük bir öneme sahip olduğunu gördük. Zira bu suyu çocuklarının ağızından giren ilk şey olması için çocuklarına içiriyorlardı.

Genel olarak tabloda 20-35 yaş arası katılımcıların 35-50 yaş arası katılımcılara göre daha olumlu bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Bunda da hiç şüphesiz türbeye 35-50 yaş arasındakilerden daha çok istek ve hayırlı beklentiler içinde gelmeleri etkili olmuş olabilir. Zira 20-35 yaş arasındakilerin 35-50 yaş arasındakilere göre dünyalık menfaat elde etme arzusunun daha fazla olduğu söylenebilir. Çünkü bu yaş aralığında olanların mevcut ortalama yaşam koşullarına baktığımızda ve türbeye gelenlerin de daha çok orta gelirli kimselerden ibaret olduğunu da hesaba kattığımızda hayatlarında sınav kaygılarının, iş bulma ümidinin, ev veya araba alma isteğinin, çocuğu olmayanların çocuk beklentisinin, borcu olanlarda da borçlarını ödeme isteğinin olduğunu söylememiz mümkündür. Bu söylediğimiz beklentiler türbeyi sadece gezip görme maksatlı ziyaret edenlerin dışında kalanlar için öngördüğümüz beklentilerdir. Kaldı ki onlarda bile bu arzu ve dileklerin olmadığını söylemek çok beklenilmeyen bir öngörüdür. 20-35 yaş arasındakilerin hayattan beklentilerinin 35-50 yaş arasındakilerde olmadığını söylemek de yanlış bir fikirdir. Sadece 35-50 yaş arasındaki katılımcıların 20-35 yaş arasındakilere göre daha olgun ve güngörmüş olarak tabir edebileceğimiz bir şekilde olmalarından dolayı dünyalık isteklerine erişmiş veya hayatlarını olağan seyrinde stabile etme özelliğini kazanmış olmalarından dolayı sorulara daha ihtiyatlı cevaplar vermiş olduklarını söyleyebiliriz.

3.2.3. Katılımcıların Medeni Durumlarına Dini Göre Ziyaret Tutumları

Tablo 12: Medeni Durum'a Göre Örneklem Dini Ziyaret Tutumları

	Evli			Bekâr		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	61,8	2,1	36,1	82,8	2,1	15,2
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaatçi olabilir. (s2)	73,5	8,2	18,2	89	2,8	8,3
Dini inançlarım gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	77,5	4,6	17,9	74,4	16,6	9
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	62,5	18,2	19,3	87,6	5,5	6,9
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	74,6	19,3	6	63,4	33,8	2,8
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatlara aracılık ederim. (s6)	65,3	11,4	23,3	75,2	16,6	8,2
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	50,7	20,4	29	73,8	19,3	6,8
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	52,2	22,5	25,4	87,6	4,8	7,5
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	69	15,7	15,4	59,3	35,2	5,5
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	50,4	13,9	35,7	83,4	4,1	12,4

Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım. (s11)	32,8	25,4	41,8	16,6	19,3	64,1
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	82,5	10,7	6,8	84,8	5,5	9,7
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	45,4	28,9	25,7	69	8,3	22,7
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	52,1	3,9	44	32,5	19,3	48,3
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15)	68,3	13,2	18,6	75,9	17,9	6,2
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkabelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	69,6	13,6	16,8	86,9	9,7	3,5
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	12,5	7,1	80,4	18	2,8	79,3
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	72,9	18,9	8,2	71,7	22,8	5,6
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	59,7	6,1	34,3	64,2	21,4	14,5
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelmelidir. (s20)	61,1	5	33,9	69,7	17,2	13,1
Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	57,8	5	37,2	62,8	22,8	13,5
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	60	7,1	32,9	54,5	19,3	26,2
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	59,3	7,5	33,3	69,6	17,9	12,4
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	55	14,6	30,3	67,6	20	12,4
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	68,5	12,1	19,3	44,8	31	24,1
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	31,8	25,4	42,9	22,8	8,3	68,9
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	68,2	6,4	25,4	42,8	47,6	9,6
“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	28,9	24,3	46,8	51,1	7,6	41,4
Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	47,9	30,7	21,4	70,4	16,6	13,1

Tablo 12’yi incelendiğimizde bekârların evlilere göre aralarında çok fark olmamakla birlikte daha yüksek bir oran ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Boşanmış ve dul oranlarının çok düşük olması sebebiyle araştırmanın sıhhatiyle ilgili soru işaretleri meydana getirmemek adına yorum kısmına dahil etmeme yoluna gittik. Dolayısıyla bekârların evlilere göre daha yüksek bir orana sahip olduklarını söylemekle yetinmek daha uygun görünmektedir.

“Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır.” (s1) sorusunun medeni duruma göre oransal dağılımına baktığımızda evli katılımcılarımız %61,8 oranında olumlu cevap verirken bekâr katılımcılarımız %82,8 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Bekâr ziyaretçilerin yüksek oranda olumlu cevap vermelerinden evlilik beklentisi ile türbe ziyaretinde buldukları çıkarımını yapmamız mümkündür.

Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10) sorusunun medeni duruma göre oransal dağılımına baktığımızda evli katılımcılarımızın yarısı (%50,4) bekâr katılımcılarımızın ise %83,4'ü bu maddeye katıldığını bildirmiştir.

“Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.”(s21) sorusuna bekâr katılımcılar, %62,8 oranında olumlu cevap verirken evli katılımcılar %57,8 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Aynı şekilde “Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar.” (s23) sorusuna da bekâr katılımcılar, %69,6 evli katılımcılar ise %59,3 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Buradan bekâr katılımcıların evlilik konusunda türbenin kutsallığına daha fazla inandıkları çıkarımını yapabiliriz.

Katılımcıların türbe ziyaretini gerçekleştirme sebeplerini sıralayacağımız maddelerin başında şefaah beklentisi yer lamaktadır. Katılımcıların “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaahçi olabilir.” (s2) sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda evli katılımcıların %73,5 oranında bekâr katılımcıların da %89 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Buradan hareketle medeni durumu ne olursa olsun katılımcıların büyük çoğunluğunun şefaah beklentisi içerisinde türbe ziyaretinde buldukları yorumunu yapabiliriz.

Dini inançları gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulanların (s3) medeni duruma göre oransal dağılımına baktığımızda evli katılımcıların %77,5'inin bekâr katılımcıların da %74,4'ünün yani katılımcıların büyük çoğunluğunun türbeleri dini inançları gereği ziyaret ettiklerini söylemiştir.

Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inananların (s4) oransal dağılımına baktığımızda evli katılımcılarımız %62,5 oranında bekâr katılımcılar ise %87,6 oranında türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanmaktadır.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğinde huzur bulunduğunu söyleyenlerin (s5) omedeni duruma göre oran dağılımına baktığımızda evli katılımcılar %74,6 oranında bekar katılımcılar ise %63,4 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Ziyaretçilerin ettikleri dualarına mübarek zatları aracı kılma durumlarını (s6) sorguladığımızda evli katılımcılarımız %65,3 oranında bekâr katılımcılarımız da %75,2 oranında dualarına mübarek zatları aracı kıldıklarını söylemişlerdir. Yine bu sorunun paralelinde sorduğumuz “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusuna evli katılımcılarımız %60 oranında bekâr katılımcılarımız da %54,5 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Bekâr katılımcıların benzer soru olmasına rağmen ikinci sorumuza %54,5’lik bir oranla olumlu cevap vermelerinin çelişki doğurduğu söylenilebilir.

Türbe ziyaretleri sonrasında kendini daha dindar hissedenlerin (s7) medeni duruma göre oransal dağılımına baktığımızda evli katılımcıların %50,7’sinin bekâr katılımcıların ise %73,8’inin kendisini türbe ziyareti sonrasında daha dindar hissettiğini görmekteyiz. Yine bu sorunun ışığında sorduğumuz “Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur.” (s8) sorusuna evli olanlar %52,2 oranında bekârlar %87,6 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Birbine benzer olarak yönelttiğimiz bu sorulara benzer oranlarda olumlu cevap gelmiştir. Dindarlığın bir gereği olarak ibadetlerin artış gösterdiğini söyleyenlerin daha çok bekârlar olması bekârların evlilere göre daha dindar olduğu çıkarımını yapmamızı sağlamaktadır.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12) maddesinin medeni duruma göre oran dağılımına baktığımızda evlilerin %82,5’inin bekârların da %84,8’inin türbeleri daha çok ibret maksadıyla ziyaret ettiklerini görmekteyiz.

Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13) maddesinin medeni duruma göre oran dağılımına baktığımızda evlilerin %45,4’ünün bekâr katılımcıların ise %69’unun daha önceki ziyaretlerinde yaptıkları dualarının kabul olduğunu söylemişlerdir. Bu oran neticesinde görmekteyiz ki bekâr katılımcılar büyük oranda türbede dua edip duası kabul olanlardan oluşmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazandığı günümüzde türbelere gitme sebepleri arasında en büyük faktörlerden olan “Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum.” (s14) sorusuna evli katılımcılar %52 oranında bekâr katılımcılar da %32 oranında olumlu

cevap vermişlerdir. Oranların diğer sorulara nazaran düşük olmasını türbe ziyareti esnasında takındıkları manevi rol gereği olduğunu düşünmekteyiz.

Katılımcılara dini inançları gereği türbe ziyaretinde bulunup bulunmadıkları sorusunu yöneltmiştik. Bu minvalde sorduğumuz “Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm.” (s15) sorusuna %68,3 oranında evliler, %75,9 oranında bekarlar olumlu cevap vermişlerdir.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) sorusuna evli katılımcılar %59,7 oranında bekar katılımcılar %64 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Bu oranlardan da anlaşıldığı üzere türbeye gelen ziyaretçilerin türbeye gelme sebepleri arasında içine düştükleri sıkıntıdan kurtulma düşüncesi de önemli bir yer kaplamaktadır.

“Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir.” (s20) sorusuna evli katılımcılar % 61 oranında bekâr katılımcılar da %69,7 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Türbe ziyaretinde bulunanlar arasında genç nüfusun ve kadın ziyaretçi sayısının büyük yer kapladığını söylemiştik. Genç nüfus içinde bekâr ziyaretçilerin sınavlarında başarılı olmak için türbe ziyaretinde bulduklarını evli kadınların da çocuklarının geleceği için sınav dönemlerinde türbeye gelerek dua ettiklerini hem gözlemlerimize hem de oran dağılımına bakarak söyleyebiliriz.

Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27) sorusuna evli katılımcıların %31,8 oranında bekâr katılımcıların da %22,8 oranında olumlu cevap veriklerini görmekteyiz. Oranların aksine türbeye gelenlerin sayısında mübarek gecelerde önemli sayıda bir artış olduğuna tanık olmuştuk. Bundan dolayı oranların gerçekliği yansıtmadığını söyleyebiliriz.

Katılımcıların Şeyh Şaban- Veli türbesini ve Şeyh Şaban-ı Veli'nin kendisini tanımalarıyla alakalı yönelttiğimiz sorulardan “Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.” (s9) maddesine evli katılımcılarımızın %69'unun bekar katılımcılarımızın da %59,3'ünün mekanı tanıdıklarını söylediklerini görmekteyiz. Mekânı tanıma ziyaret fenomeni açısından önemli bir faktördür. Çünkü ziyaret edilen

mekânı tanımak insanların bu mekânları kutsallaştırmalarında ve ona yakın olma düşüncelerine kaynaklık etmektedir.

“Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum.” (s16) maddesinin medeni duruma göre oran dağılımına baktığımızda evlilerin %69,6’sının bekârların %86,9’unun olumlu cevap verdiğini ve bu yüksek oranlardan da ziyaretçilerin büyük kısmının gittikleri mekanı tanıyanlardan oluştuğunu söyleyebiliriz.

“Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir.” (s24) sorusuna evli katılımcılarımız %55 oranında bekâr katılımcılar da %67,6 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Bu soruya benzer olarak sorduğumuz, “Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir.” (s25) sorusuna %68,5 oranında evliler, %44,8 oranında bekâr katılımcılar olumlu cevap vermişlerdir.

Katılımcıların bilinç düzeyini ölçtüğümüz sorulardan; “Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.” (s11) maddesine baktığımızda evli katılımcıların %32,8’inin bekar katılımcıların da %16,6’sının olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17) sorusuna evli katılımcılarımız %80,4 oranında bekâr katılımcılarımız da yine %80’e yakın bir oranla katılmadıklarını türbe ziyaretlerini batıl inanç olarak görmediklerini ifade etmişlerdir.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir.” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna evliler %72,9 oranında, bekârlar ise %71,7 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) sorusunun oran dağılımına baktığımızda evli katılımcıların %31,8’ inin bekâr katılımcıların ise %22,8’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Katılımcıların büyük kısmının biliçli ziyaretçilerden oluştuğunu bu soruya verilen

cevapların olumsuz dönüşmesinden anlamamız mümkündür.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna %28,9 oranında evli katılımcılar %51,1 oranında bekâr katılımcılar olumlu cevap vermişlerdir.

Ziyaretçiler nazında asa suyunun şifa mahiyetinde görüldüğünü söylemiştik. Medeni durumlarına göre “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?” (s29) sorusunun oransal dağılımına baktığımızda evlilerin %47,0’unun bekarların da %70,4’ünün asa suyunun şifa dağıttığını düşündüğünü görmekteyiz. Bu oranlara bakarak gerek yöre insanı gerekse il dışından gelenler açısından asa suyunun büyük bir orana sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Tablo 12’ye baktığımızda bekâr katılımcıların evlilere göre daha fazla olumlu cevaplar verdiğini görmekteyiz. Yaşları icabı veya evli olmama durumlarından dolayı sorumluluk anlamında evlilere göre daha az kaygı içinde olduklarını, ancak beklenti anlamında evlilere göre daha çok beklenti içinde olduklarını söylememiz mümkündür. Çünkü ihtiyaçlar hiyerarşisindeki alt basamaklarda olmaları açısından evlilere göre elde etmeleri gereken çok şeyin olduğunu düşünüyor olmaları kuvvetle muhtemeldir. Çünkü evlilik için en azından bir işin ve sabit bir gelirin gerekli olduğunu hesaba katacak olursak bekârlara göre çok olmasa da bir adım öndedirler diyebiliriz.

Karşılıklı diyaloglarımızdan anladığımız bir başka nokta da boşanmış veya dul olan katılımcılarımızın kendilerini bekâr olarak tanıtmalarıdır. Gerek bizimle gerekse yanlarındaki kişilerle olan konuşmalarında kendilerini bekâr olarak kabul ettiklerini söyleyebiliriz. Bu anlamda dul ve boşanmış sayısı daha fazla olabilecekken çok az bir rakamda kalarak bu kesimin fikirlerini öğrenebilme fırsatımız engellenmiştir.

3.2.4. Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 13: Eğitim Seviyesi'ne Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları

	Ortaokul			Lise			Üniversite		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	90,5	4,8	4,8	75,5	2,6	21,9	53,4	11	45,5
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaatçi olabilir. (s2)	96,4	2,4	1,2	88,7	4	7,3	63,5	10,1	26,5
Dini inançlarımızın gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	96,4	1,2	2,4	88	3,3	8,6	58,7	15,9	25,4
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	94,1	3,6	2,4	69,5	21,9	8,6	61,9	12,2	25,9
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	96,4	1,2	2,4	77,5	17,9	4,6	54,5	39,2	6,4
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım. (s6)	96,4	1,2	2,4	72,1	17,2	10,6	53,4	15,3	31,2
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	96,4	1,2	2,4	51,7	33,1	14,2	47,6	18	34,3
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	92,8	3,6	3,6	54,3	31,1	14,6	59,3	10,1	30,7
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	91,7	4,8	3,6	75,1	19,2	5,3	45	33,3	21,6
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	89,2	4,8	6	59,6	19,2	21,1	51,3	5,8	42,9
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11)	56	32,1	12	28,5	44,4	27,1	14,3	2,1	83,6
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	84,5	8,3	7,2	74,8	18,5	6,6	89,5	2,1	8,5
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	85,8	9,5	4,8	46,4	40,4	13,2	45	12,2	42,9
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	57,2	4,8	38,1	59,6	4	36,4	29,1	15,9	55
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15)	97,6	0	2,4	70,9	21,2	7,9	58,8	16,4	24,9
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	90,5	8,3	1,2	81,5	10,6	7,9	64,6	14,3	21,2
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	25	6	69,1	4,6	5,3	90,1	17,4	5,8	76,8
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	58,4	36,9	4,8	75,5	17,9	6,6	76,7	15,3	7,9
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	84,5	6	9,6	74,9	8,6	16,5	39,7	16,4	43,9
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20)	94,1	2,4	3,6	74,2	7,3	18,5	42,4	14,3	42,7
Kısmeti bağ olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	59,5	34,5	6	70,9	6,6	22,5	50,8	4,2	45
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	65,5	28,6	6	74,8	5,3	19,9	41,8	8,5	49,7
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	67,9	27,4	4,8	73,5	6,6	19,8	52,4	7,4	40,2
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	64,2	29,8	6	62,2	19,2	18,6	55	8,5	36,6
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	72,6	26,2	1,2	72,1	15,9	11,9	56,6	16,9	36,5
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	60,7	9,5	29,8	19,2	40,4	44,3	53,6	11,1	64,7
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	65,5	29,8	4,8	81,4	6	12,5	39,7	28	32,3

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	60,7	8,3	31	19,9	36,4	43,7	39,7	7,9	52,4
Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	70,2	25	4,8	51,6	40,4	8	52,9	13,2	33,8

Eğitim durumu ve anket karşılaştırmasının yer aldığı Tablo 13’te sayının az olduğu başka seçeneği ve ilkökul mezunlarını araştırmanın sıhhati adına yoruma dahil etmedik. Bu şekilde en yüksek oran ortalamasına ortaokul mezunlarının sahip olduğunu, eğitim durumunun artmasıyla anket ile ilgili olumsuz cevapların arttığını görmekteyiz. Buna göre anket ve eğitim durumu arasında ters yönde negatif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre evlenmek, şifa bulmak ve iş bulmak gibi nedenlerle türbeyi ziyaret etme durumlarının (s1) oransal dağılımına baktığımızda ortaokul mezunlarının %90,5’inin, lise mezunlarının %75,5’inin, üniversite mezunlarının ise %53,4’ünün olumlu cevap verdiğini görüyoruz. Bu oranlar, katılımcıların eğitim seviyesi yükselmesiyle beraber anket sorularına verdikleri cevapların olumsuzla dönüştüğü çıkarımını yapmamızı sağlamaktadır.

Yine evlilikle ilgili olan “Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir.”(s10) sorusuna baktığımızda ortaokul mezunlarının %89,2’sinin, lise mezunlarının %59,6’sının, üniversite mezunlarının ise %51,3’ünün olumlu cevap verdiğini görüyoruz.

Bu konuyla ilgili “Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.”(s21) sorusuna ortaokul mezunlarının %59,5’inin, lise mezunlarının %70,9’unun üniversite mezunlarının ise %50,8’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Evlilik meselesi ile ilgili yönelttiğimiz son soru olarak, “Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar.” (s23) maddesine ortaokul mezunlarının %67,9’unun, lise mezunlarının %73,5’inin, üniversite mezunlarının ise %52,4’ünün olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Genel olarak baktığımızda gerek evlenmek için, gerek evlenmeden önce ve gerekse evlilik sonrasında türbe ziyaretinde

bulunma durumlarını sorguladığımızda eğitim durumunun yükselmesiyle cevapların olumsuz dönüşmesinin doğru orantılı olduğunu söyleyebiliriz.

Duaların kabulü, türbeye gelme sebepleri ve beklentileri sorguladığımız sorularımıza da tıpkı evlilik meselesinde olduğu gibi eğitim seviyesinin artması ile olumsuz cevapların verildiğini gördük.

Örneğin şefaath beklentisiyle türbe ziyaretinde bulunanların (s2) eğitim durumuna göre oran dağılımına baktığımızda ortaokul mezunlarının %96,4'ünün, lise mezunlarının %88,7'sinin üniversite mezunlarının ise %63,5'inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

“Dini inançların gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum.” (s3) sorusuna ortaokul mezunlarının %96,4'ünün, lise mezunlarının %88'inin, üniversite mezunlarının ise %58,7'sinin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

“Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım.” (s4) diyenlerin eğitim durumuna göre oran dağılımına baktığımızda ortaokul mezunlarının %94'ünün, lise mezunlarının %69,5'inin, üniversite mezunlarının ise %61,9'unun olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

“Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum.” (s5) diyenlerin eğitim durumuna göre oran dağılımına baktığımızda da yine ortaokul mezunlarının %96,4'ünün, lise mezunlarının %77,5'inin, üniversite mezunlarının ise %54,5'inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Tıpkı diğer sorularda da olduğu gibi türbe ziyareti sonrası huzur bulunduğunu söyleyenlerin de eğitim seviyesiyle değişiklik gösterdiğini söylemek mümkündür.

“Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatlara aracılık ederim.”(s6) sorusunun oran dağılımına baktığımızda da yine ortaokul mezunlarının %96,4'ünün, lise mezunlarının %72,1'inin, üniversite mezunlarının ise %53,4'ünün olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Bu soruya benzer olarak yönelttiğimiz: ““Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur”

görüşüne katılıyor musunuz?” (s22) sorusuna da ortaokul mezunları %65,5 oranında, lise mezunları %74,8’oranında, üniversite mezunları ise %41,8 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Ortaokul mezunu olanların diğer sorudaki kadar olumlu bir orana sahip olmadıklarını söylemekle birlikte önemli bir oranda olumlu cevap verdiklerini söyleyebiliriz.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendisini daha dindar hissedenenlerin (s7) sorusunun oran dağılımına baktığımızda da yine ortaokul mezunlarının %96,4’ünün, lise mezunlarının %51,7’sinin, üniversite mezunlarının ise %47,6’sının olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Türbe ziyaretleri sonrası dindarlığın artmasına paralel olarak yönelttiğimiz “Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur.” (s8) maddesine de “s7” ye benzer olarak ortaokul mezunlarının %92,8’inin, lise mezunlarının %54,3’ünün, üniversite mezunlarının ise %59,3’ünün ibadetlerinde bir artışın olduğunu söylediğini görmekteyiz.

Türbeleri sadece ibret alıp tefekkür etmek için ziyaret edenlerin (s12) oran dağılımına baktığımızda ortaokul mezunlarının %84,5’inin lise mezunlarının %74,8’inin, üniversite mezunlarının ise %89,5’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Buradan eğitim seviyesi yüksek olan kesimin türbe ziyaretlerini daha çok ibret maksadıyla yaptığını çıkarmamız mümkündür.

Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13) diyenlerin oranlarına baktığımızda ortaokul mezunlarının %85,8’inin, lise mezunlarının %46,4’ünün, üniversite mezunlarının ise %45’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14) diyenlerin eğitim durumuna göre oran dağılımına baktığımızda da yine ortaokul mezunlarının %85,8’inin, lise mezunlarının %46,4’ünün, üniversite mezunlarının ise %45’inin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünenlerin (s15) oransal dağılımına baktığımızda ortaokul mezunlarının %97,6’sının lise mezunlarının %70,9’unun,

üniversite mezunlarının ise %58,8'inin türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını söylediğini görmekteyiz.

Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) diyenlerin eğitim durumuna göre oran dağılımına baktığımızda yine ortaokul mezunlarının %84,5'inin, lise mezunlarının %74,9'unun, üniversite mezunlarının ise %39,7'sinin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20) sorusuna ortaokul mezunları %94 oranında, lise mezunları %74,2 oranında, üniversite mezunları ise %42,4 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27) diyenlerin oransal dağılımına baktığımızda da ortaokul mezunlarının %65,5'inin lise mezunlarının %81,4'ünün, üniversite mezunlarının ise %39,7sinin olumlu cevap verdiğini görüyoruz.

Katılımcıların gittikleri mekânı ve Şeyh Şaban-ı Veli'nin şahsını tanıyıp tanınamalarıyla alakalı yönelttiğimiz sorulara baktığımızda da yine eğitim seviyesiyle bağlantılı sonuçlara ulaştığımızı söylememiz mümkündür.

Örneğin: Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9) maddesine baktığımızda ortaokul mezunlarının %91,7'sinin, lise mezunlarının %75'inin üniversite mezunlarının da %45'inin mekânı tanıdıklarını söylediğini görmekteyiz. Mekana ve Şeyh Şaban-ı Veli'nin zatına gösterilen ilgiye dayalı olarak eğitim seviyesinin yüksekliğinden ayrı olarak ortaokulu mezunlarının türbeyi daha çok tanıdıklarına şahit olduk.

“Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum.” (s16) sorusuna ortaokul mezunları %90,5 lise mezunu olanlar, %81,5 üniversite mezunları ise %64,6 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

“Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir.” (s24) sorusuna ise ortaokul mezunları %64,2 lise mezunu olanlar, %62,2 üniversite mezunları ise %55 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Benzer bir şekilde “Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir.” (s25) sorusuna da ortaokul mezunları %72,6 lise mezunu olanlar %72 üniversite mezunları ise %56,6 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Katılımcılarımızın türbe ziyaretleriyle alakalı bilinç düzeylerini görmemizi sağlayan sorulardan “Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.”(s11) maddesine baktığımızda ortaokul mezunlarının %56’sının, lise mezunlarının %28,5’inin, üniversite mezunlarının ise %14,3’ünün olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Katılımcıların eğitim seviyelerine göre en az oranda olumlu cevap verdikleri soru “Türbe ziyaretleri batıl inançtır.”(s17) sorusu olmuştur. Bu soruya ortaokul mezunu olan katılımcılarımız %25, lise mezunu katılımcılarımız %4,6, üniversite mezunu katılımcılarımız %17,4 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Buradan hareketle eğitim seviyesi artsa da türbe ziyaretlerinin batıl inanç olmadığına inanan katılımcı sayısının bizim araştırmamıza göre bir hayli fazla olduğunu söylememiz mümkündür.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna ortaokul mezunlarının %58’inin, lise mezunlarının %75,5’inin, üniversite mezunlarının ise %76,7’sinin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Buradan ziyaretçilerin bilinç düzeyinin yüksek olduğunu yani türbeden akıl dışı beklentiler içerisinde olmadıklarını söylememiz mümkündür. Ancak ortaokulu mezunlarının bu tip sorulara diğer mezuniyet derecelerine sahip olanlardan daha olumsuz bir tutum içerisinde cevaplar vermelerini eğitim düzeyinin düşüklüğüne bağlayabiliriz.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) sorusuna ortaokul mezunlarının %60,7’sinin, lise mezunlarının %19,2’sinin, üniversite mezunlarının ise %53,6’sının olumlu cevap

verdiğini görmekteyiz. Burada da yine görüyoruz ki eğitim seviyesinin düşmesi ile ortaokul mezunlarının daha olumlu bir tavır takınmaktadırlar.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna baktığımızda ise ortaokul mezunlarının %60,7’sinin, lise mezunlarının %19,9’unun, üniversite mezunlarının ise %39,7’sinin olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Her zümreden ziyaretçinin büyük ilgi gösterdiği asa suyuyla ilgili sorduğumuz “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?” (s29) sorusuna ise ortaokul mezunlarının %702’sinin, lise mezunlarının %51,6’sının, üniversite mezunlarının ise %52,9’unun olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Eğitim seviyesi ile türbe ziyaretleri arasındaki bağıntıya bakıldığında genel algı ve yapılmış birçok araştırma sonucunda eğitim düzeyi ile ziyaret arasında zıt bir ilişki vardır; eğitim düzeyi arttıkça türbe ziyareti azalmaktadır. Örneğin, Elazığ Sünköy’de yapılan bir araştırmaya göre (2001), genelde eğitim seviyesi düştükçe ziyaret yerlerine ilgi artmakta; bunun tersine, eğitim seviyesi yükseldikçe azalmaktadır. Ancak ziyaret yerlerine gittiklerini belirtenlerin üniversite mezunlarındaki oranı %30,5 olarak gerçekleşmiştir. Eğitim düzeyinin yükselmesi oranı azaltmakta ancak tamamen ortadan kaldıramamaktadır. Bu durumu, eğitilmiş kuşakların daha rasyonel ve seküler düşünebilme tutumuna sahip olmalarıyla açıklayabiliriz. Bizim araştırmamıza baktığımızda da %79,3’lük bir lise-üniversite oranına sahip olunmasına rağmen bu sonuçtan farklı bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Daha öce ankete katılanlar çoğunlukla genç ve orta yaşta olan kişiler olduğundan dolayı (%75,3) üniversite ve lise mezunu sayısının toplamda %79,3 gibi büyük bir rakam olmasını anlayabilmemizin mümkün olduğunu söylemiştik. Katılımcılarımızın çoğunun bu derece eğitim seviyesi anlamında yüksek kesim olması bir tesadüf sayılmaz. Aslında anket yaptığımız esnada diyalog kurma açısından en makul kişileri seçmeye çalıştık da diyebiliriz. Böylece anketi daha kısa sürede ve sorunsuz bir şekilde bitirebildik. Eğitim seviyesi düşük olan ziyaretçilerin birçoğunun yaptığımız işle uzaktan yakından bir ilgileri olmadığı gibi kendimizi açıklama girişimlerimiz de bir

hayli zaman almaktaydı. Biz de bu sebeple elimizden geldiğince her kesimden kişiye ulaşma düşüncesini de kaybetmeden diyalog kurabilme imkânımızın olduğu kişileri seçerek anketimizi bitirdik.

Yaptığımız bu anket neticesinde de ilginç bir sonuç ortaya çıkmış oldu. Çünkü yapılan araştırmalarda eğitim seviyesi düşük olan kişilerin türbe ziyaretlerinde daha çok buldukları yargısı hakimdi. Biz yaptığımız araştırmamızda da gördük ki %80'e yakın olan lise ve üniversite mezunu oranı bu genel algıyı yıkabilecek bir oran olarak gözükmektedir.

Genellikle genç ve orta yaşlardaki katılımcıların öğrenim düzeylerinin ileri yaşlardakilere oranla daha yüksek olduğunu araştırma yaptığımız türbe ziyaretçileri üzerinden söyleyebiliriz. Bu anlamda modern eğitimin rasyonel bir düşünce biçimini de birlikte getirdiği göz önüne alınırsa, belki de yaş faktöründen daha çok, eğitim durumunun dini inançlara bağlılıkta önemli bir etken olacağını düşünmek daha doğru olabilir.

3.2.5. Katılımcıların İkamet Yeri'ne Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 14: İkamet Yeri'ne Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları

	İl Merkezi			İlçe			Köy		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	64,2	2,6	33,3	80,3	1,6	18,1	32,5	5	62,5
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaatçi olabilir. (s2)	70,7	8,7	30,5	86,5	4,1	9,4	80	7,5	12,5
Dini inançlarımız gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	64,1	15,4	20,5	89,6	2,6	7,8	75	5	20
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	72,9	8,7	18,5	72	17,6	10,4	57,5	20	22,5
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	56,9	35,	7,2	82,9	15	2,1	80	10	10
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatlara aracılık ederim. (s6)	62	14,4	23,5	75,6	13,5	10,9	65	7,5	27,5
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	55,9	14,9	29,2	64,3	25,4	10,4	42,5	17,5	40
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	67,7	6,7	25,6	64,7	25,4	9,9	42,5	20	37,5
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	50,8	29,2	20	82,4	15	2,6	52,5	25	22,5
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	60	6,2	33,9	69,5	13,5	17,1	27,5	20	52,5
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11)	23,6	2,6	73,8	34,7	46,1	192	10	12,5	77,5
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	87,2	3,6	9,2	82,4	14	3,6	65	12,5	22,5

Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	50,2	10,8	39	60,1	29,5	10,3	32,5	42,5	25
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	38,5	15,4	46,1	57,5	4,1	38,3	17,5	7,5	75
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15)	63,1	15,4	21,5	78,8	15	6,2	67,5	10	22,5
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	69,2	11,8	19	87,6	8,3	4,1	45	32,5	22,5
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	16,9	5,6	77,4	14	3,6	82,4	2,5	17,5	80
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	77,4	14,4	8,2	72,5	24,9	2,6	47,5	27,5	25
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	49,7	17,4	32,8	80,3	5,2	14,5	25	12,5	67,5
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20)	52,3	15,4	32,3	81,8	3,1	15	30	10	60
Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	60	6,7	33,3	67,9	14	18,2	15	17,5	67,5
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	51,3	6,7	42	70,5	15,5	14	30	15	55
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	63	5,6	31,3	68,9	16,1	15	30	15	55
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	52,3	16,9	30,8	70,9	16,1	12,9	35	15	50
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	51,3	14,9	33,8	67,9	23,8	8,3	70	12,5	17,5
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	31,3	8,7	60	25,4	29,5	45,1	30	27,5	42,5
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	47,1	26,2	26,7	72,5	17,6	9,8	55	7,5	37,5
“Türbelerdeki zatlara, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	49,3	8,2	42,6	25,9	28	46,1	25	25	50
Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	61,6	11,8	26,7	51,8	38,3	9,9	42,5	35	22,5

Tablo 14’ü incelediğimizde en yüksek olumlu tutum oranına ilçe merkezinde oturanlar sahip olmakla birlikte il ve köy arasındaki oran farkının az olduğu gözlenmektedir.

İl merkezinde oturanların en yüksek oranda olumlu cevap verdikleri soru %87,2 ile s12, ilçe merkezinde oturanların %86,5 ile s2, köyde yaşayan katılımcılarında yine %80 ile s12 olduğunu görmekteyiz.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre evlenmek, şifa bulmak ve iş bulmak gibi nedenlerle türbeyi ziyaret etme durumlarının (s1) katılımcıların ikamet adreslerine göre oran dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %64,2 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %80,3 oranında köylerde oturan katılımcıların %32,5

oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. İlçe merkezinde oturan katılımcıların diğerlerine oranla daha yüksek bir olumlu tutum içerisinde olduklarını görmekteyiz.

Yine evlilik meselesiyle ilgili “Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir.” (s10) maddesinin katılımcıların ikamet adreslerine göre oran dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %60 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %69,5 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %27,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

“Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.”(s21) sorusunun katılımcıların ikamet adreslerine göre oran dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %60 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %67,9 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %15 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Evlilikle alakalı yönelttiğimiz “Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar.” (s23) baktığımızda da il merkezinde oturan katılımcıların %63 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %68,9 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %30 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Duaların kabulü, türbeye gelme sebepleri ve beklentileri sorguladığımız sorularımıza da yine evlilik ile ilgili sorularda olduğu gibi ilçe merkezinden gelenlerin ilk sırada yer aldıklarını görmekteyiz.

Ziyaretçilerin beklentileri ile ilgili “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaatçi olabilir.”(s2) sorusuna il merkezinde oturan katılımcılar %70,7 oranında ilçede oturan katılımcılar %86,5 oranında, köyde oturan katılımcılar da %80 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Diğer sorulara kıyaslandığında en yüksek olumlu cevap ortalamasına bu soruda rastlanmaktadır.

Dini inançları gereği türbe ziyaretinde bulunanların (s3) ikamete göre oran dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %64 oranında ilçe

merkezinde oturan katılımcıların %89,6 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %75 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %72,9 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %72 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %57,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğinde huzur bulunduğunu söyleyenlerin (s5) oran dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %56,9 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %82,9 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %80 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

“Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım.” (s6) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %62 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %75,6 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %65 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Bu sorunun doğrultusunda sorduğumuz “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusuna baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %51,3 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %70,5 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %30 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7) diyenlerin oranlarına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %55,9 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %64,3 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %42,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Dindarlık sorusunun minvalinde yönelttiğimiz “Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur.” (s8) maddesinin oranlarına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %67,7 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %64,7 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %42,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Bu oranlara baktığımızda da tıpkı türbe ziyaretleri sonrasında kendini dindar hissedenlere benzer olduklarını görmekteyiz.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret (s12) edenlerin oranlarına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %87,2 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %82,4 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %65 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13) diyenlerin oranlarına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %50,2 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %60,1 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %32,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14) diyenlerin oranlarına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %38,5 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %57,5 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %17,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerini dini inançları gereği yaptığını söyleyenlere benzer olarak türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15) diyenlerin oranlarına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %63 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %78,8 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %67,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) sorusuna baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %49,7 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %80,3 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %25 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Türbeye gitmek için en önemli sebeplerden kabul edilen sıkıntılardan kurtulma düşüncesinin özellikle ilçe merkezinden gelenler tarafından kabul gördüğünü anlamaktayız.

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20) sorusuna baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %52,3 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %81,8 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %30 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Dinen önemli günlerde (bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir (s27) sorusuna baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %47,1 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %72,5 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %55 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Ziyaret edilen mekânı(türbeyi) ve Şeyh Şaban-ı Veli'nin şahsını tanıyıp tanımamaları ile ilgili sorduğumuz sorulardan “Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.” (s9) sorusuna baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %50,8 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %82,4 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %52,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16) sorusuna il merkezinde oturan katılımcıların %69,2 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %87,6 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %45 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24) maddesine il merkezinde oturan katılımcıların %52,3 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %70,9 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %35 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Yine katılımcıların mekânı tanıyıp tanımama durumları ile ilgili sorduğumuz “Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir.” (s25) maddesine de il merkezinde oturan katılımcıların %52,3 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %70,9 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %35 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Oranlara baktığımızda katılımcıların mekânı ve Şeyh Şaban-ı Veli'yi tanıma durumları ile ilgili büyük ölçüde malumat sahibi

olduklarını görmekle birlikte köyde meskun olan katılımcıların diğerlerine göre daha az malumat sahibi olduğu çıkarımını yapabiliriz.

Ziyaretçilerin batıl inanç noktasında bilinç düzeylerini ölçmek için yönelttiğimiz sorulara da bakacak olursak, örneğin; Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11) maddesine de il merkezinde oturan katılımcıların %23,6 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %34,7 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %10 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerinin batıl inanç olduğunu düşünenlerin (s17) oransal dağılımına baktığımızda il merkezinde oturan katılımcıların %16,9 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %14 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %2,5 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz. Buradaki oranlardan da anlaşılmaktadır ki ikamet yerlerine bakılmaksızın katılımcıların çoğu, türbe ziyaretlerinin batıl inanç olmadığını düşünmektedirler.

Yine bu tipte yönelttiğimiz; “İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir.” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna il merkezinde oturan katılımcıların %77,4 oranında ilçe merkezinde oturan katılımcıların %72,5 oranında köylerde oturan katılımcıların ise %47 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

İl, ilçe veya köylerden gelen ziyaretçilere bölgeye dair: “Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) sorusunu yönelttiğimizde il merkezinde oturanlardan %60 oranında olumsuz cevap alırken, ilçede oturanlardan %45,1 köyde oturan katılımcılardan da %42,5 oranında olumsuz cevap aldık.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) maddesine de il merkezinde oturanlardan %49,3 oranında olumsuz cevap alırken, ilçede oturanlardan %25,9 köyde oturan katılımcılardan da %25 oranında olumlu cevap aldık. Buradan da

katılımcıların büyük bir kısmının türbedeki zatlardan akla aykırı bir beklenti içerisinde olmadıkları anlamı çıkarılabilir.

Son olarak meskûn oldukları yerden türbeyi ziyaret etmek için gelenlerin başlıca sebeplerinden biri olan asa suyu ile ilgili yönelttiğimiz “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?” (s29) sorusuna il merkezinde oturanlardan %61,6 oranında olumsuz cevap alırken, ilçede oturanlardan %51,8 köyde oturan katılımcılardan da %42,5 oranında olumlu cevap aldığımızı söyleyebiliriz. Buradan katılımcıların türbeye asa suyu için geldiğini söylemekle beraber onun şifa dağıttığını düşünenlerin de bir hayli fazla olduğunu görmemiz mümkündür.

Katılımcıların %45,5’inin il merkezinde, %45’inin ilçede, %9,3’ünün köyde oturmakta olduğunu söylemiştik. İlçeden gelen ziyaretçilerin anket sorularına il merkezi ve köylerde oturanları ziyaretçilere göre daha olumlu bir tutumda oldukları anketimizde görülmektedir. Türkiye’deki türbelerin büyük çoğunluğu il merkezlerindedir. Çünkü zâtın popülaritesi etrafında yükselen bir nüfus popülasyonundan bahsetmek mümkündür. Bu anlamda ulaşım imkânları ve kalabalık nüfus hesaba katıldığında hitap ettikleri kesimin onlara ulaşması daha kolay olmaktadır. İlçelerde bu durum bir eksiklik olarak da görülebilir. Buna ilaveten ilçelerdeki insanların şehir merkezlerine oranla az gelişmişlik ve daha kapalı bir yaşam anlayışından dolayı daha muhafazakâr bir yaşam sürdükleri bilinmektedir. Anketlere verilen olumlu cevapların kaynağında da bu anlayış yer almaktadır.

3.2.6. Katılımcıların Maddi Durumuna Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 15: Maddi Durum’a Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları

	Yüksek			Orta			Düşük		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	4,3	0	95,6	73,1	2	24,9	7,7	7,7	84,7
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir. (s2)	8,7	0	91,3	82,7	7,3	10	38,5	23,1	38,6
Dini inançlarım gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	8,6	0	91,3	94,4	2,2	3,3	46,2	7,7	46,2
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	8,6	0	91,3	72,4	17,6	9,9	38,5	15,4	46,2

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	8,7	91,3	0	76,4	18,6	6	69,3	15,4	15,4
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım. (s6)	8,6	0	91,3	90	2,2	7,7	23,1	15,4	61,6
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	4,3	0	95,7	55,5	27,9	16,7	30,8	0	69,2
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	4,3	4,3	91,3	63,4	21,9	14,6	23,1	15,4	61,5
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	4,3	0	95,7	78,7	14,6	6,7	46,2	7,7	46,2
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	0	0	100	63,8	13,3	22,09	0	15,4	84,6
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11)	0	0	100	30,5	31,9	37,2	0	0	100
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	91,3	4,3	4,3	81,7	10,6	7,7	46,2	15,4	38,5
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	4,3	4,3	91,3	57,8	27,9	14,3	23,1	23,1	53,1
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	0	0	100	54,8	4,7	40,5	23,1	15,4	61,5
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm.(s15)	8,6	0	91,3	86,6	4,4	8,8	46,2	15,4	38,5
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	8,7	0	91,3	79,4	13,3	7,3	38,5	30,8	30,8
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	91,3	0	8,7	12,3	5,3	82,4	0	23,1	77
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	95,6	4,3	0	73	18,6	8,3	53,9	15,4	30,8
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	4,3	4,3	91,3	54,4	28,9	16,7	15,4	15,4	69,3
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20)	4,3	0	95,7	65,8	11,6	22,6	7,7	30,8	61,6
Kısmeti bağ olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	4,3	4,3	91,3	60,8	13,6	25,6	7,7	15,4	77
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	0	4,3	95,7	57,5	14,3	28,3	23,1	15,4	61,6
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	4,3	0	95,7	64,4	14,6	21	15,4	7,7	76,9
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	0	0	100	65,4	13,3	21,2	7,7	38,5	53,9
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	4,3	0	95,6	62,8	18,3	19	61,6	7,7	30,4
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	8,6	0	91,3	31,1	10	58,9	30,8	0	69,3
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	8,7	0	91,3	63,8	20,3	16	38,5	0	61,6
“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	8,6	0	91,3	34,6	22,9	42,5	7,7	23,1	69,3
Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	8,6	0	91,3	81,2	10	8,9	15,4	30,8	53,9

Maddi durum ve anket arasındaki ilişkiyi anlamak açısından Tablo 15'e baktığımızda katılımcıların verdikleri cevaplara göre oranların büyük ölçüde bir farklılık meydana getirdiğini görmekteyiz. Özellikle orta gelirliilerin büyük ölçüde olumlu cevap verdiklerini, sonrasında sırasıyla düşük gelirliilerin ve yüksek gelirliilerin geldiğini görmekteyiz.

Katılımcıların türbeye gelme sebeplerinden olan “Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır.” (s1) sorusunun maddi duruma göre oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %73,1 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %7,7 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Hayattaki önemli değişimlerden olan evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmenin gerekli olduğunu düşünenlerin (s10) maddi duruma göre oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %100 oranında, orta gelirli katılımcıların %22,9 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %100 oranında olumsuz cevap verdiklerini görmekteyiz. Oranlara göre yorum yapacak olursak maddi durumu yüksek ve düşük olan katılımcıların ortak paydada bulunduğu noktanın hayattaki önemli değişimlerde türbe ziyaretinde bulunmanın gerekli olmadığı görüşüdür.

Yine evlilikle ilgili yönelttiğimiz “Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.”(s21) sorusuna yüksek gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %60,8 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %7,7 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Evlilik sonrası ile ilgili yönelttiğimiz, “Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar.” (s23) sorusuna da yüksek gelirli katılımcılar %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %64,4 oranında, düşük gelirli katılımcılar da %15,4 oranında olumlu cevap vermiştir.

Katılımcıların dua, beklenti ve ziyaret esnasındaki tavırlarını ölçtüğümüz maddelere baktığımızda en başta gelen beklentilerinin ahirette şefaath beklentisi olduğunu görmekteyiz. Nitekim katılımcılara yönelttiğimiz “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir.” (s2) sorusuna yüksek gelirli katılımcılar %8,7 oranında, orta gelirli katılımcıların %82,7 oranında, düşük gelirli katılımcılar da %38,5 oranında olumlu cevap vermiştir.

Dini inançları gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulanların (s3) gelir durumuna göre oransal dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %8,7 oranında, orta

gelirli katılımcıların %82,7 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %38,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4) sorusuna yüksek gelirli katılımcılar %8,6 oranında, orta gelirli katılımcılar %72,4 oranında, düşük gelirli katılımcılar da %38,5 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Bu oranlara baktığımızda türbe ziyaretlerini dini inançları gereği yapanlarda olduğu gibi orta gelirli katılımcıların en yüksek oranda olumlu cevap verdiğini söyleyebiliriz.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğinde huzur bulduğunu söyleyenlerin (s5) gelir durumuna göre oransal dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %8,7 oranında, orta gelirli katılımcıların %76,4 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %69,3 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Buradan orta gelirli katılımcılarda olduğu gibi düşük gelirli katılımcılarında büyük çoğunluğunun türbe ziyareti sonrası huzur bulduğunu söyleyebiliriz.

Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım. (s6) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %8,6 oranında, orta gelirli katılımcıların %90 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %23,1 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Bu soruya benzer olarak yönelttiğimiz; “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusuna da yüksek gelirli katılımcıların %8,7 oranında, orta gelirli katılımcıların %79,4 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %38,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Birbirine benzer nitelikte olan bu iki sorunun da oranlarının yakın olduğuna bakarak katılımcıların bu konuda çelişkiye kapılmadıklarını ve yaptığımız araştırmanın güvenilirlik seviyesinin yüksek olduğunu söylememiz mümkündür.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendini daha dindar hissedenlerin (s7) oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %55,5 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %30,8 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Kendini türbe ziyaretleri sonrası daha dindar hissedenlerin buna benzer olarak türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8) sorusuna verdikleri cevaplara göre oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %63,4 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %23,1 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret edenlerin (s12) oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %91,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %81,7 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %46,2 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Burada yüksek gelirli kişilerin türbe ziyaretlerini daha çok ibret maksadıyla yapmış olduklarını anlamaktayız.

Türbe ziyaretlerinin devamlı hale gelmesi açısından büyük öneme sahip olan Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13) sorusuna yüksek gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %57,8 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %23,1 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Bu oranlara bakarak türbe ziyaretinde orta gelirli ailelerin neden daha fazla bulunduğunu anlamamız mümkün gözükmemektedir.

Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14) maddesine yüksek gelirli katılımcıların %100 oranında, orta gelirli katılımcıların %40,5 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %61,5 oranında olumsuz cevap verdiklerini görmekteyiz.

Dini inançları gereği türbe ziyaretinde bulunanların oranlarına benzer olarak türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %8,6 oranında, orta gelirli katılımcıların %86,6 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %46,2 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda yüksek

gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %54,4 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %15,4 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20) maddesinin oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %65,8 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %7,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği günlerle alakalı “Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir.” (s27) maddesine yüksek gelirli katılımcıların %8,7 oranında, orta gelirli katılımcıların %63,8 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %38,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Ziyaretçilerin, Şeyh Şaban-ı Veli ve türbesini tanıyıp tanımama durumlarını sorguladığımız sorulardan “Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.” (s9) maddesine yüksek gelirli katılımcıların %4,3 oranında, orta gelirli katılımcıların %78,7 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %46,2 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Buradan da orta gelirli zümrenin türbeyi daha çok tanıdıklarını anlamamız mümkündür.

Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inandığını söyleyenlerin (s16) oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %8,7 oranında, orta gelirli katılımcıların %79,4 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %38,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda yüksek gelirli katılımcıların %0 oranında, orta gelirli katılımcıların %65,4 oranında, düşük gelirli katılımcıların da %7,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Yine mekânı tanıma ve kutsallığıyla ilgili yönelttiğimiz “Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25) maddesine yüksek gelirli

katılımcılar %4,3 oranında, orta gelirli katılımcılar %62,8 oranında, düşük gelirli katılımcılar da %61,6 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Katılımcıların türbeye dair akıl dışı batıl inançlara yönelip yönelmediklerini sorguladığımız sorulara baktığımızda yine yüksek gelirli katılımcıların olumsuz bir tutum sergilediklerini görmekteyiz.

Örneğin: Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11) maddesine yüksek gelirli katılımcılar %0 oranında oranında, orta gelirli katılımcılar %30,5 oranında, düşük gelirli katılımcılar da %0 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

“Türbe ziyaretleri batıl inançtır.” (s17) sorusuna ise yüksek gelirliler %91,3 oranında katılırken, orta gelirli katılımcılarımızın %12,3’ü, düşük gelirli katılımcılarımızın ise %0’ı bu soruya olumlu cevap vermişlerdir.

Ziyaretçilerin bilinç düzeylerini ölçen “İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) maddesine yüksek gelirliler %95,6 oranında katılırken, orta gelirli katılımcılarımızın %73’ü, düşük gelirli katılımcılarımızın ise %53,9’u oranında bu soruya olumlu cevap vermişlerdir.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) maddesine yüksek gelirliler %8,6 oranında katılırken, orta gelirli katılımcılarımız %31,1 düşük gelirli katılımcılarımız ise %30,8 oranında bu soruya olumlu cevap vermişlerdir.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna yüksek gelirliler %8,6 oranında katılırken, orta gelirli katılımcılarımız %34,6 düşük gelirli katılımcılarımız ise %7,7 oranında bu soruya olumlu cevap vermişlerdir.

Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29) sorusuna yüksek gelirli %8,6 oranında katılırken, orta gelirli katılımcılarımız %81,2 düşük gelirli katılımcılarımız ise %15,4 oranında bu soruya olumlu cevap vermişlerdir.

Tablo 6'daki verilere göre katılımcıların %5,4'ünün maddi durumunu yüksek, %21'inin ortanın üstü, %70,2'sinin orta, %3'ünün ortanın altı ve %0,5'inin ise düşük gelirli olduğunu söylemiştik. Verilen cevapları samimi olarak kabul etsek de insanların maddi durumlarıyla alakalı tamamen doğru bilgiler verdiğini kabul etmek yanlış olur. Zira kanaatkâr bir halk olduğumuzdan dolayı maddi durumu ne olursa olsun insanların kendilerini orta gelirli olarak tanıtmaları onları daha makul hissettirmektedir. Çünkü zenginliğin ölçüsünü belirlemek oldukça zordur. Dinen zekât verebilecek kadar bir mala sahip olmak zengin olmak için yeteriyken günümüz şartları açısından zenginlik anlayışı oldukça başka bir boyuttadır.

Tablodan da anlaşıldığı üzere türbe ziyaretlerine en çok rağbet eden kesimin orta gelirli olduğunu görmekteyiz. Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun orta gelirli kişilerden müteşekkil olduğunu da hesaba katarsak tesadüfi yöntemle kişileri seçmemize rağmen oransal olarak orta gelirli katılımcı sayısındaki yerlerinin normal sayılabilecek bir rakamda olduğunu söyleyebiliriz. Ülkemiz şartlarında orta gelirli zümrenin yaşam koşulları büyük benzerlikler içermektedir. Gerek aileden alınan din eğitimi gerek devlet okullarındaki din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin müfredatı gerekse de yaz Kur'an kurslarında aldıkları din eğitimi bu kesimin hemen hemen benzer şartlarda benzer koşullarda olduklarını anlamamızı sağlayacaktır.

Yüksek gelirli kişilerin, anket sorularımıza karşı en olumsuz kesimi oluşturmalarını dünyevi istekler anlamında doygunluğa ulaşmış olma hissiyatıyla açıklamamız mümkündür. Türbe ziyaretlerini de manevi anlamda bir arayış veya içlerindeki manevi boşluğu gidermek açısından yaptıklarını söyleyebiliriz.

3.2.7. Katılımcıların Mesleklerine Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 16: Mesleklere Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları

	Memur			Çiftçi			Esnaf			Ev Hanımı			Öğrenci		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	16,7	3,6	89,7	23,1	7,7	69,3	97,4	0,7	2	99	0,9	0	60	20	20
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir. (s2)	39,8	16,7	43,5	69,3	15,4	15,4	100	0	0	99	0,9	0	86,7	6,7	6,7
Dini inançlarımız gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	49,2	8,7	42,1	61,6	15,4	23,1	85,5	13,8	0,7	99,1	0,9	0	93,4	0	6,7
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	33,4	22,5	44,2	46,2	30,8	23,1	100	0	0	80,9	19,1	0	80	13,3	6,7
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	58,7	26,8	14,5	84,7	7,7	7,7	72,2	27,6	0	80	19,1	0	86,6	13,3	0
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatlara aracılık ederim. (s6)	39,8	7,2	52,9	53,9	23,1	23,1	72,4	27,6	0	99,1	0,9	0	80	6,7	13,3
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim.(s7)	24,6	12,3	63	46,2	15,4	38,5	71,7	28,3	0	80	20	0	80	6,7	13,3
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	28,3	15,2	56,5	30,8	38,5	30,8	86,2	13,8	0	80	20	0	80	13,3	6,7
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	50,7	16,7	32,6	30,8	30,8	48,5	71	28,3	0,7	80,9	19,1	0	60	33,3	6,7
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	8,6	11,6	79,7	15,4	23,1	61,6	84,2	15,1	0,7	100	0	0	60	26,7	13,3
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11)	3,6	4,3	92,1	7,7	7,7	85,7	27,6	28,9	43,4	60,9	38,2	0,9	13,4	33,3	53,4
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	76,1	5,8	18,1	61,6	23,1	15,4	99,4	0	0,7	80	19,1	0,9	20	46,7	33,4
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	14,5	30,4	55,1	30,8	30,8	38,5	71,7	14,5	13,8	79,1	20	0,9	46,7	33,3	20
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	10,5	7,2	81,9	0	23,1	77	71,1	15,1	13,8	59,1	1,8	39,1	26,6	20	53,3
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm.(s15)	45	11,6	43,5	53,9	23,1	23,1	86,2	13,8	0	79,1	20	0	93,3	6,7	0
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkâbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	31,2	31,2	37,6	61,6	23,1	15,4	98,7	1,3	0	100	0	0	66,7	33,3	0
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	29	13	58	0	15,4	84,7	13,8	0	86,1	0	0	100	0	26,7	73,4
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	76,1	8	16	69,2	15,4	15,4	84,2	15,1	0,7	60,9	38,2	0,9	6,7	60	33,3
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	12,3	12,3	75,4	7,7	30,8	61,6	83,2	15,1	0,7	98,2	0,9	0,9	33,3	26,7	40
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20)	13	9,4	77,6	30,8	7,7	61,6	84,9	15,1	0	10	0	0	66,7	20	13,3
Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	7,9	10,1	81,9	0	15,4	84,6	84,9	15,1	0	98,2	1,8	0	33,4	40	26,6
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	13	13	73,9	7,7	46,2	46,2	72,4	13,8	13,8	99,1	0,9	0	60	20	20
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	11,6	13,8	74,7	7,7	30,8	61,6	85,5	14,5	0	100	0	0	73,4	20	6,7
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	16,6	15,2	68,1	7,7	23,1	69,3	73,4	27,6	0	100	0	0	60	26,7	13,3
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	44,9	9,4	45,7	61,6	15,4	23,1	44,1	42,1	13,8	100	0	0	80	6,7	13,3
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	17,4	20,3	62,3	23,1	30,8	46,2	14,5	29,6	55,9	60	1,8	38,2	46,7	40	13,3
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	30,4	13	56,5	38,5	15,4	46,2	57,3	42,8	0	100	0	0	66,7	20	13,3

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	10,2	18,8	71,1	23,1	23,1	53,9	42,7	28,9	28,3	60	1,8	38,2	53,4	33,3	13,3
Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	17,4	29,7	52,9	30,8	46,2	23,1	71,7	28,3	0	80	20	0	80	0	20

Anket oranlarının mesleklere göre dağılımını gösteren Tablo 16’ya baktığımızda en çok ev hanımlarının olumlu cevap verdiklerini, sonrasında esnaf, öğrenci, çiftçi ve memurların geldiğini görmekteyiz. Ancak ev hanımlarının ve esnafın oranları haricindeki mesleklerin oranları birbirine oldukça yakın olarak gözlemlenmektedir.

Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1) maddesinin mesleklere göre oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %16 oranında, çiftçi katılımcıların %23 oranında, esnaf katılımcıların, %97 oranında, ev hanımlarının %99 oranında, öğrencilerin %60 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Buradan hareketle en yüksek oranda olumlu cevap veren meslek grubunun ev hanımları ve esnaf olduğunu söylememiz mümkündür.

Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10) maddesinin mesleklere göre oran dağılımına baktığımızda da memur katılımcıların %8,6 oranında, çiftçi katılımcıların %15,4 oranında, esnaf katılımcıların, %84,2 oranında, ev hanımlarının %100 oranında, öğrencilerin %60 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Yine evlilik müessesesi ile ilgili “Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.”(s21) maddesinin mesleklere göre oran dağılımına baktığımızda da memur katılımcıların %7,9 oranında, çiftçi katılımcıların %0 oranında, esnaf katılımcıların, %84,9 oranında, ev hanımlarının %98,2 oranında, öğrencilerin %33,4 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Evlilik sonrası ile alakalı “Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar.” (s23) sorusuna da memur katılımcılar %11,9 oranında, çiftçi katılımcılar %7,7 oranında, esnaf katılımcılar %85,5 oranında, ev hanımları %100 oranında, öğrenciler de %73,4 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Ziyaretçilerin türbeden beklentileri, ettikleri duaları ve dindarlık tutumları ile alakalı yönelttiğimiz sorulara baktığımızda da başta gelen beklenti olarak şefaate alakalı yönelttiğimiz “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir.” (s2) maddesine memur katılımcılar %39,8 oranında, çiftçi katılımcılar %69,3 oranında, esnaf katılımcılar %100 oranında, ev hanımları %99 oranında, öğrenciler de %86,7 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Buradan da meslek grubu ne olursa olsun ziyaretçilerin genelinde şefaate beklentisinin büyük oranda var olduğunu söylememiz mümkün gözükmektedir.

Dini inançları gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulanların (s3) oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %49,2 oranında, çiftçi katılımcıların %61,6 oranında, esnaf katılımcıların, %85,5 oranında, ev hanımlarının %99,1 oranında, öğrencilerin %93,4 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Üstteki sorununun paralelinde yönelttiğimiz “Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım.” (s4) maddesine memur katılımcılar %33,4 oranında, çiftçi katılımcılar %46,2 oranında, esnaf katılımcılar %100 oranında, ev hanımları %80,9 oranında, öğrenciler de %80 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğinde huzur bulunduğunu söyleyenlerin (s5) oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %58,7 oranında, çiftçi katılımcıların %84,7 oranında, esnaf katılımcıların, %72,2 oranında, ev hanımlarının %80 oranında, öğrencilerin %86,6 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatlara aracılık ederim. (s6) maddesine memur katılımcılar %39,8 oranında, çiftçi katılımcılar %53,9 oranında, esnaf katılımcılar %72,4 oranında, ev hanımları %99 oranında, öğrenciler de %80 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusuna memur katılımcıların %13 oranında, çiftçi katılımcıların %7,7 oranında, esnaf katılımcıların, %72,4 oranında, ev hanımlarının %99 oranında, öğrencilerin %60 oranında olumlu cevap verdiklerini

görmekteyiz. Üstteki soruyla benzerlik gösteren bu maddenin mesleklere göre oran dağılımına baktığımızda katılımcıların bu konuda çelişkili cevaplar verdiği yorumunu yapabiliriz.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7) maddesine memur katılımcılar %24,6 oranında, çiftçi katılımcılar %46,2 oranında, esnaf katılımcılar %71,7 oranında, ev hanımları %80 oranında, öğrenciler de %80 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Yine dindarlıkla doğrudan alakalı olan “Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur.” (s8) maddesine memur katılımcılar %28,3 oranında, çiftçi katılımcılar %30,8 oranında, esnaf katılımcılar %86,2 oranında, ev hanımları %80 oranında, öğrenciler de %80 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret edenlerin (s12) oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %76,1 oranında, çiftçi katılımcıların %61,6 oranında, esnaf katılımcıların %99,4 oranında, ev hanımlarının %80 oranında, öğrencilerin %20 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Bu sorudan da türbeye en çok esnaf katılımcıların ibret maksadıyla gittiklerini söyleyebiliriz.

Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13) maddesine memur katılımcılar %14,5 oranında, çiftçi katılımcılar %30,8 oranında, esnaf katılımcılar %71,7 oranında, ev hanımları %80 oranında, öğrenciler de %46,7 oranında olumlu cevap vermişlerdir. Buradan hareketle türbe ziyaretçilerinin neden çoğunlukla ev hanımı bireylerden oluştuğunu anlayabilmemiz mümkündür.

Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14) maddesinin oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %10,5 oranında, çiftçi katılımcıların %0 oranında, esnaf katılımcıların %71 oranında, ev hanımlarının %59,1 oranında, öğrencilerin %26,6 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünenlerin (s15) oran dağılımına baktığımızda da memur katılımcıların %45 oranında, çiftçi katılımcıların %53,9 oranında, esnaf katılımcıların %86,2 oranında, ev hanımlarının %79,1 oranında, öğrencilerin %93,3 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) sorusunun oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %12,3 oranında, çiftçi katılımcıların %7,7 oranında, esnaf katılımcıların %83,2 oranında, ev hanımlarının %98,2 oranında, öğrencilerin %33,3 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20) maddesinin oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %13 oranında, çiftçi katılımcıların %30,8 oranında, esnaf katılımcıların %84,9 oranında, ev hanımlarının %10 oranında, öğrencilerin %66,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. En yüksek orana öğrencilerin değil de esnafların sahip olması ilginç bir bulgu olmakla birlikte öğrencilerin oranı da hiç azımsanmayacak kadar yüksek gözükmektedir.

Halkın büyük önem verdiği meselelerden olan “Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir.” (s27) maddesinin oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %30,4 oranında, çiftçi katılımcıların %38,5 oranında, esnaf katılımcıların %57,3 oranında, ev hanımlarının %100 oranında, öğrencilerin %66,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Ziyaretçilerin mekânı ve Şeyh Şaban- Veli'nin şahsını tanıyıp tanınamaları ile ilgili yönelttiğimiz sorulardan “Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.” (s9) maddesine memur katılımcıların %50,7 oranında, çiftçi katılımcıların %30,8 oranında, esnaf katılımcıların %71 oranında, ev hanımlarının %80 oranında, öğrencilerin %60 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Mesleği çiftçi olan katılımcılarımızın dışında büyük oranda türbenin ziyaretçileri tarafından bilindiğini görmekteyiz.

Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inananların (s16) mesleklere göre dağılımlarına baktığımızda memur katılımcıların %31,2 oranında, çiftçi katılımcıların %61,6 oranında, esnaf katılımcıların %98,7 oranında, ev hanımlarının %100 oranında, öğrencilerin %66,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24) maddesinin mesleklere göre oran dağılımına baktığımızda memur katılımcıların %16,6 oranında, çiftçi katılımcıların %7,7 oranında, esnaf katılımcıların %73,4 oranında, ev hanımlarının %100 oranında, öğrencilerin %60 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Yine üstteki soruya benzer olarak yönelttiğimiz “Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir.” (s25) maddesine memur katılımcılar %16,6 oranında, çiftçi katılımcılar %7,7 oranında, esnaf katılımcılar %73,4 oranında, ev hanımları %100 oranında, öğrenciler de %60 oranında olumlu cevap vermişlerdir.

Katılımcıların batıl inançlar konusundaki tavırlarını ve türbe ziyaretleri konusundaki bilinç düzeylerini ölçtüğümüz sorulardan “Türbe ziyaretleri batıl inançtır.” (s17) memur katılımcılar %58 oranında, çiftçi katılımcılar %84,7 oranında, esnaf katılımcılar %86,1 oranında, ev hanımları %100 oranında, öğrenciler de %73,4 oranında olumsuz cevap vermişlerdir.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna memur katılımcıların %76,1 oranında, çiftçi katılımcıların %69,2 oranında, esnaf katılımcıların %84,2 oranında, ev hanımlarının %60,9 oranında, öğrencilerin %6,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) sorusuna da memur katılımcıların %17,4 oranında, çiftçi katılımcıların %23,1 oranında, esnaf katılımcıların %14,5 oranında, ev hanımlarının %60 oranında, öğrencilerin %46,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna memur katılımcıların %10,2 oranında, çiftçi katılımcıların %23,1 oranında, esnaf katılımcıların %42,7 oranında, ev hanımlarının %60 oranında, öğrencilerin %53,4 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Son olarak “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?” (s29) sorusuna memur katılımcıların %17,4 oranında, çiftçi katılımcıların %30,8 oranında, esnaf katılımcıların %71,7 oranında, ev hanımlarının %80 oranında, öğrencilerin %80 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Katılımcılardan işçi sayısı düşük olduğu için tabloda göstermeyi tercih etmedik. Bu şekilde memur olanların “İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna %76,1 oranında en çok oranda olumlu cevap verdiğini, çiftçilikle uğraşan katılımcıların “Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum.”(s5) sorusuna %84,7 oranında, esnaf katılımcıların “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir.” (s2) ve “Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım.” (s4) sorularına %100 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Ev hanımlarının da “Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir.”(s27) sorusuna %100 oranında, öğrencilerin ise “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir. (s2) sorusuna %86,7 oranında en yüksek seviyede olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Tablo 7’deki verilere göre katılımcıların yaklaşık %3,5’inin öğrenci, % 0,2’sinin işçi, %32,2’sinin memur, %3’ünün çiftçi, %25,6’sının evhanımı ve %35,4’ünün de esnaf olduğunu söylemiştik. Tablo 7’de de görüldüğü üzere katılımcılarımızın büyük kısmını esnaf ve memur kesimi oluşturmaktadır. Esnaf sayısının fazla olmasının sebeplerinden bir tanesi de türbeye gelen ziyaretçilerin yanında bölge esnafına da bizzat giderek türbeyle ilgili bilgiler alıp anket yapmamızdır. Kendisini memur olarak tanıtanlar da gerek üst düzey gerekse normal memuriyetlerle işgal eden kişilerdir. Bu kesimin içinde polisinden öğretmenine, hastanelerde ambar memurluğundan araştırma görevlisine birçok kesimden kişi olduğunu söyleyebiliriz.

Ankete bakıldığında en olumlu tutuma ev hanımlarının sahip olduğu görülmektedir. Ev hanımları, hayatlarını ev işleri, çocuk bakımı ve temizlikle geçirdiklerinden dolayı sosyal hayattan soyutlanarak dışı kapalı bir yaşam sürdürmektedirler. Bunun bir getirisi olarak da din ve dine ait ne varsa hepsine karşı bir hassasiyet ve ilginin oluşması da kaçınılmaz olmaktadır. Evlerinin manevi hamiliğini üstlenecek kadar büyüyen bu duyguları, onların “halk dindarlığı” anlamında dindar kimliğine bürünmelerini sağlamaktadır. Bu anlamda verdikleri olumlu cevapların anlaşılabilir bir mesele olduğunu söyleyebiliriz.

Ziyaretçilerin eğitim anlamında yüksek bir ortalamaya sahip olduklarını söylemiştik. Ancak memur kesimin okumuş kesim olarak nitelenmesi halinde verilen cevaplara göre daha olumsuz cevaplar verdiklerini görmekteyiz. Gerek türbeyle ilgili gerekli bilgiye sahip olma(s9) gerekse türbe ziyaretlerinin batıl inanç olduğuna katılmama durumlarına(17) bakıldığında türbe ziyaretini gerçekleştirmekle alakalı sorunlarının olmadığını anlarken, “Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır.”(s1) sorusuna %89,7’sinin olumsuz cevap vermesiyle de anlaşılacağı üzere rasyonaliteyle uyuşmayan sorulara olumsuz cevap verdiklerini görmekteyiz.

3.2.8. Katılımcıların Dini Referans Kaynaklarına Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 17: “Dini meselelerde nereye danışırsınız?” Sorusuna Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları

	Aile			Cami İmamı			İnternet		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	88,4	1,6	10,1	72	3,6	24,4	37,8	2,4	59,7
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir. (s2)	89,1	6,2	4,7	85,1	5,4	9,6	52,4	9,8	37,8
Dini inançlarım gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	93	3,1	3,9	72	16,7	11,3	57,3	3,7	39,1
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	73,7	24,8	1,6	82,8	7,1	10,1	50	7,3	42,7
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	59,7	35,7	4,7	77,4	18,5	4,2	64,6	30,5	4,9
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım. (s6)	94,6	0,8	4,7	70,8	15,5	13,7	50	7,3	42,7
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	75,2	18,6	6,2	65,5	16,1	18,5	42,7	8,5	48,7
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	73,7	20,2	6,3	76,2	7,1	16,7	48,8	7,3	43,9

Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	77,5	19,4	3,1	71,4	19,6	8,9	25,7	39	35,3
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	89,9	2,3	7,7	68,5	6	25,6	37,8	7,3	54,9
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11)	35,7	34,9	29,5	41,1	16,7	42,3	2,4	4,9	92,7
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	77,5	17,8	4,6	85,1	5,4	9,5	82,9	6,1	11
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	56,6	23,3	20,2	71,5	14,3	14,3	32,9	12,2	54,9
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	52,7	4,7	42,6	54	4,8	39,2	8,6	30,5	61
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15)	93,8	2,3	3,9	59	29,2	10,7	53,6	6,1	40,2
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	91,4	6,2	2,4	78	11,9	10,1	51,3	13,9	35,3
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	0,8	3,1	96,1	17,3	8,3	74,4	31,7	4,9	63,4
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	77,5	19,4	3,2	72,6	21,4	6	56,1	29,3	14,6
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	87,6	1,6	10,9	69,1	8,9	22	8,5	32,9	58,5
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20)	90	0,8	9,3	60,7	17,9	21,4	35,4	6,1	58,5
Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	88,4	0,8	10,9	54,8	19,6	25,6	31,7	9,8	58,6
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	89,9	3,1	7	47,6	17,9	34,5	36,6	9,8	52,7
Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	88,4	2,3	9,3	59	19	22	37,8	3,7	58,5
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	86,8	4,7	8,6	50,6	33,3	16	40,3	3,7	56,1
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	93	1,6	5,5	60,8	16,7	22,7	25,6	32,9	41,4
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	38	20,9	41,1	35,1	11,9	53	11	12,2	76,8
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	88,4	4,7	7	56,6	29,8	12,7	18,3	32,9	48,8
“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	37,2	20,2	42,7	44,1	9,5	46,4	34,1	11	54,9
Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	70,6	20,2	9,3	62,5	26,2	11,3	42,6	8,5	48,8

“Dini meselelerinizde kime ya da nereye danışsınız? “ sorusunun yöneltildiği dini rehber ve anket ilişkisinin yer aldığı Tablo 17’ye baktığımızda ailesine danışanların ilk sırada, cami imamına danışanların ikinci sırada ve internete başvuranların ise üçüncü sırada olduklarını görmekteyiz.

Katılımcıların “Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır.” (s1) sorusuna dini meselelerde nereye veya kime danıştıklarına göre oran dağılımına baktığımızda dini meselelerde ailesine danışanların %88,4 oranında, cami imamına danışanların %72 oranında, internete danışanların %37,8 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10) sorusuna da ailesine danışanlar %89,9 oranında, cami imamına danışanlar %68,5 oranında, internete danışanlar %37,8 oranında olumlu cevap vermiştir.

Yine evlilik meslesiyle ilgili “Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21) sorusuna ailesine danışanlar %88,4 oranında, cami imamına danışanlar %54,8 oranında, internete danışanlar %31,7 oranında olumlu cevap vermiştir.

Evlilik sonrası ile alakalı yönelttiğimiz “Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23) sorusuna ailesine danışanlar %88,4 oranında, cami imamına danışanlar %59 oranında, internete danışanlar %37,8 oranında olumlu cevap vermiştir.

Katılımcılara dua ve beklentileri ile ilgili yönelttiğimiz “Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaatçi olabilir. (s2) sorusuna ailesine danışanlar %89,1 oranında, cami imamına danışanlar %85,1 oranında, internete danışanlar %52,4 oranında olumlu cevap vermiştir.

Dini inançların gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulanların (s3) oran dağılımına baktığımızda dini meselelerde ailesine danışanların %93 oranında, cami imamına danışanların %72 oranında, internete danışanların %57,3 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda da dini meselelerde ailesine danışanların %73,7 oranında, cami imamına danışanların %82,8 oranında, internete danışanların %50 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5) sorusuna, ailesine danışanlar %59,7 oranında, cami imamına danışanlar %77,4 oranında, internete danışanlar %64,6 oranında olumlu cevap vermiştir.

Edilen dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatlari aracı kıldığını (s6) söyleyenlerin oran dağılımına baktığımızda dini meselelerde ailesine danışanların %94,6 oranında, cami imamına danışanların %70,8 oranında, internete danışanların %50 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Yine üstteki soru minvalinde yönelttiğimiz “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur.” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusuna ailesine danışanlar %89,9 oranında, cami imamına danışanlar %47,6 oranında, internete danışanlar %36,6 oranında olumlu cevap vermiştir.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %75,2 oranında, cami imamına danışanların %65,5 oranında, internete danışanların %42,7 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Dindarlığın bir sonucu olarak “Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur.” (s8) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda da ailesine danışanların %73,7 oranında, cami imamına danışanların %76,2 oranında, internete danışanların %48,8 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret edenlerin (s12) oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %77,5 oranında, cami imamına danışanların %85,1 oranında, internete danışanların %82,9 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %56,6 oranında, cami imamına danışanların %71,5 oranında, internete danışanların %32,9 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14) maddesinin oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %56,6

oranında, cami imamına danışanların %71,5 oranında, internete danışanların %32,9 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünenlerin (s15) oran dağılımına baktığımızda da ailesine danışanların %93,8 oranında, cami imamına danışanların %59 oranında, internete danışanların %53,6 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) maddesine de dini meseleleri ailesine danışanlar %93,8 oranında, cami imamına danışanlar %59 oranında, internete danışanlar da %53,6 oranında olumlu cevap vermiştir.

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20) maddesine, dini meseleleri ailesine danışanlar %90 oranında, cami imamına danışanlar %60,7 oranında, internete danışanlar da %35,4 oranında olumlu cevap vermiştir.

Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda da ailesine danışanların %88,4 oranında, cami imamına danışanların %56,6 oranında, internete danışanların %18,3 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Katılımcıların türbeyi, Şeyh Şaban-ı Veli'nin şahsını tanıma ve onunla alakalı anlatılan hikâyelerin gerçekliğine inanma durumlarını sorguladığımız sorulardan “Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.” (s9) maddesine dini meseleleri ailesine danışanlar %77,5 oranında, cami imamına danışanlar %71,4 oranında, internete danışanlar da %25,7 oranında olumlu cevap vermiştir.

Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inananların (s16) oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %91,4 oranında, cami imamına danışanların %78 oranında, internete danışanların %51,3 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24) maddesinin oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %86,8 oranında, cami imamına danışanların %50,6 oranında, internete danışanların %40,3 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25) sorusunun oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %93 oranında, cami imamına danışanların %60,8 oranında, internete danışanların %25,6 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Katılımcıların batıl inanç konusundaki tutumlarını ölçmek için sorduğumuz “Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.”(s11) sorusunun oran dağılımına baktığımızda ailesine danışanların %35,7 oranında, cami imamına danışanların %41,1 oranında, internete danışanların %2,4 oranında olumlu cevap verdiğini görmekteyiz.

Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17) maddesine baktığımızda ailesine danışanların %96,1 oranında, cami imamına danışanların %74,4 oranında, internete danışanların %63,4 oranında olumsuz cevap verdiğini görmekteyiz. Oranlara baktığımızda katılımcıların en yüksek oranda olumsuz cevabı bu soruya verdiklerini söyleyebiliriz.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) maddesine dini meseleleri ailesine danışanlar %77,5 oranında, cami imamına danışanlar %72,6 oranında, internete danışanlar da %56,1 oranında olumlu cevap vermiştir.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) sorusuna dini meseleleri ailesine danışanlar %87,6 oranında, cami imamına danışanlar %69,1 oranında, internete danışanlar da %8,5 oranında olumlu cevap vermiştir.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) sorusuna da dini meseleleri ailesine danışanlar %38 oranında, cami imamına danışanlar %35,1 oranında, internete danışanlar da %11 oranında olumlu cevap vermiştir.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna dini meseleleri ailesine danışanlar %37,2 oranında, cami imamına danışanlar %44,1 oranında, internete danışanlar da %34,1 oranında olumlu cevap vermiştir.

Son olarak “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?” (s29) sorusuna dini meseleleri ailesine danışanların %70,6 oranında, cami imamına danışanların %62,5 oranında, internete danışanların %42,6 oranında olumsuz cevap verdiğini görmekteyiz.

Dini meselelerini ailelerine danışanların en yüksek oranla olumlu cevap verdikleri soru, %94,6 ile s6 olurken, cami imamına danışanların %85,1 ile s2 ve s12, internete danışanların ise, %82,9’la s12 olduğunu görmekteyiz.

Ortalama anlamında en yüksek oranda olumlu cevap aldığımız soru “Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim.” (s12) sorusu olmuştur.

İnsanların sosyalleşme süreci ailede başlar. Ailede alınan eğitim ve kültürlenme olguları ferdin şahsiyetinin çerçevesini belirler. Bu çerçevede din önemli bir konuma sahiptir. Fert diğer kültür unsurları ile birlikte ailenin dini değerlerini de öğrenir ve benimser. Özellikle çocukluk dönemlerinde yüklenen kültürel değerler kalıcıdır ve benliğin bütün unsurlarına yerleşir. Toplumun akordu kültür olduğu gibi, kültürün akordu da dindir. Bir sistem oluşturan şahsiyetin inanç akorduna bağlı olması ailedeki dini yaşayışın aile üyeleri için önemini göstermektedir.¹⁷¹

Ülkemizde dindarlığın referansı olan üç farklı bilgi kaynağından bahsedebiliriz: Dinî otorite (dinî grupların önderleri), dinî araştırmalar ve gelenek. Dinî gruplar, diğer

¹⁷¹ Zeki Arslantürk, *Kutsalın Dönüşü*, Ayışığı Yay. İstanbul, 1998, s.77

sosyal gruplar gibi üyelerinin belirli bir “aidiyet” hissi taşıdığı gruplardır. Merkezdeki dinî otoriteden başlayıp gittikçe genişleyen bir çevreye mensup olmak anlamına gelen aidiyet grubun birlikteliğinin temelini oluşturur. Bilgiyi üreten, grubun kurucuları ve önde gelenleridir. Dolayısıyla bu gruplarda dinî bilginin kaynağı otoritedir. Bu kişiler vefatlarından sonra da eserleriyle otoritelerini sürdürürler. Dışarıya kapalı, kendini koruma mekanizmalarına sahip ve yavaş değişen bu bilgi, grup mensupları tarafından en doğru bilgi olarak telakki edilir ve itirazsız kabul görür. Dinî gruplarda bilgi, geleneğin taşıdığı bilgiden farklılaşır ve bilinçli olarak otantiklik iddiasındadır. Ancak grupların dini bilgileriyle, diğer bilgi kaynağı olan dinî araştırmalar (akademik dini bilgi) arasında sık sık bilgi tedahülü ve buna bağlı çatışma gözlenir. Dinî araştırmalar Türkiye’de, üniversite dışındaki kişi ve kurumlarca da yapılmasına rağmen, özellikle üniversite bünyesindeki İlahiyat Fakülteleri tarafından yapılmaktadır. Bu araştırmalar ile ortaya konan bilgiler önemlidir, daha bağımsız ve derinliklidir ancak bu bilgilerin belirli bir dinî gruba bağlı olan veya olmayan halk kesimine ulaşmasında birçok zorluklar vardır. Dinî gruplar tarafından, çok sayıda dinî otoritenin ortaya çıkması istenmez ve mensuplarının temel dinî bilgileri alması yeterli görür. Grubun dinî bilgilerini karşılamak üzere yetişenler de, cemaat bilgisi dışına çıkacak bağımsız düşünme ve araştırma zihniyetinden çoğunlukla uzaktırlar.¹⁷²

Türk Halkı’nın dini öğrenme kaynakları arasında halk tarafından namaz Hocası diye de adlandırılan “ilmihal”lerin de önemi çok büyüktür. Bu tür kaynakların, şifahi kültür yanında halkımızın temel dini bilgilerinin başlıca kaynağını teşkil etmekte olduğunu söyleyebiliriz. Bu bakımdan ülkemiz insanının din konusundaki malumatlarının büyük ölçüde namaz hocaları veya ilmihaller tarafından şekillendirildiğini söylemek mümkündür. Bunların sunduğu bilgilerin ne derece sağlıklı ve yeterli olduğu mesesi bir yana, bu bilgilerin ne tür bir dindarlığa yol açtığı üzerinde ise neredeyse hiç durulmamıştır. İlmihallerin neredeyse tamamı “İslam’ın şartı beştir.” (iman, namaz, oruç, hac ve zekât) anlayışını orjinine almış durumdadır. Bu durum, İslam’ın kapsadığı alanlarla mukayese edildiğinde “İslam’ın şartı beştir.” anlayışının, İslam’ı oldukça dar

---

¹⁷² Vejdî Bilgin, *a.g.m.* s.196.

bir alanda kısıtlı bıraktığı açıkça görülmektedir. Bu ise, ilmihallerin dindarlığı dar bir alana hapsederek daralmış bir dindarlık önerdiği şeklinde yorumlanabilir.¹⁷³

3.2.9. Katılımcıların Din Eğitimi Alma Yerlerine Göre Dini Ziyaret Tutumları

Tablo 18: Dini Eğitim’i Alma Yerine Göre Örneklemin Dini Ziyaret Tutumları

	Aile			Okul-Öğretmen			Cami			Kuran Kursu		
	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %	Olumlu %	Kararsız %	Olumsuz %
Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır. (s1)	26,4	1,9	71,7	83,8	2,8	13,3	84,7	1,6	13,7	8,5	6,4	85,1
Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir. (s2)	35,8	17	47,2	88,7	4,9	6,3	91,2	3,3	5,5	51	12,8	36,2
Dini inançlarımız gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3)	43,4	7,5	49,1	76,7	17,6	5,6	91,8	1,6	6,5	57,5	10,6	31,9
Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4)	24,5	24,5	50,9	73,2	21,1	5,6	91,8	2,2	6	40,4	23,4	36,1
Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5)	45,2	47,2	7,6	66,9	32,4	0,7	84,2	13,7	2,1	59,6	14,9	25,5
Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatlara aracı kılardım. (s6)	32	11,3	56,6	74,6	16,9	8,4	79,7	13,1	7,1	48,9	6,4	44,7
Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7)	24,6	9,4	66,1	57,7	33,1	9,1	76	14,2	9,9	31,9	12,8	55,3
Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8)	24,5	11,3	64,1	74,6	17,6	7,7	75,4	16,9	7,7	34,1	17	48,9
Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9)	28,3	18,9	52,8	74	21,1	4,9	71	25,1	3,8	61,7	17	21,3
Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10)	15,1	5,7	79,3	78,9	6,3	14,8	73,7	14,2	12	14,9	12,8	72,3
Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11)	7,6	3,8	88,7	33,1	17,6	49,3	35,5	37,7	26,8	2,1	4,3	93,6
Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim. (s12)	81,2	9,4	9,4	73,9	19	7	91,8	3,3	4,9	76,6	2,1	21,3
Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu. (s13)	17	20,8	62,3	66,9	22,5	10,5	60,6	21,3	18	25,5	27,7	46,8
Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14)	15,1	9,4	75,5	49,3	19	31,7	59,6	2,7	37,7	12,8	8,5	78,7
Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm. (s15)	41,5	11,3	47,2	74,6	17,6	7,7	79,8	14,2	6	59,6	10,6	29,8
Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkâbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16)	32	17	51	86,6	7,7	5,6	90,7	4,9	4,4	34	46,8	19,2
Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17)	52,8	3,8	43,4	0,7	6,3	93	13,7	3,3	83	14,9	17	68,1
“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18)	77,4	9,4	13,2	73,2	21,8	4,9	70,5	26,8	2,7	72,3	4,3	23,4
“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19)	13,2	17	69,8	64,1	21,1	14,8	83	3,3	13,7	19,2	8,5	72,3
Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelmelidir. (s20)	20,8	3,8	75,5	66,2	20,4	13,4	85,2	2,2	12,6	21,3	10,6	68,1
Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21)	9,4	7,5	83,1	79,6	7	13,3	71	15,8	13,2	12,7	6,4	80,8
“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22)	13,2	13,2	73,6	67,6	7	25,3	75,4	13,7	11	14,9	14,9	70,2

¹⁷³ M. Hayri Kırbasoğlu, “İlmihal Dindarlığının İmkânı Üzerine”, *İslamiyat*, Sayı: 4, Ankara 2002, s.109-110.

Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23)	15,1	11,3	73,6	84,5	4,9	10,5	74,4	14,2	11,5	8,5	14,9	76,6
Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24)	13,2	9,4	77,4	69	22,5	8,4	75,4	15,3	9,3	21,3	10,6	68,1
Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir. (s25)	33,9	9,4	56,6	59,9	19	21,1	71,1	25,1	3,8	53,2	4,3	42,6
“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26)	18,9	17	64,2	35,2	11,3	53,5	29	27,9	43,2	19,1	19,1	61,7
Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27)	26,4	13,2	60,4	57	35,9	7	77,6	13,7	8,7	34	10,6	55,4
“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28)	11,3	15,1	73,6	64,1	11,3	24,6	26,2	27,9	45,9	21,2	8,5	70,3
Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29)	13,2	20,8	66	69	21,8	9,1	66,1	29,5	4,3	23,4	29,8	46,8

“Din eğitiminizi nereden/kimden aldınız?” sorusunun yöneltildiği Tablo 18’deki katılımcılardan en çok olumlu cevap verenlerin, din eğitimini camilerden alanlar olduğu anlaşılmaktadır. Sonrasında bu orana çok yakın olan din eğitimini okullarda din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinden alanlar olduğu, üçüncü sırada “Kur’an Kursu” ve son sırada ise “Aile” cevabını verenler olduğu tespit edilmiştir.

Ziyaretçilerin evlenmek için, evlilik aşamasında, evlilik sonrası türbe ziyaretinde bulunmak, şifa ve iş bulmak gibi sebeplerle türbeye gelme durumlarını ölçtüğümüz sorulardan “Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır.”(s1) sorusuna katılımcıların din eğitimini aldıkları yerlere göre verdikleri cevapların oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %26,4 oranında, okullardan alanların %83,8 oranında, camilerden alanların %84,7 oranında, kuran kurslarından alanların %8,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir. (s10) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %15,1 oranında, okullardan alanların %78,9 oranında, camilerden alanların %73,7 oranında, kuran kurslarından alanların %14,9 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Kısmeti bağlı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.(s21) maddesinin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %9,4 oranında, okullardan

alanların %79,6 oranında, camilerden alanların %71 oranında, kuran kurslarından alanların %12,7 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar. (s23) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %15,1 oranında, okullardan alanların %84,5 oranında, camilerden alanların %74,4 oranında, kuran kurslarından alanların %8,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Ziyaretçilerin türbedeki dua ve beklentilerini, dindarlık durumlarını ve türbeye gelme sebeplerini öğrenmek için yönelttiğimiz sorulara baktığımızda;

Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaatçi olabilir. (s2) maddesinin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %35,8 oranında, okullardan alanların %88,7 oranında, camilerden alanların %91,2 oranında, kuran kurslarından alanların %51 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Dini inançların gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum. (s3) maddesinin oran dağılımına baktığımızda da din eğitimini ailesinden alanların %43,4 oranında, okullardan alanların %76,7 oranında, camilerden alanların %91,8 oranında, kuran kurslarından alanların %57,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım. (s4) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %24,5 oranında, okullardan alanların %73,2 oranında, camilerden alanların %91,8 oranında, kuran kurslarından alanların %40,4 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum. (s5) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %45,2 oranında, okullardan alanların %66,9 oranında, camilerden alanların %84,2 oranında, kuran kurslarından alanların %59,6 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım. (s6) maddesinin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %32

oranında, okullardan alanların %74,6 oranında, camilerden alanların %79,7 oranında, kuran kurslarından alanların %48,9 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Üstteki soruya benzer olarak “Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz? (s22) sorusunu yönelttiğimiz katılımcılarımızdan din eğitimini ailesinden alanlar %13,2 oranında, okullardan alanlar %67,6 oranında, camilerden alanlar %75,4 oranında, kuran kurslarından alanlar %14,9 oranında olumlu cevap vermiştir.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim. (s7) maddesinin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %24,6 oranında, okullardan alanların %57,7 oranında, camilerden alanların %76 oranında, kuran kurslarından alanların %31,9 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Dindarlığın hayatımızdaki yansıması olarak “Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur. (s8) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %24,5 oranında, okullardan alanların %74,6 oranında, camilerden alanların %75,4 oranında, kuran kurslarından alanların %34,1 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret edenlerin (s12) oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %81,2 oranında, okullardan alanların %73,9 oranında, camilerden alanların %91,8 oranında, kuran kurslarından alanların %76,6 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

“Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu.” (s13) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %17 oranında, okullardan alanların %66,9 oranında, camilerden alanların %60,6 oranında, kuran kurslarından alanların %25,5 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum. (s14) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %15,1 oranında, okullardan alanların %49,3 oranında, camilerden alanların

%59,6 oranında, kuran kurslarından alanların %12,8 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünenlerin (s15) oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %41,5 oranında, okullardan alanların %74,6 oranında, camilerden alanların %79,8 oranında, kuran kurslarından alanların %59,6 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz? (s19) sorusuna da din eğitimini ailesinden alanlar %13,2 oranında, okullardan alanlar %64,1 oranında, camilerden alanlar %83 oranında, kuran kurslarından alanlar %19,2 oranında olumlu cevap vermiştir.

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir. (s20) diyenlerden din eğitimini ailesinden alanlar %20,8 oranında, okullardan alanlar %66,2 oranında, camilerden alanlar %85,2 oranında, kuran kurslarından alanlar %21,3 oranında olumlu cevap vermiştir.

Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller v.s) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir. (s27) diyen katılımcılarımızdan din eğitimini ailesinden alanlar %26,4 oranında, okullardan alanlar %57 oranında, camilerden alanlar %77,6 oranında, kuran kurslarından alanlar %34 oranında olumlu cevap vermiştir.

Katılımcıların türbeyi ve Şeyh Şaban-ı Veli'nin şahsını tanıma ve onunla alakalı anlatılan menkıbelere inanma durumlarını sorguladığımız maddelere baktığımızda;

Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim. (s9) maddesine din eğitimini ailesinden alanlar %28,3 oranında, okullardan alanlar %74 oranında, camilerden alanlar %71 oranında, kuran kurslarından alanlar %61,7 oranında olumlu cevap vermiştir.

Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum. (s16) maddesine din eğitimini ailesinden alanlar %32 oranında, okullardan alanlar %86,6

oranında, camilerden alanlar %90,7 oranında, kuran kurslarından alanlar %34 oranında olumlu cevap vermiştir.

Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir. (s24) maddesine din eğitimini ailesinden alanlar %13,2 oranında, okullardan alanlar %69 oranında, camilerden alanlar %75,4 oranında, kuran kurslarından alanlar %21,3 oranında olumlu cevap vermiştir.

“Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir.” (s25) maddesine de din eğitimini ailesinden alanlar %33,9 oranında, okullardan alanlar %59,9 oranında, camilerden alanlar %71,1 oranında, kuran kurslarından alanlar %53,2 oranında olumlu cevap vermiştir.

Katılımcıların batıl inanç konusundaki tutumlarını ölçmek için sorduğumuz sorulara baktığımızda;

Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.(s11) maddesine din eğitimini ailesinden alanlar %7,6 oranında, okullardan alanlar %33,1 oranında, camilerden alanlar %35,5 oranında, kuran kurslarından alanlar %2,1 oranında olumlu cevap vermiştir.

Türbe ziyaretleri batıl inançtır. (s17) diyenlerin oran dağılımına baktığımızda din eğitimini ailesinden alanların %52,8 oranında, okullardan alanların %0,7 oranında, camilerden alanların %13,7 oranında, kuran kurslarından alanların %14,9 oranında olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz? (s18) sorusuna da din eğitimini ailesinden alanlar %77,4 oranında, okullardan alanlar %73,2 oranında, camilerden alanlar %70,5 oranında, kuran kurslarından alanlar %72,3 oranında olumlu cevap vermiştir.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s26) sorusuna din eğitimini ailesinden alanlar %18,9 oranında,

okullardan alanlar %35,2 oranında, camilerden alanlar %29 oranında, kuran kurslarından alanlar %19,1 oranında olumlu cevap vermiştir.

Ziyaretçilerden “Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz? (s28) sorusuna din eğitimini ailesinden alanlar %11,3 oranında, okullardan alanlar %64,1 oranında, camilerden alanlar %26,2 oranında, kuran kurslarından alanlar %21,2 oranında olumlu cevap vermiştir.

Son olarak asa suyuyla ilgili “Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz? (s29) sorusuna din eğitimini ailesinden alanlar %13,2 oranında, okullardan alanlar %69 oranında, camilerden alanlar %66,1 oranında, kuran kurslarından alanlar %23,4 oranında olumlu cevap vermiştir.

Tabloya bakıldığında din eğitimini aileden alanların en yüksek olumlu cevap verdikleri sorunun, %81,2 ile s12, okullarda din kültürü öğretmenlerinden alanların %88,7 ile s2, %90,1 din eğitimini camilerden alanların %84,7 ile s1, %91,2 ile s2, %91,8 ile s12, din eğitimini kuran kurslarından alanların ise yine %76,6 ile s12 olduğunu görmekteyiz.

Ortalama anlamında en yüksek oranda olumlu cevap aldığımız sorununa “Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim.” (s12) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9’da dini eğitimle ilgili soruya örneklemin %42’si dini eğitimini Camiden aldığını, %12,4’ü aileden aldığını, %33,1’i okuldan aldığını ve %11’i ise Kur’an kursundan aldığını söylemişti. Tablo 9’a göre en yüksek oranın din eğitimini camilerden alanlar olduğunu görmekteyiz. Tablo 19’a bakıldığında da görülecektir ki anket sorularına katılımcılardan en çok olumlu cevap verenler yine din eğitimini camilerden alanlardır. Daha önce de belirttiğimiz üzere camilerden alınan din eğitimi diğer eğitim türlerine göre daha çok uygulamaya dönük olduğundan kalıcılık anlamında ve halk dindarlığının teşekkülünde büyük bir öneme sahiptir.

Din eğitimi, hepsinden öte şahsi bir çaba gerektirse de ülkemizdeki insanların büyük bir kesimi aileden, çevreden, cami ve okullardan aldıkları eğitimle dini hayatlarını oluşturmayı yeterli görmekte-dirler. Ferdin dini hayatının merkezinde ailesinden aldığı din eğitimi bulunmaktadır. Diğer her şeyde de olduğu gibi dini yaşamda da çocuklar, ailelerinin aynasıdır diyebiliriz. Ancak yaşam koşulları gereği din eğitimi anlamında ilgilenilmeyen çocuğun bu talimini yazları gönderildiği camilerden veya kur'an kurslarından ve okullardan alarak manevi âlemini inşa ettiğini görmekteyiz. Ailelerin çocuklarını eğitme konusunda geri durmalarının sebeplerinden birisi de kendilerini yeteri kadar yetkin görmemeleridir. Genelindeki düşünce, çocuğun kur'an kurslarına veya camilere giderek en azından temel ibadetleri öğrenecekleri düşüncesidir. Bunun da çocukları için yeterli olduğu kanaatini taşırlar. Bu da İslam dinini temel ibadetlere indirgemek anlamına gelir. Oysa dindar olmak sadece dinsel ibadetleri değil, aynı zamanda hayatın tüm alanlarını kapsayan bir davranış ilkeleri bütünü ve ahlaki bağlılığı gerektirir. Anket verilerimize bakarak söyleyebiliriz ki din eğitimini aileden alanların daha çok olumsuz cevaplar vermeleri saydığımız sebeplerden anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırmada, ziyaret fenomeni çerçevesinde Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi'ni ele alarak ziyaretçilere uyguladığımız anketin verileri neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış, bu verilere ve gözlemlerimize dayanarak temel ve alt problemlerimiz göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır.

Türbe ziyaretçilerinin büyük bir kısmı kadınlardan olmaktadır. Bu durum anketimize katılanların yarıdan fazlasının (%66) kadınlardan olmasına da sebep olmuştur. Ziyaretçiler arasında her yaş grubundan katılımcı olmakla beraber genç ve orta yaş grubundaki ziyaretçiler çoğunluğu oluşturmaktadır. Buradan genç nüfusun, içinde bulunduğumuz teknolojik çağa rağmen dini-kültürel açıdan hassasiyet sahibi bireyler olduklarını anlamamız mümkündür.

Ziyaretçilerin büyük çoğunluğu evlidir (%65,3) ve türbeye aileleriyle gelmektedirler. Örneklem grubu genel olarak eğitim seviyesi yüksek ve gelir düzeylerini çoğunlukla “orta sınıf” olarak görenlerden olmaktadır. Toplumumuzun büyük çoğunluğu kendisini mali açıdan orta sınıf olarak görmeye daha yatkındır. Düşük gelirli olanlar azla yetinip kanaatkâr olarak yüksek gelirli olanlar da mütevazılık icabı kendilerini orta gelirli varsaymaktadır. Ayrıca türbe ziyareti esnasında bu soruya yanıt aradığımız için insanların bu ziyaret esnasında manevi açıdan müspet bir halet-i ruhiye içerisinde olduklarını ve bu şekilde cevap vermeyi tercih ettiklerini de hesaba katmak gerekir.

Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi ziyaretçilerinin yarısına yakını (%45,5) il merkezinde yine yarısına yakını da ilçe merkezlerinde (%45) ikamet etmektedir. Şehir içinden gelen ziyaretçiler genel olarak çoğunluğu teşkil etmektedir. Şehir dışından gelenlerin büyük çoğunluğu İstanbul ve Konya gibi illerden gezi otobüsleriyle gelenlerden ve büyük bir kısmı da çevre illerden (Karabük, Çankırı, Sinop, Çorum) şahsi araçlarıyla gelenlerden olmaktadır. Ülke dışından gelenlerin büyük çoğunluğu Almanya, Avusturya ve Hollanda gibi ülkelerden gelen Kastamonulu gurbetçilerdir.

İnsanlar, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir düzeyi ve mesleklerine göre farklılaşmakla birlikte türbe ziyaretlerini “halk dindarlığı” olarak adlandırılan geleneksel din anlayışının bir yansıması olarak devam ettirme eğilimindedirler.

Yaptığımız araştırmada kişilerin cinsiyetleri ile türbe ziyaretleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına baktığımızda kadın ziyaretçilerin erkeklere nazaran daha fazla türbe ziyaretinde bulunduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Her ne kadar kadın ziyaretçilerin sayısı genel anlamda daha fazla olsa da erkek ziyaretçilerin sayısı da az değildir. Gözlemlerimiz neticesinde erkeklerin mübarek gün ve gecelerde, özellikle de Cuma namazını kılmak için daha fazla türbeye geldiklerini belirledik. Ancak kadınlar bu kutsal günlerde türbeye geldikleri gibi bu günlerin dışında da ziyarette bulunmaktadır. Anket sorularına verdikleri cevapların erkeklere nazaran daha olumlu olmasını da kadınların daha duygusal olması, sorunları ve sorumluluklarına karşı daha duyarlı olmaları ile açıklayabiliriz.

Araştırmamızda ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun eğitim seviyesi yüksek kişilerden oluştuğunu gördük. Örneklem grubumuzun lise mezunu oranı %35,2 üniversite mezunu oranı %44,1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, dönemin şartları gereği eğitimin yaygınlaşması ile açıklanabilir. Ancak ziyaretçiler arasında ilkokul ve ortaokulu mezunu olanlar da oldukça fazladır. Asiye Altan’ın Beykoz Yuşa Türbesi üzerine yaptığı araştırmada da lise mezunu olanların oranı %39, üniversite mezunlarının oranı ise %21’dir.¹⁷⁴ G. A. Bayer’in Yahya Efendi Türbesi ve B. Özdemir’in, Aziz Mahmud Hüdayi Türbesi üzerine yaptığı çalışmalarda da % 60’a yakın sonuçlar elde edilmiştir.¹⁷⁵

Örneklem grubumuzun eğitim seviyelerine göre anket sorularına verdikleri cevaplara baktığımızda eğitim seviyesi arttıkça verilen cevapların da olumsuzlaştığını söyleyebiliriz.

---

¹⁷⁴ Asiye Altan, “Beykoz Yuşa Türbesi Bağlamında Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Yönden İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.73

¹⁷⁵ G. Ayşe Bayer, Türbe Ziyaretlerinin Psiko- Sosyal Sebepleri ve Tezahürleri (Yahya Efendi Türbesi Örneği), M.Ü. İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi, İstanbul, 2005, İstanbul, 2005, s. 67, Baksen Özdemir, Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Yönden İncelenmesi (Üsküdar Aziz Mahmud Hüdayi Örneği), M.Ü. İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi, s. 23

Araştırmada ziyaretçilerin gelir durumu ile türbe ziyareti arasındaki ilişkiye bakıldığında türbeyle gelenlerin büyük çoğunluğu gelir seviyesi anlamında kendilerini orta sınıf olarak kabul edenlerden oluşmaktadır(%70,2). Yüksek ve düşük gelirli katılımcıların sayısının da oldukça fazla olduğunu örneklem grubumuzun oran dağılımından anlamamız mümkündür.

Dini tutum ve davranışlarla oluşan tabakalaşma, gelir seviyesiyle oluşan tabakalaşmayla aynı paralelde olmayabilir. Çünkü türbe ziyaretlerinin sıkıntılardan kurtulmak, başarılı olmak, iş bulmak, çocuk sahibi olmak, kısmetin açılması manevi haz almak ve huzur bulmak gibi birçok sebepleri vardır. Bundan dolayı ekonomik düzeyi farklılaşan insanların problemleri ve sıkıntıları da farklılaşmaktadır. Düşük ve orta gelirli ziyaretçiler, yüksek gelirli kişilere göre daha çok maddi beklentilerle türbe ziyaretinde bulunmaktadır. Yüksek gelirli kişiler de daha çok gezip görmek ve türbenin manevi atmosferinden faydalanmak için türbe ziyaretinde bulunmaktadır.

Türbeyle her zümreden, her meslek grubundan ziyaretçi geldiği gibi dini yaşantıları farklılık arzeden insanlar da gelmektedir. Çünkü dindarlık seviyesi ne olursa olsun ziyaretçilerin türbeyle geliş sebebi farklılaşmaktadır. Ziyaretçilerin türbeyle geliş sebepleri farklılaşsa da türbedeki tutumları arasında çaput bağlama, şeker-lokum dağıtma, kuşak bağlama, kilit açma gibi adetlerin bulunmadığını da gözlemledik. Aynı şekilde katılımcılara yönelttiğimiz “Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.” (s11) sorusuna düşük oranda (%27,3) olumlu cevap verilmesinden de bu gözlemimizin desteklendiğini söyleyebiliriz.

Türbe ziyaretleri sonrasında kişilerin dini yaşantılarında değişikliklerin yaşanma durumuna ilişkin örneklem grubumuzun yarısından fazlasının (%58,2) türbe ziyaretleri sonrasında kendilerini daha dindar hissettiklerini tespit ettik. Toplumumuz, genel karakteri gereği, bu tür konularda daha mütevazı cevaplar vermektedir. Bu durum göz önüne alındığında türbe ziyareti sonrasında kendilerini daha dindar hissedenlerin oranının elde ettiğimiz orandan daha fazla olabileceği söylenilebilir. . Yine aynı şekilde türbe ziyaretleri sonrasında ibadetlerinde artış olduğunu söyleyenlerin oranı da (%63,8) bir hayli fazladır. Bu oranın türbe ziyareti sonrası kendisini dindar hissedenlerin oranına

yakın olmasından ziyaretçilerin dini yaşantılarındaki farklılık ne olursa olsun türbe ziyareti sonrasında dindarlık durumlarında ve ibadetlerinde artış yaşandığı sonucuna bizi götürmektedir.

Bunların dışında insanların türbeye geliş sebeplerine baktığımızda, daha çok ibret alıp tefekkür etmek (%82,9), huzur bulmak (%70,8), türbede dua etmek (%71), Şeyh Şaban-ı Veli'nin ahirette kendilerine şefaathedeceğini düşünmek (%78,8), sınavlarda başarı elde etmek (%63,4), sevap kazanmak (%70,7) gibi sebeplerin olduğunu görmekteyiz. Buradan toplumumuz nazarında türbelerin manevi anlamda büyük bir yerinin olduğu sonucunu çıkartmamız mümkündür.

Ziyaret fenomenini, toplumsal yönüyle eğitim öğretimin, sanayileşmenin, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasının, halkın kültür ve refah seviyesinin yükselmesinin ve yaşam biçiminin değişmesinin ve daha birçok faktörün etkilediğinden söz etmek mümkündür. Örneğin; ulaşım imkânlarının artmasıyla, yerleşim yerleri arasındaki uzaklıkların eskiye nazaran daha da kısılması, toplumda iç turizmin yaygınlık kazanmasına ve böylelikle türbe ziyaretlerinde bulunulmasına da imkân sağlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması da bu mekânların daha çok insan tarafından tanınmasına ve anlatılan hikâyelerin bilinmesine olanak sağlayarak insanlarda bu mekânları, ziyaret etme isteği uyanmasına olanak sağlamıştır. Bu türlü sebeplerden modern Türk toplumunda geleneksel türbe ziyaretlerinin neden artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Eğitimin yaygınlaşması ile de türbe ziyaretçilerinin rasyonel düşünme kabiliyetleri arttığından, Menakıb-ı Şaban-ı Veli'de geçen hastalıktan kurtulmak, türbe etrafında dönmek, Hızır(a.s.)'la karşılaşacağına inanmak, zor durumda kaldığında türbedeki zattan himmet dilemek gibi batıl inançlara rağbet göstermediklerine gözlemlerimiz neticesinde ulaştık.

Dinin sosyal mecraaya taşındığı türbe ve camilere gelen ziyaretçilerin dini inançları, dini ibadatlere olan ilgileri, dini kanaatleri, dini tutumları ve günlük hayatlarında dini nitelikli diğer toplumsal olaylar karşısında takındıkları tavırları, toplumun genelindeki din algısını anlayabilmek açısından önemlidir. Örneğin Kastamonu'daki Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi'ne bu açıdan bakacak olursak yerel halk açısından kültürel dinamiklerde bir orjin niteliğine sahip olduğunu görmemiz

mümkündür. İnsanların hayatlarındaki önemli dönüm noktalarında bir öncelik atfedilişini yerel halkın ziyaret sebeplerinden anlamaktayız. Halk, kandillerde, bayramlarda, Cuma günlerinde, sınavlara girmeden önce, asker uğurlamalarında, tevbe-i istiğfar edeceklerinde, adak kurbanı keseceklerinde, sünnet düğünü yaptıklarında ve evlendiklerinde buraya gelme konusunda hassasiyet göstermektedir.

Yapmış olduğumuz çalışma sadece Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi ile sınırlı bir çalışma olduğu için tespitlerimizi bütün türbeler için genellemek mümkün değildir. Her türbeye ait inanç ve dini davranışlar, o türbede yatan kişiye özel bir takım hikâyelere göre farklılık arz eder. Ancak araştırılan türbe değişse de toplumun gösterdiği refleksler benzerlik göstermektedir. Türbede gösterilen inanç ve uygulamaların dayandığı temeller türbeden türbeye değişiklik gösterebilir. Ancak insanların dini duygu, düşünce ve inanışlarının ziyaret sebeplerine aynı seviyede etki ettiği görülmektedir.

Yapılan türbe ziyaretlerinde halkın esas düşüncesi, dini kültürlerini ve geleneklerini sosyal hayatlarına meczeden bir anlayışla kutsal olana yakınlık sergilemektir. Yaşları, meslekleri, eğitim ve maddi durumları kısaca sosyal statüleri ne olursa olsun insanların türbe ziyaretlerine ilgi gösterdiklerini ancak kişilerin düşünce yapılarına göre bu mekânlara yüklenen anlamların da farklılık arz ettiğini yaptığımız bu çalışmada tespit ettik.

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim, *Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Veli ve Külliyesi*, Kastamonu Şeyh Şa'bân-ı Veli Derneği Yayınları: 3, Ankara 1991.
- AKARSU, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, XII. Baskı, Ankara 1998.
- AKYÜZ, Niyazi, ÇAPCIOĞLU, İhsan, "Dini gruplar Sosyolojisi ve yeni Dini hareketler" *Din Sosyolojisi El Kitabı*, Editörler: Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.
- ARIKAN, R. *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*, Asil Yayın. Ankara, 2004.
- ARSEVEN, Ali. D. *Alan Araştırma Yöntemi*, Kadıoğlu Mat. Ankara, 1993.
- ARSLAN, Mustafa, *Türk Popüler Dindarlığı*, Dem Yayınları, İstanbul, 2004.
- ARSLANTÜRK, Osman, *Karizma ve Dini Liderlik, Basılmamış Lisans Tezi*, Yüzüncü Yıl İlahiyat Fakültesi, Van 1997
- ASLANTÜRK, Zeki, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri*, Çamlıca Yay. 5.Basım, İstanbul, 2001
- ARTUN, Erman, "Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum–Evlenme–Ölüm", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı 9–10, 1998
- ARTUN, Erman, *Türk Halk Bilimi*, Karahan Yay. Adana 2011
- AYHAN, İnci ve YARAR, Ferhat, "Batıl İnançların Psikolojisi", *Pivolka Dergisi*, Cilt 4, Sayı 17, 2005
- AYHAN, İnci ve YARAR, *Kutsalın Dönüşü Yeni Toplum Arayışları*, Ayışığı Kitapları Yay. İstanbul, 1998.
- BAYER, G. Ayşe, *Türbe Ziyaretlerinin Psiko- Sosyal Sebepleri ve Tezahürleri (Yahya Efendi Türbesi Örneği)*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi, İstanbul, 2005, İstanbul, 2005
- BİLGİSEVEN, A. Kurtkan, *Sosyal İlimler Metodolojisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- BİLGİSEVEN, A. Kurtkan, *Din Sosyolojisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985.
- BİLGİSEVEN, A. Kurtkan, *Genel Sosyoloji*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1983
- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ankara Yay. İstanbul, 2005.
- CİLACI, Osman, *Günümüz Dünya Dinleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara 1998.
- ÇAĞIMLAR, Zekiye, "Kastamonu Halk Kültürü İçinde Yatır-Ziyaret İnancı ve Bu İnanç Çerçevesinde Şeyh Şaban-ı Veli Etrafında Oluşturulan Efsaneler" *İkinci*

Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Eylül 2003, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yaymevi, Ankara, 2005, s.445-464.

ÇAKAN, İ. Lütfi, *Hurafeler ve Batıl İnanışlar*, Rağbet Yay. İstanbul, 2003

ÇAM, Nusret, “Türk Mezar ve Türbelerinin Özellikleri ile ilgili Bazı Düşünceler”, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, 18- 20 Aralık 1998, Mezarlıklar Vakfı Yay. İstanbul, 1999

ÇİFTÇİ, Fazıl, *Şeyh Şaban-ı Velinin Hayatı*, Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Kültür Derneği Yay. Kastamonu, 2006

DEMİR, Ömer, ACAR, Mustafa, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ağaç Yay. İstanbul, 1997

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI, *Dini Kavramalar Sözlüğü*, Ankara 2006.

DURKHEİM, Emile, *Din Hayatının İptidai Şekilleri*, Çev. Hüseyin Cahit, Tanin Matbaası, Cilt I, İstanbul, 1923.

ELİADE, Mircea, *Dinler Tarihine Giriş*, çev. Lale Arslan, Kabalcı Yay. İstanbul, 2003.

ELİADE, Mircea, *Kutsal ve Dindışı*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Gece Yay. Ankara, 1991.

ELİADE, Mircea, *Ebedi Dönüş Mitosu*, (Çev. Ümit Altuğ), İmge Yay. Ankara 1994.

ERAYDIN, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, M. Ü. İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011

ERGUN, Pervin, *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*, Atatürk Kültür Merkezi Yay. Ankara 2004

EROL, Ali, "Şeyh Şaban-ı Veli ve Türbesi Etrafında Oluşan İnançlar, Gelenekler", *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri*, Mersin, Ankara 2004.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, *Anadolu İnançları*, Koza Yayınları, İstanbul 1974.

FRANKL, E. V. “The Unconscious God: Psychoterapy and Theology”, Washington Square Press, New York 1985.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1977

GÜÇ, Ahmet, “Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı”, *Dinler Tarihi Araştırmaları I. Sempozyumu*, Ankara, 1998

GÜNAY, Ünver-Güngör, Harun-Taştan, A.Vahap-Sayım, Hüzeyfe, *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilim Araştırması (Kayseri Örneği)*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Kayseri, 2001

- GÜNAY, Ünver, “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 15, Yıl 2, 2003
- GÜNAY, Ünver, Güngör, Harun, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, Ocak Yay. İstanbul, 1997.
- GÜNGÖR, Harun, “Türklerde Kutsal Mekân Anlayışı (Kayseri Örneği)”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 43, Kayseri, 1990.
- JAHODA, Gustav, *The Psychology of Superstition*, Penguin Books, Victoria, 1970,
- JAMES, William, *Pragmatism and Other Writings*, Penguin Books, New York, 2000.
- KARA, Mustafa, “Kerâmet”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yayınları, 5, 1982, s. 281- 282.
- KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntem: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 15. bs. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005
- KERTİŞ, Necati, *Kastamonu Yatırlarının Sosyal Bütünleşme Açısından Bölge Halkı Üzerindeki Tesirleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İstanbul, 1999.
- KESKİN, Yahya Mustafa, “Turhal, Yeşilyurt ve Sulusaray İlçelerindeki Halk Dindarlığının Bir Boyutunu Oluşturan Ziyaret İnanç ve Uygulamaları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 4, 1999
- KESKİN, Yahya Mustafa, *Değişim Sürecinde Kırsal Kesim Aleviliği*, İlahiyat Yay. Ankara, 2004.
- KÜÇÜK, Hasan, *Osmanlı Devletini Tarih Sahnesine Çıkaran Kuvvetlerden Biri: Tarikatlar ve Türkler Üzerindeki Müsbet Tesirleri*, Türdav Basım Yayım Limited Şirketi, İstanbul, 1976.
- KÜÇÜKBASMACI, Gülten Gönül, *Kastamonu'da Halk Tababeti, İnanış ve Uygulamaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar*, Timaş Yay. İstanbul, 2011.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Alevi Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, İletişim Yay. İstanbul, 2000.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, TTK Basımevi, Ankara 1992.

- OKUMUŞ, Ali, *Menâkıb-ı Şeyh Şa'bân-ı Velî*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , 1998; L. Nihal Yazar, *Halvetîliğin Şa'bâniyye Kolu-Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara, 1985.
- OYMAK, İskender, “Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Bir Araştırma”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, 1996
- OYMAK, İskender, *Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Kubbealtı Yayıncılık, Malatya, 2002.
- OYMAK, “Gelenek ve Modernlik İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Ziyaret Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış (Keçeci Baba Örneği)”, *Dini Araştırmalar*, Cilt:6, Sayı: 19, Ankara, 2004.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara Üniv. Basımevi, Ankara 1966.
- ÖZEN, Kutlu, *Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Sivas 1996
- PAÇACI, İbrahim, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, “Kabir, Veli” md. Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 2006
- PEKER, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yay. İstanbul, 2008
- RUDSKI, Jeffrey, 2003, What Does a “Superstitious” Person Believe? Impressions of Participants, *The Journal of General Psychology*, 130 (4), 431-432.
- SAENKO, I. V. “The Superstitions of Today’s College Students”, *Russian Education and Society*, 47 (12), 2005
- SAFSAFİ, A. Mursi, *Mu’cemu Safsafi*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1983
- SERİN, Rahmi, *İslam Tasavvufunda Halvetilik ve Halvetiler*, Petek Yayınları, İstanbul, 1984
- SEZEN, Yümni, *İslam Sosyolojisine Giriş*, Turan Kültür Vakfı, İstanbul, 1994.
- SEZEN, Yümni, *Kurban ve Din*, İz Yay. 2004.
- SEZEN, Yümni, *Kültür ve Din*, İstanbul, İz Yay. 2011.
- SKINNER, B. F. “Superstition in the Pigeon”, *Journal of Experimental Psychology*, 1948, s.75-129.

- ŞAHİN, Haşim, *Menâkıbnâme*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004, s. 112-113.
- TANYU, Hikmet, “Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerine”, *AÜİFD*, Ankara, 1979.
- TATCI, Mustafa, “Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli”, <http://tasavvufkitap.com/iuploads/973534hz.pir-seyh-saban-i-veli>. (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2015).
- TATCI, Mustafa, *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, AÜİF Yay. Ankara, 1967.
- TÜRER, Osman, *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat –Halvetîlik Örneği-*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2011
- UYGUN, Tuğba, *Türbe Ziyaretlerinin Psiko–Sosyal Sebepleri (Sarıyer Telli Baba Türbesi Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul 2005
- ÜNAL, Kübra, “Popüler Dinin Düşünüş Biçimi Üzerindeki Etkisi”, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, S:7, 2007.
- VYSE, Stuart A. 1997, *Believing in Magic: The Psychology of Superstition*, Oxford University Press, New York
- WACH, Joachim, “Din Sosyolojisi”, Çev. Ünver Günay, *MÜİFAV*, İstanbul, 1995.
- YAZAR, İlyas, “Osmanlı’nın Kültür Şehirlerinden Kastamonu’da Yetişmiş Bir Şair: Ömer Fuâdî (Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti)”, *Folklor ve Edebiyat Dergisi*, 1999/4, Sayı: 20, s. 113-124.
- YAZAR, L. Nihal, *Halvetîliğin Şa‘bâniyye Kolu Menâkıb-ı Şa‘bân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara, 1985.
- YEL, Ali Murat, *Fatıma’nın Sırları*, Etkileşim Yay. İstanbul, 2006
- YILDIRIM, Ali ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay. Ankara, 2000

EK-1

ANKET FORMU

Bu anket, Din Sosyolojisiyle ilgili bilimsel bir çalışma için düzenlenmiştir. Konunun sağlıklı bir şekilde ortaya konulması sizin sorulara vereceğiniz **SAMİMİ** ve **GERÇEĞE UYGUN** cevaplara bağlıdır. Bu nedenle lütfen her soruyu dikkatlice okuyup durumunuza ve görüşünüze **EN UYGUN** veya **EN YAKIN** seçeneği **X** işareti ile işaretleyiniz. Cevaplama süresi yaklaşık 15 dakikadır. Vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Lütfen isim, soyad belirtmeyiniz.

İlgi ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Adı Soyadı: Lütfullah ELMACI

- Cinsiyetiniz : Erkek Bayan
- Yaşınız : .....
- Medeni durumunuz : Evli Bekâr Boşanmış Dul
Başka .....
- En son mezun olduğunuz okul : İlkokul Ortaokul Lise Üniversite
Başka .....
- Hayatınızın çoğunun geçtiği yer : İl Merkezi İlçe Köy
Başka .....
- Ailenizin yıllık ortalama geliri : Yüksek Ortanın üstü Orta
Ortanın altı Düşük
- Mesleğiniz nedir? : İşçi Memur Çiftçi Esnaf
Ev Hanımı Öğrenci
Başka .....
- Dini meselelerinizde kime ya da nereye danışırsınız :
Aileme Cami İmamına İnternete Başka .....
- Din eğitiminizi nereden/kimden aldınız : Aileden Din Kültürü Öğretmeninden Camiden
Kuran kursunda Kendi kendime öğrendim Başka .....

Bu bölümde

TAMAMEN
KATILYORUM
KATILYORUM
KARARSIZIM
KATILMIYORUM
KESINLIKLE
KATILMIYORUM

Evlenmek, şifa bulmak, iş bulmak gibi nedenlerle burayı ziyaret etmek dini inançlarımızla bağdaşır.

Türbesini ziyaret ettiğimiz zat, ahirette bize şefaathçi olabilir.

Dini inançlarım gereği türbe ziyaretlerini gerekli bulurum.

Türbelerde edilen duaların kabul edileceğine inanırım.

Türbe ziyaretlerini gerçekleştirdiğimde huzur bulurum.

Ettiğim dualarda halk nazarında önem kazanmış mübarek zatları aracı kılarım.

Türbe ziyaretlerim sonrasında kendimi daha dindar hissedirim.

Türbe ziyaretlerim ibadetlerimde bir artışa sebep olur.

Ziyaret ettiğim mekânla ilgili gerekli bilgiye sahibim.

Evlilik, nişan, sünnet gibi hayattaki önemli değişimlerde türbeleri ziyaret etmek gerekir.

Türbelerde yaptığımız duaların kabul olması için kurban kesmek, şeker-lokum dağıtmak gibi ritüellerin gerekliliğine inanırım.

Sadece ibret alıp tefekkür etmek için türbeleri ziyaret ederim.

Daha önceki türbe ziyaretlerimde ettiğim dualarım kabul oldu.

Sadece manevi yönden sıkıntılı olduğum zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunurum.

Türbe ziyaretlerinin sevap kazandırdığını düşünürüm.

Türbe ile ilgili anlatılan hikâye ve menkıbelerin gerçekliğine inanıyorum.

Türbe ziyaretleri batıl inançtır.

“İnsanlar hastalıktan kurtulmak için türbe yerine doktora gitmelidir” görüşüne katılıyor musunuz?

“Türbeler özellikle bir güçlükten ya da sıkıntıdan kurtulmak için ziyaret edilir” görüşüne katılıyor musunuz?

Sınavlarda başarılı olabilmek için sınav öncesi buraya ziyarete gelinmelidir

Kısmeti bağı olanların buraya gelip dua etmesi gerekir.

“Burada yatan kişi kutsal bir kişidir, bu nedenle burada dile getirilen dilekler kabul olur” görüşüne katılıyor musunuz?

Yeni evli insanların burayı ziyaret etmeleri aile hayatlarını mutlu kılar.

Burası, insanlar tarafından kutsal kabul edildiğinden dolayı kutsal bir yerdir.

Burası, içinde önemli bir zat medfun olduğundan dolayı kutsal bir yerdir.

“Türbeler, bölgedeki felaketleri(deprem, sel, yangın vs.) önler.” görüşüne katılıyor musunuz?

Dinen önemli günlerde(bayramlar, üç aylar, kandiller vs.) türbeleri ziyaret etmemiz gerekir.

“Türbelerdeki zatlar, insanlarla iletişim kurabilirler, hatta onları kaza ve musibetlerden kurtarabilirler.” görüşüne katılıyor musunuz?

Türbedeki asa suyunun şifa dağıttığı düşüncesine katılıyor musunuz?

İl dışından gelen ziyaretçilerin bölgedeki inanç turizmine katkısı fazladır.

Teknoloji çağıyla birlikte insanlarda baş gösteren manevi boşluğu türbeleri ziyaret ederek giderebileceğimize katılıyor musunuz?

Türbeleri sadece gezip görmek için ziyaret etmek gerekir.

Türbe ziyaretlerini ailemden kalma bir alışkanlık olarak yapıyorum.

Çocuk sahibi olamayanların en önce türbeleri ziyaret etmeleri gerekir.

EK-2

1. ŐEHY ŞABAN-I VELİ KÜLLİYESİ

Fotoğraf 1. Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi

Fotoğraf 2. Şeyh Şaban-ı Veli Türbe Girişi

Fotoğraf 3. Şeyh Şaban-ı Veli Türbe Kapısı Kitabesi

Fotoğraf 4. Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin Sandukası

Fotoğraf 5.-6. Asa Suyu

Fotoğraf 7. Ziyaretçiler Türbe İçinde Dua Ederken

Fotoğraf 8. Şeyh Şaban-ı Veli Cami İçi

Fotoğraf 9. Şadırvan

Fotoğraf 10.-11. Cami İçindeki Halvet Odaları

2. ŞEYH ŞABAN-I VELİ VAKIF MÜZESİ

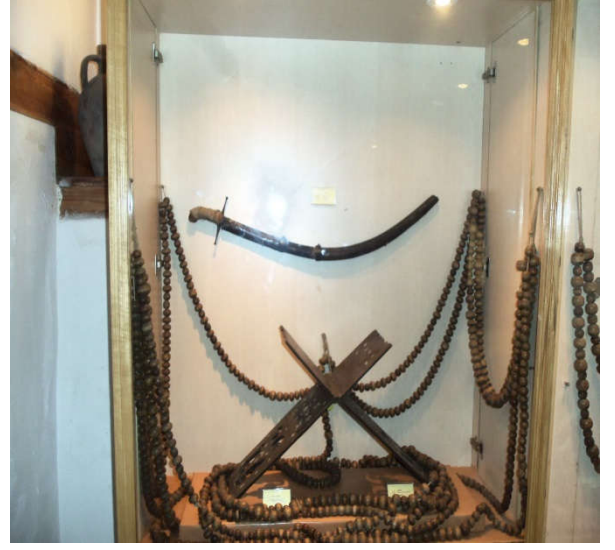

Fotoğraf 12.-13. Şeyh Şaban-ı Veli'nin Müze İçerisinde Sergilenen Sarığı ve Kaftanı

Fotoğraf 14. Şeyh Şaban-ı Veli'nin Bel KuŐađı ve İ Gömleği

Fotoğraf 15.-16. Rahle ve Zikir Tespihleri

Fotoğraf 17. Zikir Aletleri

Fotoğraf 18. Sadaka Taşı

Fotoğraf 19. Sancak

Fotoğraf 20. Mumluk, Âlem, Maşrapa ve Buhurdanlık

Fotoğraf 21. Ahşap Mihrap Tac

